

İkinci Yüzyıl Serisi
Haziran 2022

Ülke Politikaları Vakfı

Rusya-Ukrayna Savaşı

- Rusya-Batı İlişkileri ve Savaşın Nedenleri
Dr. Mehmet Alkanalka
- Ukrayna-Rusya Savaşında
Bazı Ana Aktör Devletlerin Politikaları
Yrd. Doç. Dr. Ersoy Önder
- Rusya-Ukrayna Savaşının
Dünya ve Türkiye Ekonomilerine Etkileri
Doç. Dr. Evren Bolgün

ÜPV
Ülke Politikaları Vakfı

ÜLKE POLİTİKALARI VAKFI

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

Dr. Mehmet Alkanalka

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Daire Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Ersoy Önder

Girne Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Evren Bolgün

Akademisyen, İktisatçı

ÜPV
Ülke Politikaları Vakfı

ÜPV

Ülke Politikaları Vakfı

Haziran 2022
İkinci Yüzyıl Serisi-3

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI

Sahibi

Ülke Politikaları Vakfı Adına Yönetim Kurulu Başkanı
Av. İsmail Doğan Subaşı

Genel Yayın Yönetmeni

Murat İlyas Burak

Kapak Tasarım

Zeyd Karaaslan

Sayfa Tasarım

Adem Şenel

İletişim Bilgileri

Tel: 0532 177 31 43 - 0212 231 01 17

Email: iletisim@upv.org.tr

Adres: Gayrettepe Mahallesi Barbaros Bulvarı

No: 159 Kat: 3 Daire: 6

Balmumcu - Beşiktaş / İstanbul

Sosyal Medya

🌐 <https://upv.org.tr>

f @upvorgtr

🐦 @upvorgtr

📷 @upvorgtr

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlara aittir. Burada yayınlanan yazılar için telif ödenmeyecektir. Eleştiri, öneri ve görüşlerinizi iletisim@upv.org.tr adresine gönderebilirsiniz.

Rusya-Batı İlişkileri ve Savaşın Nedenleri

Dr. Mehmet Alkanalka

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Daire Başkanı

Ukrayna-Rusya Savaşında Bazı Ana Aktör Devletlerin Politikaları

Yrd. Doç. Dr. Ersoy Önder

Girne Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

---

Rusya-Ukrayna Savaşının Dünya ve Türkiye Ekonomilerine Etkileri

Doç. Dr. Evren Bolgün

Akademisyen, İktisatçı

ÜPV
Ülke Politikaları Vakfı

İkinci Yüzyıl Serisi

Haziran 2022

Dr. Mehmet ALKANALKA: 1969 yılında İstanbul'da doğdu. 1991 yılında Kara Harp Okulu'ndan Piyade Subayı, 2004 yılında Kara Harp Akademisi'nden Kurmay Subay olarak mezun oldu. Özel Kuvvetler Komutanlığı ve komando birlikleri ile karargâh görevlerinin yanında Genelkurmay Başkanlığı Dış İlişkiler ve Uluslararası Strateji Dairesi'nde proje subaylığı, Sofya Askeri Ataşeliği, Genelkurmay Başkanı Özel Sekreterliği görevlerinde bulundu. Türk Silahlı Kuvvetleri adına AB fonlarından 40 milyon dolar tutarındaki projenin yazılmasını ve kazanılmasını sağladı. NATO ve AB konularında birçok stratejik çalışmaya katkı sundu. ODTÜ Enformatik Enstitüsü Modelleme ve Simülasyon bölümü ile Harp Akademileri Komutanlığı Uluslararası İlişkiler Bölümlerinde yüksek lisans dereceleri bulunmaktadır. İngilizce Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında doktoraasını tamamladı. 20.02.2020 tarihi itibarı ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Dış İlişkiler Daire Başkanı olarak göreve başladı. Görevi esnasında İBB adına 3 milyon Euro tutarındaki SECAP Projesinin kazanılması dâhil, C40 (İklim Liderlik Grubu Şehirleri) başta olmak üzere, Brüksel, Vilnius, Lefkoşa, Balkan Şehirleri ve Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulundu. National Gallery'nin "Daimi Sergilenen Sanat Eserleri" arasında yer alan Fatih Sultan Mehmet'in orijinal portresinin Londra'da düzenlenen müzayedesine; İBB'yi temsilen Dış İlişkiler Daire Başkanı olarak katılıp, müzayedenin kazanılmasını sağladı. "Karartılmış Yıldızlar" kitabının yazarı ve "100. Yılında İnönü Savaşları" kitabının ortak yazarıdır. Arnavutluk Cumhurbaşkanlığı Madalyası, Bulgaristan Devlet Nişanı, ABD Airborne/Ranger Kurs Madalyası ve Bosna Hersek'teki görevi nedeniyle AB Hizmet Madalyası sahibidir.

İngilizce ve Fransızca bilmekte olup, evli ve üç çocuk babasıdır.

Yrd. Doç. Dr. Ersoy ÖNDER: 1984 yılı Kuleli Askeri Lisesi, 1988 yılı Kara Harp Okulu mezunudur. 1999-2000 yıllarında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Sayısal Yöntemler yüksek lisans eğitimini, "Askeri Müzeyi Ziyarete Gelen Ziyaretçilerin, Ziyaret Sürelerinin Fuzzy Matematiği ile Optimizasyonu" başlıklı tezle tamamladı. 2002-2003 yılında Kara Harp Akademisi Komutanlık ve Karargâh Subaylığı öğrenimini başarıyla bitirdi. Afganistan ve Almanya'daki NATO okulunda eğitmen olarak görev yaptı. 2006-2007 yıllarında Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ikinci yüksek lisansını bitirdi. 2008 yılında başladığı İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Programını, "Uluslararası Bir Sorun Olarak İran'ın Nükleer Programının Analizi ve Orta Doğu Bölgesi'ne Etkileri" başlıklı doktora tezinin kabul edilmesiyle 2013 yılında tamamlamıştır. "İran'ın Nükleer Programının Analizi ve Türkiye" isimli Türkçe, "An Overview of US Foreign Policy, Doctrines, Electoral Systems and Codes of Trump's National Security Strategy Document" isimli İngilizce kitapları, çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri ve kitap bölümleri vardır. 2016 yılından itibaren Girne Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde bölüm başkanı olarak görev yapmakta ve iyi derecede İngilizce bilmektedir. Strasam adlı düşünce kuruluşunda düzenli yazıları çıkmaktadır.

Doç. Dr. Evren BOLGÜN: Lisans eğitimini Marmara Üniversitesi İşletme, Yüksek Lisans eğitimini İTÜ İşletme Fakültesi'nde, Doktora çalışmasını Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü'nde, "Ticari Bankalarda Risk Yönetim Organizasyonunun Oluşturulması ve Ölçümlenen Piyasa Riskinin Banka Stratejilerine Katkısı" başlıklı tez çalışması ile gerçekleştirmiştir. Bahçeşehir Üniversitesi'nde 2008 yılında Doçent ünvanına hak kazanmıştır. Yurtdışı ve yurtiçinde Bankacılık ve Sermaye Piyasası, Uluslararası Finans, Finansal Türevler, Portföy Yönetimi, Risk Yönetimi konularında birçok eğitim, seminere katılmasının yanında, çeşitli akademik dergi, periyodik yayınlar ve gazetelerde 200'ün üzerinde yazı ve araştırmaları yayınlanmıştır. Bankalarda Piyasa Risk Yönetimi, Aktif-Pasif Yönetimi, Portföy Risk Yönetimi, Operasyonel Risk Yönetimi alanlarında yabancı danışmanlık şirketleri ile birlikte çeşitli roller üstlendiği proje entegrasyon tecrübeleri bulunmaktadır. 1996 yılından itibaren Kanal E, Skytürk360, TGRT, CNNTürk, NTV gibi birçok ulusal televizyon kanalında konuk olarak; CNBC-E, BloombergHT ve Ekotürk gibi ekonomi kanallarında ise çeşitli program yapımları ve moderatörlüğü şeklinde medya alanında birçok hizmetleri olmuştur. 2019 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi "ikinci üniversite" programı kapsamında Felsefe bölümünde akademik yaşamına farklı bir disiplin üzerinden devam etmektedir. 2016 yılında Scala Yayıncılık tarafından 4. baskısı gerçekleştirilen "Risk Yönetimi: Türk Finans Piyasalarında Entegre – Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları" başlıklı kitabın yazarıdır. İyi derecede İngilizce biliyor. Evli ve iki çocuk sahibidir.

ÜLKE POLİTİKALARI VAKFI

Sürdürülebilir insani kalkınma anlayışı çerçevesinde, ülkemizin sosyal ve ekonomik potansiyelini harekete geçirerek, var olan sorunlarına çözüm getirecek politikalar oluşturmak, araştırmalar yapmak ve uygulama projeleri gerçekleştirmek amacıyla 2001 yılında Maliye Bakanlarımızdan Sn. Zekeriya Temizel'in başkanlığında Ankara'da kurulmuştur. Vakıf merkezi 2012 yılında Merhum Murtaza Çelikel ve eşi Prof.Dr Aysel Çelikel tarafından İstanbul'a taşınmış ve halen faaliyetlerini İstanbul'da yürütmektedir. 25 Haziran 2021 tarihinde yapmış olduğu Genel Kurul ile seçilen yeni Yönetim Kurulu, Avukat İsmail Doğan Subaşı başkanlığında vakfımız, çalışmalarını "Cumhuriyetimizin İkinci Yüzyılı" odaklı olarak planlamıştır.

Misyonumuz

Karar verici kişi ve kuruluşlara, sağlıklı verilere dayalı olarak hazırlanmış araştırmalarla destek olmak,

Ülke kaynakları ve bu kaynakların üretime yöneltilmesi konusunda araştırmalar yapmak ve bu kaynakların değerlendirilmesi konusunda öneriler geliştirmek,

Ülkenin doğal kaynaklarının korunması ve bu kaynaklardan doğal yapıyı bozmadan yararlanılması konusunda araştırmalar yaparak öneriler geliştirmek,

Ülkenin tarımsal potansiyelinin harekete geçirilmesi, tarımsal üretimin geliştirilmesi için araştırmalar yapmak ve projeler hazırlamak,

Ülke potansiyelinin harekete geçirilmesine katkıda bulunacak büyük altyapı yatırımları ve bunların

finansmanı konusunda araştırmalar yapmak ve öneriler geliştirmek,

Demokrasinin geliştirilmesi ve değişen Dünya ve bölge koşullarına uyum sağlanması için yapılması gereken değişiklikleri belirleyerek bu konularda öneriler hazırlamak,

Ekonomik gelişmeyi ve büyümeyi sağlayacak ekonomi, maliye ve para politikalarını geliştirmek, bu politikaların geliştirilmesine olanak sağlayacak verileri toplamak,

Kamu yönetiminin modernizasyonu ve iyileştirilmesi konusunda araştırmalar yapmak, öneriler geliştirmek,

Her türlü inceleme ve araştırmayı yapmak ya da yaptırmak,

Politikaların oluşturulması ve kararların alınması için gerekli her türlü bilgiyi toplamak ve toplattırmak,

Toplanan periyodik ve münferit bilgilerle elektronik ortamda bir veri tabanı oluşturmak,

Amaçlarına yönelik olarak ulusal ve uluslararası konferans, seminer, eğitim programları düzenlemek,

Gerçekleştirdiği bilgi birikimini yaygınlaştırmak için yayın yapmak ya da yaptırmak, gerek duycığı yerlerde eğitim merkezleri kurmak,

Yurt içinde-dışında benzer faaliyetlerde bulunan kuruluşlarla işbirliği yapmak, bu tür kuruluşlardan destek almak ya da onlara destek sağlamak,

Geliştirdiği projelerin uygulanabilirliğini kanıtlamak ve yaşama geçirilmesi amacıyla iktisadi işletmeler kurmak, kurulmuşlara iştirak etmek, gerektiğinde de bu işletmeleri elden çıkarmak.

Kurucularımız

Zekeriya Temizel
Servet Taşdelen
Prof. Dr. Süha Sevük
Arslan Kaya
Prof. Dr. Bilge Hacıhasanoğlu
Nazif Ekzen
Orhan Ziya Diren

Onursal Başkanlarımız

Zekeriya Temizel

Murtaza Çelikel

Yönetim Kurulu

Avukat İsmail Doğan Subaşı - Başkan
Doç. Dr. Seyhun Şahin - Başkan Vekili
Selim Mataracı - Genel Sekreter
Hamit Tahan - Muhasip
Doç. Dr. Yunus Emre
Hasan Mutlu
İnan Güney
Bilgin Akbal
Aysemin Gülmez
Mustafa Yazıcı
Özgür Durmuş

Denetim Kurulu

Dr. Hakkı Sağlam
İsmail Yazgılı
Ülkü Sakalar
Ruhi Tuncel
Mehmet Ali Çelikel

İÇİNDEKİLER

ÜLKE POLİTİKALARI VAKFI / 5

ÖNSÖZ / 9

YÖNETİCİ ÖZETİ / 11

RUSYA-BATI İLİŞKİLERİ VE SAVAŞIN NEDENLERİ / 13

Dr. Mehmet Alkanalka

UKRAYNA-RUSYA SAVAŞINDA BAZI ANA
AKTÖR DEVLETLERİN POLİTİKALARI
(TÜRKİYE, ABD, HİNDİSTAN, ÇİN, ALMANYA VE İNGİLTERE) / 41

Yrd. Doç. Dr. Ersoy ÖNDER

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ DÜNYA VE
TÜRKİYE EKONOMİLERİNE ETKİLERİ / 51

Doç. Dr. Evren Bolgün

ÖNSÖZ

Ülke Politikaları Vakfı (ÜPV), kurulduğu 2001 yılından beri ülkemizi ilgilendiren iç ve dış siyasal, ekonomik ve sosyal konularda görüş, öneri ve düşünce üretenlere bir zemin olma ve durumsal farkındalığı artırma gayreti içindedir.

ÜPV, Haziran 2021’de yapılan Genel Kurulu ile birlikte, Türkiye Cumhuriyeti’nin İkinci Yüzyılına dönük çalışmalar yapma kararı aldı. Bu çalışmalar, Siyaset, Ekonomi, Dış Politika ve Toplum ana başlıkları altında yürütülüyor.

2022 yılının başlarında, uluslararası ilişkileri ve dolayısıyla Türkiye’nin dış politikasını etkileyen en önemli gelişmelerden biri de Rusya-Ukrayna Savaşı oldu. Türkiye, Karadeniz’de komşusu olan her iki ülke ile de çok yönlü iliş-

duyanlar tarafından yapılan değerlendirmelerle elde oldukça çok sayıda yorum ve veri birikiyor.

Biz de ÜPV olarak, bu değerlendirmeler havuzuna katkıda bulunmak istedik. Bu nedenle, yanıtını aradığımız üç ayrı soru belirledik:

Bunlardan birincisi, bu noktaya nasıl gelindi sorusu. Bunun için Soğuk Savaş sonrası (1991 sonrası) Rusya-Batı ilişkilerindeki gelişmelere bakmak gerekiyordu.

İkinci soru, hangi devletin bu savaşa nasıl baktığı, hangi nedenlerle, nasıl bir tutum takındığı konusundaydı. Böylece savaşın değerlendirilmesi konusunda, ülkelerin görüş ve tutumlarını kuşbakışı görme şansı elde edeceğimizi umduk.

Bu savaşa yönelik güncel değerlendirmeler, dijital, görsel ve yazılı medya gibi çok değişik mecralarda sıkça yer alıyor. Dolayısıyla savaş hakkında akademisyen, siyasetçi ya da konuya ilgi duyanlar tarafından yapılan değerlendirmelerle elde oldukça çok sayıda yorum ve veri birikiyor. Biz de ÜPV olarak, bu değerlendirmeler havuzuna katkıda bulunmak istedik.

kileri olması itibarıyla bu savaştan doğrudan etkilenmektedir. Bu savaş aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu büyük önder Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK’ün diplomatik başarıları ve bizlere aktardığı Montreux Sözleşmesi’nin önemini teyit etmesi açısından da anlamlıdır.

Bu savaşa yönelik güncel değerlendirmeler, dijital, görsel ve yazılı medya gibi çok değişik mecralarda sıkça yer alıyor. Dolayısıyla savaş hakkında akademisyen, siyasetçi ya da konuya ilgi

Üçüncü soru ise ülkemize dairdi. Savaş, başta ekonomik konular olmak üzere ülkemizi nasıl etkileyecekti?

Sorularımızın yanıtlarını aramak üzere görüşlerine başvurduğumuz üç yazar, üç ayrı değerlendirme yazısı kaleme aldılar. Aldığımız yanıtları, basılı bir yayının haline getirerek konuyla ilgilenecek insanların dikkatine sunuyoruz. Kuşkusuz, yazılarda yer alan görüşler ÜPV’nin değil, yazarların kendilerine ait görüşlerdir. Kendilerine değerli katkıları için teşekkür ediyoruz.

Öte yandan, elbette bu önemli sorunu anlamak için sorulan bu üç soru, sadece bu üç yazıyla ele alınabilecek ve kısa yazılarla verilmiş yanıtlarla okuyucuyu tatmin edebilecek düzeyde değil. Buradaki değerlendirmelerin, zaman geçtikçe, daha kapsamlı ve derin analizler için “tetikleyici” görüşler olarak ele alınmaları belki daha uygun olur.

ÜPV, Türkiye'nin İkinci Yüzyılına dönük çalışmalarına yukarıda belirttiğimiz başlıklar ışığında bakmaya devam edecek. ÜPV, ülkemizin İkinci Yüzyılını etkileme potansiyeli taşıyan güncel ya da tarihsel konularda sorular sormaya ve aldığı yanıtları üyeleri ve konuya ilgi duyanlarla paylaşmaya devam edecek.

Katkı sunması umuduyla...

Avukat İsmail Doğan Subaşı
ÜPV Yönetim Kurulu Başkanı

ÜPV
Ülke Politikaları Vakfı

YÖNETİCİ ÖZETİ

Dünya, son yıllarda müşterek akıl ve dayanışmayı artıran bir ivme ile zorunlu kılan sıra dışı olaylara tanıklık etmektedir. COVID 19 pandemisi ile başlayan sorunlar, ekonomik krizin etkisini derinleştirerek artırmıştır. İç çatışmaların etkisiyle göç ve mülteci krizi, Türkiye başta olmak üzere birçok ülkeyi etkilemeye devam ederken, küresel ısınmanın neden olduğu sorunlar ile insanlık olarak mücadele, uluslararası gündemdeki devletler üstü yerini korumayı sürdürmektedir. Son olarak; Rusya-Ukrayna Savaşı, hem bölgemizi hem Avrupa hem de dünyayı önümüzdeki yıllarda da birçok yönden etkileyeceğe benzemektedir.

Bu özgün çalışmada üç değerli makale yer almaktadır. Dr. Mehmet ALKANALKA makalesinde; 21. yüzyıldaki ABD ve Rusya'ya ait Milli Güvenlik Strateji Belgeleri ile Almanya ve Fransa'nın Beyaz Kitaplarını analiz ederek, savaşın nedenlerini olgusal ilk el dokümanlarla uluslararası ilişkiler açısından yapısal realist tehdit dengesi teorisi üzerinden ifade etmiştir. Makalenin sonucu olarak üç ana bulgu öne çıkmaktadır: Bunlardan ilki, Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu olan uluslararası yapının değiştiği ve stratejinin üç temel ana unsuru olan kuvvet, zaman ve mekândan, coğrafi olarak mekânın Avrupa'dan Çin ve Hindistan

bağlamında Asya-Pasifik bölgesine kaydığıdır. İkinci olarak, tehdit tanımlarının devlet dışı aktörler ve terörizmden, yeniden büyük güçler mücadelesine dönmesidir. Son olarak da Rusya'nın; Batı ittifakı ve Avrupa ailesinde yer alma çabalarına karşın, hassasiyetlerine gereken garantileri alamaması nedeniyle eski ideolojik liberal Batı tehdidi paradigmasına dönerek, Çin ve Hindistan ile ittifak stratejisine rücu ettiği ifade edilebilir. İncelenen Rus belgelerinde; aslında yaklaşan Rusya-Ukrayna Savaşı öngörülmüş ve hatta buna dair ekonomik reçeteler de dahil olmak üzere izlenecek yol haritası açıkça ifade edilmiştir. İncelenen belgeler sonucunda denebilir ki bu savaş göstere gelmiştir.

İkinci makede savaş, "Ukrayna-Rusya Savaşı'nda Bazı Ana Aktör Devletlerin (Türkiye, ABD, Hindistan, Çin, Almanya ve İngiltere) Politikaları" başlığıyla Yrd. Doç. Dr. Ersoy ÖNDER tarafından ele alınmıştır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, tüm dünyanın karşı karşıya olduğu en önemli ikilemlerden birini meydana getirdiği vurgulanmıştır. Ukrayna'da savaşın başlamasından bu yana, Rusya'nın "Özel Harekat" olarak adlandırdığı eylemlerini kınayan birçok sesin yükseldiği, buna karşılık, bazı ülkelerin çatışmada tarafsız bir rol oynamayı seçtikleri belirtilmiştir. Bu çalışmadaki

---

İç çatışmaların etkisiyle göç ve mülteci krizi, Türkiye başta olmak üzere birçok ülkeyi etkilemeye devam ederken, küresel ısınmanın neden olduğu sorunlar ile insanlık olarak mücadele, uluslararası gündemdeki devletler üstü yerini korumayı sürdürmektedir. Son olarak Rusya-Ukrayna Savaşı, hem bölgemizi hem Avrupa hem de dünyayı önümüzdeki yıllarda da birçok yönden etkileyeceğe benzemektedir.

---

amaç; Çin, Hindistan, Türkiye, ABD, Almanya ve Birleşik Krallık'ın bu krizle ilgili siyasi pozisyonlarını incelemek ve bu ülkelerin pozisyonunun Ukrayna'daki savaşa etkilerini analiz etmektir.

Üçüncü makalede ise, "Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Dünya ve Türkiye Ekonomilerine Etkileri" başlığıyla Doç. Dr. Evren BOLGÜN tarafından analiz edilmiştir. Bolgün'e göre; Türkiye'nin öncelikle bu sıcak savaş ortamında, daha sonrasında da yıllarca sürmesi beklenen Soğuk Savaş ortamında olumsuz etkilerle karşılaşması söz konusu olabilecektir. Özellikle Dış Ticaret tarafında küresel büyüme rakamlarının azalması neticesinde en az 10 milyar dolara yakın miktarda bir gerileme ile karşı karşıya kalması beklenmektedir. Turizm tarafında ise, Rusya ve Ukrayna'dan gelmekte olan turist miktarının toplam içerisindeki payının %30'lara yakın seyir etmesi sebebiyle, bu kanaldan da gelecek 5 milyar ile 6 milyar dolar arasında bir kaybın yaşanabileceği düşünülmektedir. En büyük etki noktası ise, artmakta olan

enerji maliyetlerinde olması düşünülüyor. Yıllık 50 milyar dolara yaklaşan enerji faturasının da en az 15 milyara dolara yakın düzeyde yükseleceği söylenebilir. 2021 yılında 15 milyar dolar tutarında Gıda İthalatı yapan Türkiye'nin, gıda faturasında da 5 milyar ile 6 milyar dolar düzeyinde bir artış gerçekleşeceği dikkate alınabilir. Bu durumda Türkiye'nin bu yıl, Dış Ticaret, Turizm ve Gıda tarafında toplamda en az 37 milyar dolara yaklaşan düzeyde bir maliyetle karşı karşıya kalacağı düşünülebilir.

Sonuç olarak; Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün "En uzakta saydığımız bir olayın, bize bir gün dokunmayacağını bilemeyiz. Bunun için insanlığın hepsini bir vücut ve bir milleti bunun organı saymak gerekir. Bir vücutun parmağının ucundaki acıdan bütün organlar etkilenir." vecizesindeki öngörüye, bütün dünya her yönüyle Rusya-Ukrayna Savaşında bir kez daha şahitlik etmektedir. Barış ve huzur dolu günlerin en kısa zamanda gelmesi temennisiyle...

Ülke Politikaları Vakfı

RUSYA-BATI İLİŞKİLERİ VE SAVAŞIN NEDENLERİ

Dr. Mehmet Alkanalka

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Daire Başkanı

Türkçemizde çok güzel bir söz var: “Testi kırıldıktan sonra yol gösteren çok olurmuş”. Aslında Rusya-Ukrayna Savaşı göstere göstere gelmiş durumdadır. Realist okulun temsilcilerinden olan E. H. Carr, iki dünya savaşı arasındaki yaklaşık 20 yıllık barış sürecini ve İkinci Dünya Savaşı’nın aslında göz göre göre geldiğini “Twenty Years Crisis”¹ kitabında yazmıştı. Soğuk Savaşı takip eden 1990’lı yılların ardından Ukrayna ve Gürcistan’ın NATO’ya üyelikleri, yol haritasının açıklandığı 2008 NATO Bükreş Zirvesinin yapıldığı zaman dilimi de dâhil, 2022 yılına kadar olan 30 yılı aşan süreci de benzer kapsamda stratejik

bir körlük olarak tanımlayabiliriz. Bu savaştan en büyük zararı Ukraynalılar ve komşu ülkeler çekmiştir ve maalesef çekmeye de devam edeceklerdir.

Kendisi de bir asker olan Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu devlet Başkanı Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK’ün ileriki dönemde aynı hataların tekrarlanmaması adına söylemiş olduğu “Barış, ulusları refah ve saadete erıştiren en iyi yoldur” vecizesi, gelecekte de bütün uluslara yol göstermeye devam edecektir. Barışın sağlanması için de savaşa giden nedenlerin öncelikle taraflarca müzakere edilerek realist bir düzlemde ortadan kaldırılması bütün bölgeye barış ve istikrar getirebilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu devlet Başkanı Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK’ün ileriki dönemde aynı hataların tekrarlanmaması adına söylemiş olduğu “Barış, ulusları refah ve saadete erıştiren en iyi yoldur” vecizesi, gelecekte de bütün uluslara yol göstermeye devam edecektir.

İtalyan düşünür, siyasetçi ve sosyalist kuramcı Antonio Gramsci’nin hapishanede yazmış olduğu kitabında bahsettiği gibi, krizler eskinin ölmesi ve yeninin doğmamasından kaynaklanan fetret devrindeki gibi çok çeşitli marazi alametlerin ortaya çıkmasına neden olur. Biz de mevcut uluslararası

konjonktürde benzer bir süreçten geçiyoruz.² Bir taraftan iklim değişikliği krizi, bir taraftan Covid salgını, süregelen savaşlar ve tüm bunların sonuçları olarak mülteci krizleri ile yapısal güvensizlik ortamının neden olduğu beklenmedik sorunlar bunlardan sadece bazılarıdır. Bu konjonktürde

1 Kitap Türkçeye *20 Yıl Krizi* olarak çevrilmiştir. Daha detaylı bilgi için bkz. Edward H. Carr, *The Twenty Years’ Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, (Londra: Macmillan and Co., Limited, 1940)
2 Antonio Gramsci, Quintin Hoar, Geoffrey Nowell Smith, *Selections from the Prison Notebooks*, (New York: International Publishers Co, 1971)

devletlerin tüm bu sorunların üstesinden tek başına gelmesi, içinde yaşadığımız çok kutuplu dünyada pek de mümkün gözükmemektedir. Askeri ittifakların uyum içinde sürdürülmesi müttefiklerin güvenlik tercihleri üzerinde mutabık kalmasına bağlıdır ve karar verme süreçlerindeki etkinlikleri de uyumu etkileyen değişkenler arasında yer almaktadır.³ Bu konu hem NATO transatlantik ittifakının üye devletleri arasındaki uyumu hem de NATO dışındaki özellikle büyük güçlerle olan uyumu etkilemektedir. Maalesef bu konu NATO ile Rusya Federasyonu arasında yeterince özen ile yürütülemediği.

Bu anlamda bilimsel bir değerlendirme yapmak için süreç analizi yapılması daha aydınlatıcı olacaktır. Milli güvenlik strateji belgeleri sadece geçmişini analiz etmenin ötesinde geleceğe de ışık tutan devlet aklını da içinde barındıran ilk el dokümanlardır. Strateji belgeleri de ülkelerin algıladıkları tehdit durumuna göre seçilmiş siyasi karar vericilerin silahlı kuvvetlerinin planlamalarına yön veren yazılı gerçek dokümanlardır. Bu dokümanlarda belirtilen tehditler ve riskler doğrultusunda askeri karar vericiler gerekli hazırlıkları ve de ihtimalat harekât planlarını kozmik seviyede planlamaktadırlar. 21'inci yüzyılda

bu eğilim ya strateji güvenlik belgelerinin ya da beyaz kitapların yayımlanması şeklinde tezahür etmektedir.⁴ Bu makalede çoğunlukla 21. yüzyıldaki ABD ve Rusya'ya ait milli güvenlik strateji belgeleri ile Almanya ve Fransa'nın beyaz kitapları analiz edilmiştir.

Tehditler, jeopolitik betimlemeler, askeri gücün kullanılması gibi kavramlar uluslararası ilişkiler teorilerinden realizmi davet eden terimlerdir. Bu makalede, NATO'nun en güçlü aktörü olan ABD, AB'nin en etkili aktörleri arasında yer alan Almanya ve Fransa ile Rusya'nın, Soğuk Savaş sonrası milli güvenlik strateji belgeleri, Amerikalı realist akademisyen Prof. Stephen Walt'un 'tehdit dengesi' teoremi ışığı altında analiz edilerek, birinci el dokümanlardan savaşın nedenleri kronolojik olarak objektif olarak açıklanmaktadır. Walt, uluslararası ilişkiler literatürüne 'tehdit dengesi' kavramını getirmiştir ve aslında güvenlik çalışmalarını, tehdit çalışmaları ile askeri gücün kullanılması olarak tanımlanmaktadır.⁵ Walt'a göre ittifaklar güç dengesinden ziyade tehdit dengesine göre oluşturulur, tehditler ise coğrafi yakınlık, ofansif kabiliyetler, güç ve algılanan niyetlerin fonksiyonundan oluşmaktadır.⁶

Bu anlamda bilimsel bir değerlendirme yapmak için süreç analizi yapılması daha aydınlatıcı olacaktır. Milli güvenlik strateji belgeleri sadece geçmişini analiz etmenin ötesinde geleceğe de ışık tutan devlet aklını da içinde barındıran ilk el dokümanlardır.

Makalenin sonucu olarak üç ana bulgu öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki Soğuk Savaş sonrası tek

kutuplu olan uluslararası yapının değiştiği ve stratejinin üç temel ana unsuru olan kuvvet, zaman

3 Noelle Troutman, Alliance Cohesion: Connecting the Disconnect in Alliance Reliability, Master Tezi, Nebraska Üniversitesi, Lincoln, 2020.

4 Robert Kagan, *The World America Made*, (New York: Vintage Books, 2013)

5 Stephen M. Walt, "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, 1991, Cilt 35, Sayı 2, ss. 211-239.

6 Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances*, 1st edition, (New York: Cornell University Press, 1987)

ve mekândan, coğrafi mekânın Avrupa'dan Çin ve Hindistan bağlamında Asya-Pasifik bölgesine kaydığıdır. İkinci olarak tehdit tanımlarının devlet dışı aktörler ve terörizmden yeniden büyük güçler mücadelesine dönmesidir. Son olarak da Rusya'nın; Batı ittifakı ve Avrupa ailesinde yer alma çabalarına karşın, hassasiyetlerine gereken garantileri alamaması nedeniyle eski ideolojik liberal Batı tehdidi paradigmasına dönerek, Çin ve Hindistan ile ittifak stratejisine rücu ettiğini ifade edebilirim.

Rusya tarihinde bu yaşananların ayrıca hem kültürel hem de coğrafi kodları da bulunmaktadır. Hem Asya hem de Avrupa coğrafyasına sahip Rusya'nın Batılılaşma hareketlerine karşın Avrupa

ailesine eşit üye olarak kabul edilmemesi, Batı'ya karşı daima şüphe içinde hareket etmesine neden olmuştur. Rusya kültürü; güçlü bir otoriterlik mirasından gelen liderlik, güç ve otorite ile bağlantılı politik güç, Rusya dışındaki dış dünya algısı ile Rusya'nın rolü ve konumunu belirleyen dış politika, strateji ve politikanın belirlenmesinde potansiyel askeri güç ile bu gücü kullanma isteği ve de gücün dayandığı kaynaklardan (günümüzde petrol ve doğal gaz sayılabilir) oluşmaktadır.⁷ Değişik kültürleri ve milletleri çok geniş bir coğrafya üzerinde koruma ihtiyacı; hem devamlı bir korku ile hassasiyet duygusuna, hem de genişleme ihtiyacı ve bunun içinde askeri güçlenmeye neden olmaktadır.⁸

Rusya tarihinde bu yaşananların ayrıca hem kültürel hem de coğrafi kodları da bulunmaktadır. Hem Asya hem de Avrupa coğrafyasına sahip Rusya'nın Batılılaşma hareketlerine karşın Avrupa ailesine eşit üye olarak kabul edilmemesi, Batı'ya karşı daima şüphe içinde hareket etmesine neden olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası Rusya Federasyonu tarafından dört temel politikanın takip edildiğini ifade edebilirim. Bunlar sırasıyla; ABD ve Batı'ya karşı Çin ve Hindistan ile ortaklık, ABD ile karşılıklı saygıya dayalı, NATO ile uzlaşma içinde olma, AB ile ekonomik entegrasyona dayalı yapıcı işbirliği, son olarak da mümkünse tam bağımsız ve eskisi kadar güçlü ve prestijli bir Rusya. ABD Dışişleri Bakanı James Baker ile eski Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Mikhail Gorbacov arasındaki 9 Şubat 1990 tarihli görüşmede NATO'nun doğuya doğru bir inç (2,54 cm) dahi genişlemeyeceği taahhüdü,

1990-1991 yılları arasında Almanya'nın birleşmesi sürecinde eski Sovyet yetkililerine verilen güvenlik taahhütleri arasında yer almıştır.⁹ Dönemin Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin, 1994 yılındaki konuşmasında Soğuk Savaş döneminin bitmesine rağmen, 'Soğuk Barış' döneminin aşılamadığını belirterek; NATO'nun genişlemesinin ülkesinde Rusya'ya karşı ihanet olarak algılanabileceğini belirtmiştir.¹⁰ 2014 yılında yaptığı bir konuşmada Rusya Devlet Başkanı Putin, Soğuk Savaş'ın bitmesine rağmen açık ve şeffaf mutabakatlarla yazılı bir barış anlaşmasının

7 Anna Antczak, "Russia's Strategic Culture: Prisoner of Imperial History?", *Athenaeum*, Cilt 60, 2018, ss. 223-242.

8 Antczak, a.g.m.,

9 "NATO Expansion: What Gorbacov Heard", *National Security Archive*, (Erişim Tarihi: 11.04.2022),

<https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2017-12-12/nato-expansion-what-gorbachev-heard-western-leaders-early>

10 "NATO Expansion: Budapest Blow 1994" *National Security Archive*, (Erişim tarihi 01.03.2022)

<https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2021-11-24/nato-expansion-budapest-blow-1994>

imzalanmadığını ve bunun da Soğuk Savaş galiplerinin kendi ihtiyaç ve menfaatlerine göre tek taraflı hareketlerinin ters sonuçlar doğuracağını

açıklamıştır.¹¹ Bu ifadeler uluslararası ilişkilerdeki realizm teorisinin anarşi¹² kavramına oldukça yakın durmaktadır.

2014 yılında yaptığı bir konuşmada Rusya Devlet Başkanı Putin, Soğuk Savaş'ın bitmesine rağmen açık ve şeffaf mutabakatlarla yazılı bir barış anlaşmasının imzalanmadığını ve bunun da Soğuk Savaş galiplerinin kendi ihtiyaç ve menfaatlerine göre tek taraflı hareketlerinin ters sonuçlar doğuracağını açıklamıştır.

ABD Strateji Belgeleri

Milli Güvenlik Strateji (National Security Strategy-NSS) Belgeleri, ABD Başkanları tarafından yayımlanan, ABD'nin dünyayı ve olası tehditleri nasıl algıladığı ile bunları çözmek için devlet kurumlarına ve müttefiklerine genel yol gösterici ifadelerin yer aldığı metinlerdir. Politik, ekonomik,

askeri, teknolojik, küresel vb. tehditler söz konusu metinlerde açıkça belirtilir. Soğuk Savaş'ın ABD için dönüm noktası olaylarından 11 Eylül 2001 terör saldırısından hareketle, 2000'li yılların belgeleri bu makalede analiz edilmiştir. Buradaki belgelerin çoğu aynı doktora tezimde de ayrıntılı olarak incelenmiştir.¹³

Tablo 1: NSS Belgeleri- 2000-2021

Yıl	Başkan	Başlık
2000	Bill Clinton	A National Security Strategy of the U.S. for a New Century
2001	Bill Clinton	A National Security Strategy of the U.S. for a Global Age
2002	George W. Bush	The National Security Strategy of the U.S.
2006	George W. Bush	The National Security Strategy of the U.S.
2010	Barack Obama	National Security Strategy
2015	Barack Obama	National Security Strategy
2017	Donald Trump	National Security Strategy of the U.S.
2021	J.R.Biden	Interim National Security Strategic Guidance

11 Vladimir Putin, "Meeting of the Valdai International Discussion Club," *Valdai International Discussion Club*, (Erişim Tarihi: 11.04.2022),

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46860>

12 Uluslararası İlişkilerde anarşi terimi, devletler üstü bir otoritenin bulunmadığını tanımlamak için kullanılır.

13 Mehmet Alkanalka, *Turbulence in Transatlantic Security Cooperation: The Motives of Confrontation*, Doktora Tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul, 2021.

Tablo 2: NSS'lerde İfade Edilen Tehdit Tanımları

2000	Soğuk Savaş döneminin terimleri olan düşman ülke/blok, muhasım ülke ifadeleri kullanılmamıştır. Onun yerine 'potansiyel devlet', 'devlet dışı düşman/rakipler' ve 'teröristler' terimleri tercih edilmiştir. Devlet veya teröristler ihtiva eden potansiyel düşmanların ABD'deki sivil hedeflere saldırabilecekleri ifade edilmiştir. (1999, 16) Kitle imha silahlarının global istikrar ve güvenlik için en büyük tehdit olduğu, gelişmiş silah ve teknolojilerin 'haydut devletler', teröristler ve uluslararası suç organizasyonlarına geçmesi riskine de atıf yapılmıştır.
2001	ABD Başkanı Clinton, yeni yüzyıla girerken Amerikan çıkarlarını dünyanın her yerinde korumaya hazır dünyanın en büyük askeri gücü ile hiçbir dış tehdide sahip olmadığını önsözde belirtmiştir. Yeni güvenlik tehditleri olarak NBC (Nükleer, Biyolojik, Kimyasal) silahlar ile terörizm ve de uluslararası suçlar ifade edilmiştir.
2002	'Tehdit' terimi yerine Soğuk Savaş kavramı olan 'düşman' terimi kullanılmıştır. ABD'nin küresel erişimi olan teröristlere karşı savaşta olduğu, düşmanın terörizm olduğu, düşmanın tek bir politik rejim, kişi, din veya ideoloji olmadığı ifade edilmiştir.
2006	2006 NSS'nin ilk cümlesi olan 'Amerika Savaşta' ibaresi oldukça açıklayıcıdır. ABD'nin terörle savaşına devam ederken, 'Büyük Orta Doğu'da demokrasinin yayılmasına odaklandığı, terörle savaşın ileri hatları olan Afganistan ve Irak'ta muharebeleri kazanmanın gerekliliğine dikkat çekilmiştir.
2010	Hiçbir devlet tehdit olarak belirtilmemiştir. Aksine, Çin, Rusya ve Hindistan ile işbirliği arayışlarının memnuniyetle karşılanacağı açıklanmıştır. ABD halkı için kitle imha silahları ile şiddet yanlısı uçların bahse konu silahlara ulaşım arayışları ve bunun yeni devletlere geçme ihtimali belirtilmiştir.
2015	Kitle imha silahları ve özellikle nükleer silahların yayılmasının önemli bir risk olduğu tekrar edilmiştir. Siber güvenlik tehditleri ile Rusya'nın saldırganlığı ve küresel ısınmanın artan tehlikelerinin yanısıra salgın hastalıkların dünyada yayılması riskleri de belirtilmiştir.
2017	Üç ana meydan okuyan yapı olarak; birinci yapıda Çin ve Rusya, ikinci yapıda 'haydut devlet' İran ve Kuzey Kore, üçüncü yapıda ise transnasyonal tehdit organizasyonları özellikle de cihatçı terörist gruplar ifade edilmiştir. Dokümanda büyük güç rekabetinin geri döndüğü açıkça ülke ismi belirtilerek, Çin ve Rusya'nın hem bölgesel hem de dünya çapında yeniden kabul görmek için güç kullanmaya başladıkları belirtilmiştir.
2021	Dünyadaki güç dengesinin değiştiği ve yeni tehditlerin ön plana çıkmaya başladığı, özellikle Çin'in daha iddialı olmaya başladığı belirtilmiştir. Çin'in ABD'ye tek potansiyel rakip olduğu konjonktürde, Rusya'nın da dünya çapında etkisini güçlendirme kararlılığında olduğu, Çin ve Rusya'nın ABD'nin gücünü test etmek için yoğun çaba harcadıkları ifade edilmiştir. ¹⁴ 2021 NSS'de ayrıca dünyada yükselen milliyetçilik, demokrasinin geriye gitmesi, Çin, Rusya ve diğer otoriter devletler ile artan rekabet ile karşı karşıya kalındığı da belirtilmiştir. ¹⁵

2000 yılındaki NSS'de ABD'nin, Rusya'nın uluslararası sisteme entegrasyonu ve reformlarına ABD'nin desteğinin devam edeceği belirtilirken, Rusya ile ilgili nükleer silahların azaltılmasına yönelik ifadeler yer almıştır. Diğer NSS'ler ile kıyaslandığında daha fazla sayıda "tehdit" kelimesi geçmesine rağmen, tehditler konvansiyonel

tehditlerden oldukça farklıdır. Soğuk Savaş sonrası geçiş döneminde birçok uluslararası krizin geride kaldığından hareketle, geleceğe ve fırsatlara odaklanmanın altı çizilmiştir. Rusya'nın kalkınması için ekonomik yardımların da yapıldığının belirtildiği dokümanda, ayrıca aradan geçen on yıl sonrasında savunma bütçesinde ilk kez

14 "Interim National Security Strategic Guidance", *The White House*, (Erişim Tarihi: 24.03.2022), <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>

15 a.g.m.

2000 NSS'den farklı olarak belirtilmiş olması dikkat çekicidir. 2002 NSS'nin girişinde ABD Başkanı Bush, dünyadaki büyük devletlerin aynı tarafta olduğunu, terörist şiddet ve kaos gibi ortak tehlikelere karşı birleştiklerini, Rusya'nın umut vaat eden bir dönüşümün içinde olduğunu, demokratik bir geleceğe ulaşacağını ve terörlü savaşta bir ortak olacağını vurgulamıştır.

2000-2005 yıllarını içerecek şekilde 112 milyar Amerikan doları artış planlandığı ve bu miktarın savunma modernizasyonu ile ihtiyaçları için kullanılacağı belirtilmiştir. ABD Silahlı Kuvvetleri, dünyanın en güçlü ordusu olmasına ve herhangi

bir yabancı devlet tehdit algısı olmamasına rağmen kendisi ile yarışan ve kendisini yenileyen bir organizasyondur. Gelecekteki olası devlet tehditlerinin tam olarak belirlenememesi nedeniyle teknolojik gelişmelerin savunma sanayiine uygulanması hem ABD Silahlı Kuvvetlerine kuvvet çarpanı avantajı sağlamakta, hem ülke ekonomisine büyük katkı sağlamakta, hem de olası rakiplerine daha fazla kaynak ayırma baskısına yol açmaktadır. 2001 NSS, ABD Başkanı Bill Clinton'un son strateji belgesidir. Bir önceki 2000 NSS ile oldukça benzerlikler taşımaktadır. 2001 yılındaki NSS'de ise 'eski rakip' Rusya ile yapıcı ve prensiplere dayalı ilişkiler kurulması gerektiği belirtilmiştir. Çin ve Rusya ile ilişkilere dikkat edilmesi gerektiği bir önceki 2000 NSS'den farklı olarak belirtilmiş olması dikkat çekicidir. 2002 NSS'nin girişinde ABD Başkanı Bush, dünyadaki büyük devletlerin aynı tarafta olduğunu, terörist şiddet ve kaos gibi ortak tehlikelere karşı birleştiklerini, Rusya'nın umut vaat eden bir dönüşümün içinde olduğunu, demokratik bir geleceğe ulaşacağını ve terörlü savaşta bir ortak olacağını vurgulamıştır. Geçmiş dönemdeki büyük devletler rekabetini eleştirirken, ulus-devletin ortaya çıktığından beri süregelen büyük devletler arasındaki rekabet ve savaşa hazırlanmak yerine, barış içinde rekabet için en iyi şansın yakalandığı sözü de aynı dokümanın önsözünde yer almıştır.

2000 yılındaki NSS'de ABD'nin, Rusya'nın uluslararası sisteme entegrasyonu ve reformlarına ABD'nin desteğinin devam edeceği belirtilirken, Rusya ile ilgili nükleer silahların azaltılmasına yönelik ifadeler yer almıştır.

2006 NSS, ABD Başkanı Bush'un ikinci ve son güvenlik dokümanıdır. ABD'nin terörlü mücadelesi, Soğuk Savaş dönemindeki uzun soluklu mücadelesine benzetilmiştir. 2006 yılındaki NSS'de Rusya kritik bölgesel ortaklar arasında belirtilmiştir. Irak'ta bir tiranlığın devrildiği, Afganistan'da Taliban baskıcı yönetimin seçilmiş bir yönetim ile değiştirildiği, Lübnan, Mısır, Suudi Arabistan,

Kuveyt, Ürdün, Fas, Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'daki gelişmelerin demokrasi adına olumlu olarak değerlendirildiği açıklanmıştır. Bu sayılan bölgelerin Genişletilmiş Orta Doğu coğrafi bölgesi ile Rusya'nın komşu coğrafyası olması dikkat çekmektedir. 2010 NSS'de Rusya gibi kritik etki merkezleri ile daha derin ve etkin ilişkiler geliştirilmesine çalışıldığı ifade edilmiştir. Uluslararası

normlara saygılı, güçlü, refah, barışçı bir Rusya'nın ABD'nin menfaatine olduğu belirtilirken, şiddeti kullanan aşırılıkla ve özellikle de Afganistan'da mücadele edilirken Rusya ile daha geniş ortaklık kurulabileceği de belirtilmiştir. 2015 NSS'de Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra, Rusya'nın Ukrayna'nın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğünü ihlalinin uluslararası normları tehlikeye attığı ifade edilmiştir. 2017 NSS, ABD Başkanı Trump'ın öncelikler ile kıyaslandığında radikal değişiklikleri barındıran bir dokümandır. ABD'nin son yirmi yılda takip etmiş olduğu rakiplerini uluslararası sisteme dâhil ederek güvenilir ortak yapma girişimlerinin başarısız olduğu eleştirisi getirilmiştir. Neo-realist teorinin varsayımlarından olan niyetlerin başlangıçta iyi olmasına karşın, değişme potansiyeli ve gücün kullanılmasının değişen yeni güç dağılımına göre değişebileceğinden hareketle de büyük güçler rekabeti dönemine geri döndüğü vurgusu yapılmıştır. Devletler arasındaki rekabetin dönemsel olarak ele alınmasından ziyade, ABD'nin sahip olduğu üstünlüğün devamlı korunması hedeflenmektedir. 2017 yılında Çin ve Rusya'dan birlikte tehdit olarak bahsedilirken aslında Bush'un 2002 yılında eleştirdiği 17. yüzyıldaki büyük güç rekabetine geri döndüğü ifadeleri oldukça düşündürücü ve bir yerlerde hata yapıldığının da aslında itirafıdır. Asya-Pasifik bölgesinde Japonya, Hindistan ve Avustralya ile dörtlü işbirliğinin artırılarak dengeleme yapılması hedeflenmiştir. Aslında Avustralya ile işbirliğine İngiltere'nin de AUKUS (Avustralya, Birleşik Krallık ve ABD) ile eklenmesi BREXIT ile birlikte değerlendirildiğinde ilginç bir gelişme olmuştur.

2021 NSS'de ise Çin ve Rusya farklı olarak ele alınmış, sıklet merkezi Çin'e verilirken, Rusya ise Çin ile birlikte otoriter devletler kategorisinde tanımlanmıştır.

2015 NSS'de Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra, Rusya'nın Ukrayna'nın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğünü ihlalinin uluslararası normları tehlikeye attığı ifade edilmiştir.

Ekonomik güvenliğin de bir millî güvenlik sorunu olduğuna değinilerek, ekonomik alandaki istismlara ABD'nin bundan sonra sessiz kalmayaacağı ve de kendisi ile aynı ideolojiye sahip ülkeler ile ekonomik işbirliğine önem verileceği belirtilmiştir. ABD Silahlı Kuvvetlerinin 1940'dan beri en düşük personel sayısına düşürüldüğü ve yeni silah sistemlerinin temininin oldukça sınırlandırıldığı, buna karşılık tehditlerin gittikçe arttığı da yapılan önemli bir tespittir. 2021 NSS'de ise Çin ve Rusya farklı olarak ele alınmış, sıklet merkezi Çin'e verilirken, Rusya ise Çin ile birlikte otoriter devletler kategorisinde tanımlanmıştır.

ABD'nin demokrat başkanı Clinton, 9/11 saldırısı henüz gerçekleşmemişken, tek kutuplu bir uluslararası yapıda ve de herhangi bir tehdit algısı yokken yayımlanan 2000 ve 2001 NSS belgelerinde iki farklı cephede (Avrupa ve Pasifik) olası büyük savaşlara hazır olma ve bunları kazanma kabiliyetine atıf yapmıştır. Afganistan ve Irak askeri harekâtları süreçte geçici bir raydan çıkma olarak değerlendirilebilir. Bu harekâtlar filin sinekle mücadelesine de benzetilebilir. Yani aslında asimetrik olan bu harekâtlarda kesin sonuç alınması da oldukça zor olmasına rağmen, dönemin Amerikan Başkanı Bush tarafından yine de denenmiştir. Bush döneminin ikinci NSS'si olan 2006 NSS'de Afganistan'da Taliban yönetimine son verildiği yazılmış olmasına mukabil 2021 yılında yaşananlar bunun tam tersini ortaya koymuştur.

ABD belgelerinde stratejik tehdit değerlendirmelerinde bir patika bağımlılığı olduğu görülmektedir. Trump'ın diğerlerinden farklı olan NSS'sinde

belirtilen üç katmanlı tehdit değerlendirmesi altında 2000 yılından beri olan bütün belgelerde do- laylı olarak yer almıştır. Bunlar birinci katmanda büyük devletler olarak değerlendirilen Çin, Hin- distan ve Rusya; ikinci katmanda ‘haydut devlet- ler’ olarak adlandırılan Orta Doğu bölgesindeki İran ile Doğu Asya’daki Kuzey Kore ve de son katmanda terörizm olarak ifade edilebilir. Dokü- manlarda bu üç grup arasındaki tehdit değeren- dirmesi ve öncelikler farklı olarak ele alınmıştır. ABD Silahlı Kuvvetlerinin Soğuk Savaş döneminden beri iki büyük ve farklı cephede büyük sa- vaş kazanma kabiliyeti halen devam etmektedir. ABD’nin, Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu ulusla- rarası yapının oluşmasının da avantajını kullana- rak Orta Doğu ile Orta Asya’yı askeri harekâtlar

ile şekillendirmeye çalışırken, bir yandan da NA- TO’nun genişlemesi ile küçülen Rusya’ya komşu olarak Almanya ve Fransa’ya rağmen çevreleme stratejisine devam ettiğini söyleyebiliriz.

Rusya Güvenlik Belgeleri

Soğuk Savaş sonrası Rusya Federasyonu belgeleri olarak konuyla doğrudan ilgisi olan toplam beş belge analiz edilmiş ve söz konusu belgelerde pa- tika bağımlılığı olduğu tespit edilmiştir. Soğuk Savaş’tan günümüze Rusya’nın en büyük korku- sunun, NATO’nun kendi sınırlarına kadar uzan- ması olduğu açıklıkla ifade edilmektedir. 2021 yılındaki son güvenlik belgesinde dâhi düşman terimi yerine dost olmayan ülke terimi kullanılması da oldukça ilginçtir.

Soğuk Savaş sonrası Rusya Federasyonu belgeleri olarak konuyla doğrudan ilgisi olan toplam beş belge analiz edilmiş ve söz konusu belgelerde patika bağımlılığı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Rusya Strateji ve Güvenlik Belgeleri 1993-2021

Yıl	
1993	The Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation ¹⁶
1997	Russian National Security Blueprint ¹⁷
2009	National Security Strategy of the Russian Federation to 2020 ¹⁸
2015	The Russian Federation’s National Security Strategy ¹⁹
2021	The National Security Strategy of the Russian Federation ²⁰

16 “The Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation”, *Russian Federation Security Council* (Erişim Tarihi: 24.03.2022),

<https://nuke.fas.org/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html>.

17 “Russian National Security Blueprint”, *Russian Federation*, (Erişim Tarihi: 24.03.2022),

<https://nuke.fas.org/guide/russia/doctrine/blueprint.html>.

18 “National Security Strategy of the Russian Federation to 2020”, *Russian Federation*, (Erişim Tarihi: 24.03.2022),

<http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2015/08/NDS-RF-2009-en.pdf>.

19 “Russian National Security Strategy 2015”, *Russian Federation*, (Erişim Tarihi: 24.03.2022),

<https://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strate- gy-31Dec2015.pdf>.

20 “2021 Yılı Rusya Ulusal Strateji Belgesi”. *Rusya Federasyonu Başkanı’nun 02.07.2021 tarihli ve 400 sayılı Kararnamesi*, (Erişim Tarihi: 28.03.2022),

<http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>

Tablo 4: Rus Belgelerinde İfade Edilen Tehdit Tanımları

1993	Temel dış askeri tehditler arasında askeri blok ve ittifakların Rusya Federasyonu'nun askeri güvenlik menfaatlerinin aleyhine genişlemesi açıklanmıştır.
1997	NATO'nun doğuya doğru genişlemesinin kabul edilemez olduğu ve Rusya'nın güvenliği için bir tehdit olduğu belirtilmiştir.
2009	NATO'nun askeri altyapısını Rusya'nın sınırlarına kadar uzatma planları ve uluslararası normlara aykırı olarak NATO'ya küresel fonksiyonlar verme çabalarının Rusya için kabul edilemez olduğu belirtilmiştir. Herhangi bir ülke tehdit olarak belirtilmemiştir. Ancak, yabancı ülkelerin özel servisleri ve organizasyonlarından tehdit olarak bahsedilmiştir.
2015	NATO ile ilgili 2009 yılındaki tanımlamalar benzer şekilde kullanılmıştır. Ayrıca NATO'nun daha fazla genişlemesinin ve askeri altyapısının Rusya sınırlarına yaklaşmasının, Rusya'nın milli güvenliğine tehdit olduğu vurgulanmıştır.
2021	'Dost olmayan ülkeler' isim verilmeksizin tehditler arasında gösterilmiştir. Madde 35'te NATO'nun Rusya sınırları yakınlarındaki askeri altyapı, istihbarat faaliyetleri ile nükleer silah kullanması ve geniş katılımlı tatbikatlarının Rusya Federasyonu için askeri tehlike ve tehdit olduğu ifadeleri yer almıştır.

NATO'nun, özellikle 1999 ve 2004 yıllarında gerçekleştirdiği genişleme hamlesi, Rusya Federasyonu'nun yakın çevresinde yer alan komşularını ittifakın içerisine dahil etmesi sebebiyle önemli bir hususa işaret etmektedir. Zira söz konusu komşu ülkeler, Rusya Federasyonu için oldukça hassas bir dengeye işaret etmektedirler.

9/11 terör saldırısına kadar olan zaman diliminde NATO'ya karşı güvensizlik isim vermeden dolaylı olarak belirtilmiştir. 1993 tarihli askeri strateji belgesinde Rusya'nın hiçbir ülkeyi düşman olarak görmediği ifade edilmiştir.²¹ Yine aynı belgede Rusya Federasyonu'na mevcut ve potansiyel temel dış askeri tehditler arasında askeri blok ve ittifakların Rusya Federasyonu'nun askeri güvenlik menfaatlerinin aleyhine genişlemesi olduğu belirtilmiştir.²²

1997 tarihli belgede ise NATO'nun doğuya doğru genişlemesinin kabul edilemez olduğu ve Rusya'nın güvenliği için bir tehdit olduğunun altı çizilmiştir.²³ Bu genişleme ve neden olduğu NATO'nun

Avrupa'daki başat politik-askeri güce dönüşümünün Avrupa'da oldukça tehlikeli bir parçalanmaya neden olacağı da aynı belgede belirtilmiştir.²⁴ Aynı dokümanda Rusya'nın büyük bir devlet olduğu ve bu anlamda diğer büyük devletler ile eşit ortaklık kapsamında ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğine de atıf yapılmıştır.²⁵ Konvansiyonel tehdit bağlamında herhangi bir ülke ismi belirtilmemiştir.

1999 senesinde NATO İttifakına Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya, 2004 senesinde ise Baltık ülkeleri (Estonya, Letonya ve Litvanya), Romanya, Slovakya, Slovenya ve Bulgaristan katılmıştır. "Nisan 2008'de Bükreş'te düzenlenen

21 "Rusya Federasyonu Askeri Doktrininde Temel Hükümleri", *Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi*, (Erişim Tarihi: 24.03.2022), <https://nuke.fas.org/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html>.

22 a.g.e.,

23 "1997 Yılı Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Planı", *Rusya Federasyonu*, (Erişim Tarihi: 24.03.2022), <https://nuke.fas.org/guide/russia/doctrine/blueprint.html>.

24 a.g.e.,

25 a.g.e.,

Şekil 1: NATO'nun Genişlemesi

Şekil 2: Rusya'nın NATO Genişlemesine Tepkisi

NATO Liderler Zirvesi'nin ardından yayınlanan bildiride, Ukrayna ve Gürcistan'ın olası NATO üyeliklerine dair kararda özetle, bu iki ülkenin İttifak üyeleri olacağı kaydedilmiş, Üyelik Eylem Planları (ÜEP) hazırlanması amacıyla NATO'ya yapacakları başvurunun destekleneceği ilan edilmiştir.²⁶ NATO'nun, özellikle 1999 ve 2004 yıllarında gerçekleştirdiği genişleme hamlesi, Rusya Federasyonu'nun yakın çevresinde yer alan komşularını ittifakın içerisine dahil etmesi sebebiyle önemli bir hususa işaret etmektedir. Zira söz konusu komşu ülkeler, Rusya Federasyonu için oldukça hassas bir dengeye işaret etmektedirler. Rusya Federasyonu, SSCB'nin yıkılmasının hemen akabinde; 1993 yılında "Yakın Çevre" doktrinini ilan ederek; eski Sovyet ülkeleri üzerinde etkin gücünü sürdüreceğinin işaretlerini kuvvetli bir şekilde vermiştir. 1999 ve 2004'te gerçekleşen NATO'nun genişleme hamlesi, bu minvalde Rusya Federasyonu'nun yakın çevresi üzerinde beliren ciddi bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu anlamda Rusya'nın söz konusu genişleme politikasına karşı ilk ciddi tepkisi, 2008 yılında gerçekleşen Güney Osetya Savaşı esnasında gözlenmiştir.

Güney Osetya Savaşı (2008)

Rusya, Güney Osetya Savaşı kapsamında sert güç unsurlarını kullanmaya dönük stratejiyi masaya

koymuş; böylece yakın çevresinde cereyan eden ve güç mücadelesinde geri plana düşmesine sebebiyet verecek politikalara karşı sert şekilde karşılık vereceğini göstermiştir.

Savaşı irdelemek gerekirse; Güney Osetya Savaşı, birbirini takip eden bir dizi çatışmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Görünür sebebi; 2008 yılı Ağustos ayında Rusya, Gürcistan ve Güney Osetya arasında yaşanan statü anlaşmazlığı olmuşsa da savaşın, Batı ile Rusya arasındaki rekabetin bir yansıması olarak ortaya çıktığı değerlendirilmektedir.²⁷ 2008 yılına gelindiğinde Güney Osetya sorununun barışçıl yollardan çözümü neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Taraflar barış sürecini başlatan Soçi Anlaşmasını karşılıklı olarak ihlal etmişler ve onu adeta geçersiz kılmak adına adımlar atmışlardır.²⁸ Güney Osetya'nın bağımsızlığını ilan etmesi de anlaşmazlıkların başka bir boyuta evrilmesine neden olmuştur.²⁹ Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlık ilanının Batı'dan karşılık bulması da Rusya'nın tepkisini artıran ve krizi tırmandıran katalizör bir gelişme olmuştur. Zira "Rusya'ya göre, Kosova'nın bağımsız bir devlet haline gelmesi ve tanınması, dünyanın diğer bölgelerindeki ayrılıkçı hareketleri cesaretlendirecek ve böylece yeni problemleri, karışıklıkları, çatışmaları doğuracaktır."³⁰ Rusya bu duruma tepki olarak Güney Osetya ve Abhazya'da ayrılıkçıları,

Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlık ilanının Batı'dan karşılık bulması da Rusya'nın tepkisini artıran ve krizi tırmandıran katalizör bir gelişme olmuştur. Zira "Rusya'ya göre, Kosova'nın bağımsız bir devlet haline gelmesi ve tanınması, dünyanın diğer bölgelerindeki ayrılıkçı hareketleri cesaretlendirecek ve böylece yeni problemleri, karışıklıkları, çatışmaları doğuracaktır."

26 Ahmet Uzumcu, Tacan İldem, Fatih Ceylan "Ukrayna ve Gürcistan 2008'de NATO Üyesi Olsalardı Küresel Gündem Nasıl Şekillenirdi?"; *UİK Panorama*, (Erişim Tarihi: 08.04.2022)

27 Ahmet Alemdar, "Güney Osetya Savaşı", *Defence Turk*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), <https://www.defenceturk.net/guney-osetya-savasi>.

28 Alemdar, *a.g.m.*,

29 Sergey Markedonov, "The Conflict in and Over Abkhazia", Ed. Anton Bedler, *Frozen Conflicts in Europe*, (Leverkusen: Verlag Barbara Budrich, 2015), s.116-117.

30 Caner Sancaktar, "Kosovadan Abhazya ve Güney Osetya'ya: Batı'nın Tutarsızlığı", *TASAM*, (Erişim Tarihi: 28.03.2022), https://tasam.org/tr-TR/Icerik/936/kosovadan_abhazya_ve_guney_osetyaya_batinin_tutarsizligi.

merkezi yönetimin aleyhine açık bir şekilde desteklemiştir. Gürcü yönetimi, bu destekten ötürü Rusya'ya uyarı notası göndermek de dahil birtakım diplomatik çabalar içerisine girmiştir.³¹ 29 Nisan 2008 tarihine gelindiğinde ise Güney Osetya sınırına bin 500 takviye Gürcü askeri yollanmıştır. 28 Mayıs'ta, gerekirse Rusya ile savaşa hazır olduğu deklare edilmiştir. Gürcistan Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili, 7 Ağustos günü, Gürcistan ordusuna Güney Osetya'da düzeni yeniden sağlama emrini vermiştir. Rusya ilk olarak saldırgan tutumdan vazgeçilmesi yönünde çağrıda bulunmuştur. Buna rağmen 8 Ağustos günü Gürcü kuvvetleri operasyonu başlatmıştır. Bunun üzerine aynı gün Rus ordusu da Gürcistan ordusuna yönelik askerî harekâtı başlatmıştır.³² Harekât çerçevesinde; Rusya, Güney Osetya'ya giren Gürcistan askeri unsurlarına müdahale etmiş, savaş kapsamında Gürcistan'a ait 5 askeri üs ve bir liman bombalanmıştır. Bombardımanlardan bazı Gürcü şehirleri de etkilenmiştir. Öte yandan savaş sadece beş gün sürmüştür ve Rus ordusunun kesin galibiyetiyle sonuçlanmıştır.³³

Kırım'ın İlhakı (2014)

"2013 sonunda Kiev'de, dönemin Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in, Avrupa Birliği (AB) ile Ortaklık Anlaşmasını imzalamayı ertelemesi üzerine başlayan protestoların büyümesiyle ülkede toplum Ukrayna ve Rusya yanlıları diye ikiye ayrılmıştır. Protestoların büyümesi üzerine Yanukoviç, 22 Şubat'ta ülkeden kaçmıştır."³⁴ Batı yanlısı yeni geçici yönetimin işbaşına gelmesi Rusya yanlılarını Kırım Yarımadası'nda daha aktif hale getirmiştir. Yarımada da konuşlu bulunan Rus üssünden çıkan askeri birlikler farklı

"2013 sonunda Kiev'de, dönemin Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in, Avrupa Birliği (AB) ile Ortaklık Anlaşmasını imzalamayı ertelemesi üzerine başlayan protestoların büyümesiyle ülkede toplum Ukrayna ve Rusya yanlıları diye ikiye ayrılmıştır. Protestoların büyümesi üzerine Yanukoviç, 22 Şubat'ta ülkeden kaçmıştır."

şehirlerde aktif hale gelmeye başlamıştır.³⁵ Rus Birliği Partisi Başkanı Sergey Aksenov'un Ukrayna yasalarına aykırı olarak "Halk Milis Kuvvetleri" adıyla yaklaşık 3 bin 500 kişilik paramiliter alay kurması da Kırım'da gerginliği artıran nedenlerden biri olmuştur. Moskova, Rus milletvekili Leonid Slutskiy başkanlığında bir milletvekili heyetini Yarımada'ya göndererek operasyonu hızlandırmıştır.³⁶

"Kırım'ın Rusya'ya bağlanması için 25 Şubat 2014'te Rusya yanlıları parlamentoya baskı uygulamaya başladı. 400 civarında Rusya yanlısı, Kırım Parlamentosunu bastı, Kırım'ın bağımsızlığını ilan etmesi için parlamentonun referandum kararı alması talebinde bulundu. Ukrayna'nın

31 Alemdar, a.g.m.,

32 Alemdar, a.g.m.,

33 "Rus- Gürcü Savaşı", *Deutsche Welle*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), <https://www.dw.com/tr/rus-gürcü-savaşı/a-3549543>.

34 "Kırım'ın Yasa Dışı İlhakı 7 Yıl Önce '26 Şubat Olayları ile Başladı", *Anadolu Ajansı*, (Erişim Tarihi 25.03.2022), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kirim-in-yasa-disi-ilhaki-7-yil-once-26-subat-olaylari-ile-basladi/2157735>.

35 a.g.m.,

36 "Kırım'ın Yasa Dışı İlhakı 7 Yıl Önce '26 Şubat Olayları ile Başladı", *Anadolu Ajansı*, (Erişim Tarihi 25.03.2022), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kirim-in-yasa-disi-ilhaki-7-yil-once-26-subat-olaylari-ile-basladi/2157735>.

bütünlüğünü savunan Kırım Tatar Milli Meclisi de aynı gün, aynı yerde, parlamento önünde miting düzenleyeceğini ilan etti. Kırım Tatarları'nın bu kararı üzerine, Aksenov'un paramiliter birlikleri parlamentoyu kuşatma altına aldı. Kırım Parlamentosu önünde, 26 Şubat 2014'te, Kırım Tatar Milli Meclisi (KTMM) ve Rus Birliği Partisi'nin karşı karşıya geldiği büyük mitingler yapıldı. Parlamantonun Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılmasıyla ilgili kararları kabul etmesini önlemek ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklemek için çoğunluğu Kırım Tatar Türklerinden oluşan 7 binden fazla aktivist mitinge katıldı. Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasını isteyen 5 bin civarında Rusya yanlısı da parlamento önünde Kırım Tatar Türkleriyle karşı karşıya geldi. Mitingler sırasında çıkan arbedede iki kişi öldü. Parlametoda, Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılmasına neden olacak referandumun görüşülmesi bu olaylar nedeniyle ertelendi.”³⁷

“O gecedен itibaren üzerlerinde hiçbir arma ve işaret bulunmayan askeri kıyafetli Rusya yanlısı silahlı güçler ortaya çıktı. “Yeşil Adamlar” diye tabir edilen bu askeri gruplar Kırım Parlamentosu ve hükümet binalarını ele geçirdi. Rusya yanlısı eli silahlı “yeşil adamların” gölgesinde 6 Mart'ta toplanan Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu, Kırım'ın Rusya'ya bağlanması için referandum yapılması kararı alındığını açıkladı. İlk günden itibaren sistematik şekilde çalışan Rusya yanlısı silahlı milisler, başta Kırım Tatar Türklerine ve Ukraynalılara uyguladığı baskıyla onları Yarımada'dan ayrılmaya zorladı. KTMM referandumu meşru olmadığı gerekçesiyle boykot etti. Yeşil adamların kontrolünde 16 Mart'ta gerçekleştirilen sözde referandumdan Kırım'ın Rusya'ya bağlanması yönünde karar çıktı. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 21 Mart'ta Kremlin

Saray'ında düzenlenen törenle “Kırım ve Sivas-topol'ün Rusya'ya bağlanmasını ve yeni federal bölgeler oluşturulmasını” öngören yasayı imzalararak, Yarımada'nın yasa dışı ilhakını tamamladı. Diğer taraftan Ukrayna sınırları içerisinde yer alan Luhansk ve Donetsk'te de tek taraflı bağımsızlık ilan edildi.”³⁸

Askeri operasyon boyutunda ise maskeli Rusya askerleri, Putin'in emri ile Kırım'daki havali-manları ve askeri üsler gibi önemli noktaları işgal etti. Ukrayna Donanması'nın başında yer alan Amiral Berezovsky'nin Rus tarafına geçmesi sağlandı.³⁹ Akabinde ise bölgedeki Ukrayna askeri personelinin yarısı aynı yolu seçmiştir. Ukrayna Silahlı Kuvvetleri, Kırımlı protestocular ve Rusya askerleri tarafından üslerinden çıkarılmış; söz konusu askerler Ukrayna tarafından geri çekilmiştir.⁴⁰

İlk günden itibaren sistematik şekilde çalışan Rusya yanlısı silahlı milisler, başta Kırım Tatar Türklerine ve Ukraynalılara uyguladığı baskıyla onları Yarımada'dan ayrılmaya zorladı. KTMM referandumu meşru olmadığı gerekçesiyle boykot etti. Yeşil adamların kontrolünde 16 Mart'ta gerçekleştirilen sözde referandumdan Kırım'ın Rusya'ya bağlanması yönünde karar çıktı.

37 a.g.m.,

38 “Kırım'ın Yasa Dışı İlhakı 7 Yıl Önce '26 Şubat Olayları ile Başladı”, *Anadolu Ajansı*, (Erişim Tarihi 25.03.2022), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kirim-in-yasa-disi-ilhaki-7-yil-once-26-subat-olaylari-ile-basladi/2157735>.

39 “Ukrayna Krizi: Donanma Komutanı Kırım Hükümeti Safında”, *BBC Türkçe*, (Erişim Tarihi:25.03.2022), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140302_ukrayna_donanma_komutani.

40 a.g.m.,

Suriye İç Savaşına Müdahale (2015)

Suriye’de uzun süredir yaşanmakta olan iç savaş; yerel ve bölgesel dengeleri oldukça etkilemiştir. Rusya, Suriye rejimi ile birlikte hareket ederek; Akdeniz jeopolitiği açısından önemli olan askeri üslerini kuvvetlendirmiştir. Rusya’nın askeri varlığı, Suriye iç savaşı çerçevesinde; muhaliflerin ilerleyişinin durmasında önemli bir parametre olmuştur. 30 Eylül 2015’de Rusya’nın özellikle havadan müdahalesi ile Suriye İç Savaşının seyri

değişmiştir. Rusya, söz konusu savaş kapsamında zaman zaman Türkiye ve ABD ile jeopolitik sorunlar da yaşamıştır. Özellikle Türkiye ile sık sık sıcak temas ihtimali yaşanmış; bazı durumlarda bu tehdit realiteye de dönüşmüştür. Suriye iç savaşı, Rus ordusunun en modern askeri teçhizatlarını deneyebilmesi adına da önemli bir alan olmuştur. Rusya bu minvalde hava savunma sistemleri ile SU-57 gibi beşinci nesil jet projelerini de deneme⁴¹ imkânı bulmuştur.

30 Eylül 2015’de Rusya’nın özellikle havadan müdahalesi ile Suriye İç Savaşının seyri değişmiştir. Rusya, söz konusu savaş kapsamında zaman zaman Türkiye ve ABD ile jeopolitik sorunlar da yaşamıştır. Özellikle Türkiye ile sık sık sıcak temas ihtimali yaşanmış; bazı durumlarda bu tehdit realiteye de dönüşmüştür.

Libya Savaşı (2017)

Libya, Muammer Kaddafi’nin devrilmesinin ardından ciddi bir kaosa sürüklenmiştir. Ülkede 2011 yılından sonra başlayan iç savaş devam ederken zaman içinde iki farklı yönetim ortaya çıkmıştır. Söz konusu yapı, 2014 seçimlerinin ardından ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, ülkenin doğusunda, Mısır sınırına yakın Tobruk’ta bulunan Libya Ulusal Ordusu; ikincisi ise batıda Trablus merkezli Ulusal Mutabakat Hükümeti’dir.⁴² Rusya Federasyonu, bu jeopolitik mücadele kapsamında Halife Hafter’in liderliğini yürüttüğü

Ulusal Ordu’yu desteklemektedir.⁴³ Rusya, Hafter güçlerine önemli miktarda silah ve askeri teçhizat sağlamıştır. Yine Rus devlet dışı askeri şirketi Wagner grubuna mensup paramiliter mensuplar sahada aktif olarak yer almıştır.⁴⁴

Ukrayna Savaşı (2022-...)

2014 yılından bu yana Ukrayna ve Rusya arasında ciddi bir gerginlik yaşanmaktadır. Kırım ve Donbas’ın işgali ile başlayan süreç; Ukrayna’nın NATO’ya katılma durumunun hasıl olmasıyla birlikte çatışma tehdidinde dönüşmüştür.

41 David Axe, “Russia’s Su-57 Got a Good Test Run in Syria (But is it a Threat?)”, *National Interest*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), <https://nationalinterest.org/blog/buzz/russias-su-57-got-good-test-run-syria-it-threat-125056>.

42 “Libya’da Kim Kiminle Savaşıyor? Türkiye ve Uluslararası Güçler Hangi Tarafı Destekliyor?”, *Euronews*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), <https://tr.euronews.com/2020/06/10/libya-da-neler-oluyor-kim-kiminle-neden-savasiyor>.

43 “Libya’daki En Önemli Siyasi Aktörler Hangi Ülkeler ve Kim Ne İstiyor?”, *BBC*, (Erişim Tarihi:25.03.2022), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50976809>.

44 “Wagner Grubu: BBC, Paralı Askerlerin Libya’da İşlenen Savaş Suçlarıyla ve Rusya Ordusuyla Bağlantısını Ortaya Çıkardı”, *BBC*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), <https://t24.com.tr/haber/wagner-grubu-bbc-parali-askerlerin-libya-da-islenen-savas-suclariyla-ve-rusya-ordusuyla-baglantisini-ortaya-cikardi,971406>

Rusya 2021 yılı sonu itibariyle 100.000 üzerinde askerini Ukrayna sınırı ve Belarus'ta konuşlandırmıştır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin; 21 Şubat 2022 tarihinde, 2014 yılında bağımsızlıklarını ilan eden Luhansk Halk Cumhuriyeti ve Donetsk Halk Cumhuriyeti'ni tanıma kararı almıştır. Ardından bu iki bölgenin

temsilcileriyle çeşitli iş birliği anlaşmaları imzalanmıştır. İmzalanan anlaşmalar çerçevesinde, Luhansk Halk Cumhuriyeti ve Donetsk Halk Cumhuriyeti güvenliklerinin sağlanması açısından Rusya'dan yardım talep etmiştir. Rusya, 24 Şubat 2022 tarihinde "barışı koruma" operasyonu kapsamında ordusunu yetkilendirmiştir.

Kırım ve Donbas'ın işgali ile başlayan süreç; Ukrayna'nın NATO'ya katılma durumunun hasıl olmasıyla birlikte çatışma tehdidine dönüşmüştür. Rusya 2021 yılı sonu itibariyle 100.000 üzerinde askerini Ukrayna sınırı ve Belarus'ta konuşlandırmıştır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin; 21 Şubat 2022 tarihinde, 2014 yılında bağımsızlıklarını ilan eden Luhansk Halk Cumhuriyeti ve Donetsk Halk Cumhuriyeti'ni tanıma kararı almıştır.

Bu tarihte harekete geçen Rus Ordusu, Ukrayna topraklarına yönelik bir askerî harekât başlatmıştır. Ukrayna'nın kuzeyi, güneyi ve doğusundan harekete geçen Rus Ordusu, Ukrayna'nın içerisinde doğru etkinliğini arttırarak devam etmiş, ancak Nisan 2022 itibariyle gelinen noktada, Rus Ordusu'nun birçok bölgede ilerlemesinin durduğu veya yavaşladığı görülmektedir.⁴⁵ Brüksel merkezli düşünce kuruluşu Avrupa Dış İlişkiler Konseyi'nden (ECFR) Doğu Avrupa ve Savunma Politikaları Uzmanı Gustav Gressel, Rus Ordusu'nun Ukrayna savaşının ilk aşamasında koordinasyon eksikliği ve lojistik problemi yaşadığına dikkat çekmektedir.⁴⁶ ABD'deki Wesleyan Üniversitesi'nde tarih profesörü olan Victoria Smolkin ise; Rus Ordusu'nda

savaşma isteğinin eksikliğine vurgu yaparak, Ukrayna savaşında Rusların karşılaştığı en büyük zorluklardan biri olarak bu motivasyon düşüklüğünü vurgulamaktadır. Smolkin, Ukraynalı askerlerin aksine Rus askerlerinin sivillerle karşılaştığında yaşadığı kafa karışıklığını bu bağlamda örneklemektedir.⁴⁷ Washington merkezli Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi'nden (CSIS) Andrew Lohsen'e göre ise, Rusya'nın kolay bir rejim değişikliği yaratacağı hesabıyla başlattığı askerî harekâta muharebe birimleri çok sayıda zayıtla karşılaşmış ve önemli sayıda ekipman kaybedilmiştir.⁴⁸ İngiltere Savunma Bakanlığı kaynaklı bir habere göre, moral ve ikmal açısından problemler yaşadığı belirtilen Rus ordusu, Ukrayna'nın karşı

45 Josh Holder, Scott Reinhard, Lazaro Gamio, Denise Lu, "Where Russian forces have made advances in eastern Ukraine", *The New York Times*, (Erişim Tarihi: 23.03.2022), (<https://www.nytimes.com/interactive/2022/world/europe/ukraine-maps.html>).

46 Gustav Gressel, "Combined farces: Russia's Early Military Failures in Ukraine", *European Council on Foreign Relations*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), (<https://ecfr.eu/article/combined-farces-russias-early-military-failures-in-ukraine>).

47 Victoria Smolkin, "One Reason Russia Is Struggling in Ukraine", *Politico*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), (<https://www.politico.com/news/magazine/2022/03/03/russia-struggle-ukraine-soldiers-morale-00013397>).

48 Andrew Lohsen, "Will Russia Create New 'People's Republics' In Ukraine?", *War on the Rocks*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), (<https://warontherocks.com/2022/03/will-russia-create-new-peoples-republics-in-ukraine>).

saldırılarını savunmakta zorlanmakta ve bölgedeki pozisyonu dezavantajlı bir konuma gelmeye başlamaktadır.⁴⁹

2008'de Bükreş'teki NATO Zirvesinde, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya katılmalarına yönelik

atıflar⁵⁰ aslında Transatlantik Müttefikleri tarafından uzlaşmış bir konu olmamıştır. Özellikle Almanya ve Fransa bu konuya ihtiyatla yaklaşmışlar, bunun Rusya'ya karşı gereksiz bir saldırı olacağını belirtmişlerdir.⁵¹

Romanya ve Bulgaristan'ın NATO üyesi olmalarından sonra, ittifakın 2008 Bükreş Zirvesi'nden sonra yayımladığı deklarasyonda, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üye olmalarından memnuniyet duyulacağını açıklamasıyla aslında Rusya, Karadeniz'den de adeta boğazının sıkıldığı duygusuna kapılmıştır.

Romanya ve Bulgaristan'ın NATO üyesi olmalarından sonra, ittifakın 2008 Bükreş Zirvesi'nden sonra yayımladığı deklarasyonda, Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üye olmalarından memnuniyet duyulacağını açıklamasıyla aslında Rusya, Karadeniz'den de adeta boğazının sıkıldığı duygusuna kapılmıştır. Tarih boyunca Avrupa'da dönemin büyük güçleri olan Fransa ve Almanya tarafından Moskova'ya doğru yapılmış askeri hareketlerin yanında Rusya'nın sıcak denizlere en kısa yoldan iniş yolu olan Karadeniz'de, Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'na girme nedeni olan iki Alman gemisinin (isim değiştirerek Yavuz ve Midilli adı altında) Karadeniz'deki Rus limanlarını bombalaması da tarihteki önemli dönüm noktalarından birisidir. Rusya'nın bu anlamda Batı ile arasında bir tampon bölgeye olan ihtiyacı daima göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kapsamda NATO'nun kendi sınırlarına kadar tek taraflı ve de oldu-bitti yaklaşımı ile Rusya'nın hassasiyetlerini göz önüne almadan genişleme süreci

aslında mevcut savaşın ana nedenlerinden ilkinin teşkil etmektedir. Aslında halihazırda yaşanan Rusya-Ukrayna Savaşı, NATO üyesi olan Türkiye'nin Montrö Sözleşmesiyle Rusya için adeta bir nefes borusu olduğunu da bir kez daha göstermiştir. Soğuk Savaş'ın nükleer eşik açısından en kritik olaylarından birisi olan Küba Füze krizinde, ABD ile Sovyetler Birliği'nin gizli bir pazarlık sonucu anlaşmaları sonucunda Türkiye'deki Jüpiter füzelerinin söküldüğü hususunu da bu vesileyle not etmek isterim.

2008 NATO Zirvesinin ardından Rusya tarafının 2009 yılı Milli Güvenlik Strateji Belgesi, 2014 yılındaki Ukrayna'daki olayların akabinde yayımladığı 2015 yılı Milli Güvenlik Strateji Belgesi ile 2022'deki Ukrayna Savaşından bir yıl önce 2021 yılı Milli Güvenlik Strateji Belgesinin de yayımlandığını belirtmek istiyorum. Bu kapsamda 2009 ve 2015 yıllarındaki belgelerin savunmacı ve reaktif; 2021 belgesinin ise saldırgan ve proaktif bir nitelik taşıdığını ifade edebilirim.

49 Victor I. Nava, "Ukraine in position to encircle Russian troops outside Kyiv, UK officials say", *Washington Examiner*, (Erişim Tarihi: 25.03.2022), <https://www.washingtonexaminer.com/news/ukraine-in-position-to-encircle-russian-troops-outside-kyiv-uk-officials-say>.

50 "Bucharest Summit Declaration", *NATO*, (Erişim Tarihi: 29.03.2022), https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm

51 Steven Erlanger, Steven Lee Myers, "NATO Allies Oppose Bush on Georgia and Ukraine", *The New York Times*, (Erişim Tarihi: 29.03.2022), <https://www.nytimes.com/2008/04/03/world/europe/03nato.html>

Aslında halihazırda yaşanan Rusya-Ukrayna Savaşı, NATO üyesi olan Türkiye'nin Montrö Sözleşmesiyle Rusya için adeta bir nefes borusu olduğunu da bir kez daha göstermiştir. Soğuk Savaş'ın nükleer eşik açısından en kritik olaylarından birisi olan Küba Füze krizinde, ABD ile Sovyetler Birliği'nin gizli bir pazarlık sonucu anlaşmaları sonucunda Türkiye'deki Jüpiter füzelerinin söküldüğü hususunu da bu vesileyle not etmek isterim.

2009 yılındaki Milli Güvenlik Strateji Belgesinde; NATO'nun askeri altyapısını Rusya'nın sınırlarına kadar uzatma planları ve uluslararası normlara aykırı olarak NATO'ya küresel fonksiyonlar verme çabalarının Rusya için kabul edilemez olduğu belirtilmiştir. Herhangi bir ülke tehdit olarak belirtilmemiştir. Ancak, yabancı ülkelerin özel servislerinin ve organizasyonlarından tehdit olarak bahsedilmiştir. NATO ile ilişkilerin eşitlik temelinde yürütülmesi bir kez daha bu belge vesilesiyle tekrarlanmıştır. Dokümanın 42'inci Maddesinde

sınır güvenliği sorunlarının çözümü için yüksek teknoloji ve çok maksatlı sınır tesislerine ihtiyaç olduğu belirtilirken, özellikle Ukrayna, Gürcistan, Azerbaycan ve Kazakistan sınırlarına bu kapsamda vurgu yapılmıştır. Belgede ekonomik güvenlik, finansal güvenlik, kültürel güvenlik kavramalarına da değinilerek Rusya tarihinin dünyadaki konumuna da önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu okumalardan Rusya'nın hem jeopolitik açıdan hem de toplumsal yapıdan kaynaklı olarak kendisini baskı altında hissettiğini algılayabiliriz.

2015 yılındaki Milli Güvenlik Strateji Belgesinde de NATO ile ilgili 2009 yılındaki tanımlamalar benzer şekilde kullanılmıştır. Ayrıca, NATO'nun daha fazla genişlemesinin ve askeri altyapısının Rusya sınırlarına yaklaşmasının, Rusya'nın milli güvenliğine tehdit olduğu vurgulanmıştır.

2015 yılındaki Milli Güvenlik Strateji Belgesinde de NATO ile ilgili 2009 yılındaki tanımlamalar benzer şekilde kullanılmıştır. Ayrıca, NATO'nun daha fazla genişlemesinin ve askeri altyapısının Rusya sınırlarına yaklaşmasının, Rusya'nın milli güvenliğine tehdit olduğu vurgulanmıştır. NATO ile eşitliğe dayalı ilişkilerin gerekliliği bir kez daha tekrarlanmış, Rusya'nın politik, ekonomik, askeri ve bilgi bakımından çevrenemeye çalışıldığı ifade edilmiştir. Rusya'nın bağımsız dış politikasının ABD ve müttefikleri tarafından engellenmeye çalışıldığı da ayrıca belirtilmiştir. Dokümanın 17'inci maddesi Ukrayna'ya ayrılmıştır.

Batı'nın entegrasyon sürecinin Avrasya bölgesinde tansiyonu artırdığı, Rusya'nın milli menfaatlerine olumsuz etkileri olduğu, ABD ve AB'nin anayasaya aykırı darbesinin Ukrayna'yı böldüğü ve silahlı çatışmayı davet ettiği, aşırı milliyetçi ideoloji ile Ukrayna halkının şekillendirildiği ve Rusya'nın düşman olarak gösterildiği bunun da kronik bir krize neden olacağı ilgi maddede belirtilmiştir. Temel tehditler arasında yabancı ülkelerin özel servislerinin istihbarat ve diğer faaliyetlerinin olduğu bir önceki Güvenlik Belgesinde olduğu şekliyle belirtilmiştir. Rusya'nın toprak bütünlüğü ve birliğini hedef alan etnik ve dini

radikal hareketler, uluslararası sivil toplum kuruluşları, finans ve ekonomik yapılar ve ‘renkli devrimler’i kullanarak Rusya’nın dini ve moral değerlerini aşındırmayı hedefleyen faaliyetler de tehditler arasında sıralanmıştır. Bu noktada Ukrayna’da 2013 yılında başlayan olaylara atıf yapıldığı değerlendirilmektedir. Dinin de belirtilmesi, aslında Rusya’nın toplumsal yapısının temel taşlarından birisi olan Ortodoks Kilisesi’nin öneminin altının çizilmesi olarak da düşünülebilir. Bu kapsamda Ukrayna Kilisesi’nin Rusya Kilisesi’nden ayrılmasıyla birlikte değerlendirildiğinde, konu daha da anlamlı bir şekilde okunabilmektedir.

2015 Belgesinde, Rusya’nın çok uluslu yapısından dolayı yabancı kültürel ve bilgisel genişlemesinin geleneksel Rus ruhunu ve moral değerlerini zayıflatacağı da açıkça ifade edilmiştir. Bu ifadelerden, aslında NATO’nun genişlemesinden duyulan askeri anlamda bir tedirginliğin yanısıra, mevcut Rusya Federasyonu sınırlarındaki farklı kimliklere sahip özerk devletlerin de olumsuz yönde etkileneceği endişesi de bulunmaktadır. Dokümanın 25. maddesinde, olası krizlere karşı bölgesel ticarete ve bölgesel para birimlerine önem verilmesi de somut olarak ifade edilmiştir.

2021 yılındaki belgede açıkça, NATO’nun faaliyetlerinin Moskova için en büyük tehdit olduğu ifade edilmiştir. Fransa ve Almanya’nın ülke olarak isimleri açıkça ifade edilmemekle birlikte, her iki ülke ile sürdürülen karşılıklı menfaatlere dayalı iş birliklerinin de aslında belirsiz bir geleceğe doğru evrildiği belirtilmiştir.

2021 yılındaki belgede açıkça, NATO’nun faaliyetlerinin Moskova için en büyük tehdit olduğu ifade edilmiştir. Fransa ve Almanya’nın ülke olarak isimleri açıkça ifade edilmemekle birlikte, her iki ülke ile sürdürülen karşılıklı menfaatlere dayalı iş birliklerinin de aslında belirsiz bir geleceğe doğru evrildiği belirtilmiştir. Bu durumdan S-400 füzelerini Rusya’dan temin eden ve hem Suriye, hem Azerbaycan hem de Karadeniz’de bu ülke ile *sui generis*⁵² ilişkileri olan Türkiye’nin de etkileneceği açıktır.

Primakov Doktrini, Soğuk Savaş sonrası, Soğuk Savaş döneminin güvensizliği çerçevesinde Çin ile ‘stratejik ortak’ olunması yanında İran, ihtimal dâhilinde Hindistan ve Fransa ile birlikte hareket edilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.⁵³

Doktrinin temelinde ABD liderliğindeki Atlantik İttifakını; Rusya, Çin ve İran arasındaki muhtemel yakın bağlarla Avrasya bağlamında dengelemek amaçlanmaktadır.⁵⁴ Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 2007 yılındaki Münih Güvenlik Konferansı’nda Çin ve Hindistan’ın birleştirilmiş gayri safi milli hasıllarının ABD’yi geçtiğini ifade ederek tek kutuplu bir dünyanın zorluğuna dikkat çekmiştir.⁵⁵ Aslında 2008 yılı NATO Brüksel Zirvesi’nden önce yapılan bu konuşmada bile olası ihtimallere karşı ihtimalat planlarının izleri kapsamında bir değerlendirmeye gidebiliriz. ABD’nin 2003 yılındaki Irak işgaline bu ülkenin Avrupalı NATO müttefikleri olan Fransa ve Almanya tepki gösterirken, Rusya da rahatsızlık ve güvensizlik tonunu en üst seviyede açıklamış oluyordu. Putin anılan konuşmasının devamında,

52 Kendine özgü, nevi şahsına münhasır manasına gelmektedir.

53 Ariel Cohen, “The Primakov Doctrine: Russia’s Zero-Sum Game with the United States”, *The Heritage Foundation*, 1997.

54 Cohen, *a.g.m.*,

55 “A Speech Delivered at the MSC 2007 by the President Vladimir Putin”, *Munich Security Conference*, (Erişim Tarihi: 01.04.2022),

https://is.muni.cz/th/xlghl/DP_Fillinger_Speeches.pdf

NATO'nun genişlemesinin ittifakın modernizasyonu ile ilgisi olmadığını, aksine karşılıklı inancı zayıflatan ciddi bir provokasyon olduğunu, dönemin NATO Genel Sekreteri Manfred Wörner'in

17 Mayıs 1990'da yapmış olduğu NATO'yu Almanya toprakları dışında konuşlandırmamaya hazır olduğuna dair Sovyetler Birliği'ne verilen güvenlik garantisi açıklamasına da atıf yapmıştır.⁵⁶

Primakov Doktrini, Soğuk Savaş sonrası, Soğuk Savaş döneminin güvensizliği çerçevesinde Çin ile 'stratejik ortak' olunması yanında İran, ihtimal dâhilinde Hindistan ve Fransa ile birlikte hareket edilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.

Aslında Rusya tarafından, 9/11 terör saldırısından sonra ABD ve Avrupa ile yapıcı bir işbirliğine gidilmiştir. Bu işbirliği ABD ile Fransa ve Almanya'nın da strateji belgelerinde karşılık bulmuştur. Örneğin, 2001 yılında Küba'da bulunan en büyük Rus sinyal istihbarat üssünün kapatılacağı Putin tarafından açıklanmış, Rusya Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kвашnin, Soğuk Savaş'ta çok önemli bir görev gören söz konusu üssün değişen politik askeri durum nedeniyle kapatılmasının, Putin tarafından ABD'ye yönelik samimiyetinin ilk somut işareti olarak kabul edilmesi gerektiğini de ifade etmiştir.⁵⁷ Bununla birlikte; Rusya Devlet Başkanı olarak Putin, 2005 yılında halka yapmış olduğu bir konuşmada, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi olduğunu açıklamıştır.⁵⁸ Konuşmasının devamında, özellikle milyonlarca Rus kökenli insanın Rusya toprakları dışında kaldığını da eklemiştir.⁵⁹

Rusya Federasyonu Genelkurmay Başkanı Valery Gerasimov tarafından ortaya konan Gerasimov Doktrininin temel savı; savaşın kurallarının değişmesi ve çoğu zaman, askeri olmayan araçların

siyasi ve stratejik hedeflere ulaşmadaki etkinliğinin, silahların gücünü aşmış olmasıdır.⁶⁰ Literatürde topyekûn savaş konsepti olarak da bilinen bu doktrinle birlikte; Rusya Federasyonu'nun; dış politika önceliklerinin gerçekleştirilmesinde; bilgi savaşı, siber saldırılar, medya, işadamları, sınırlar gibi asimetrik araçların kullanılması idealleştirilmiştir. Söz konusu doktrin, Rusya Federasyonu'nun son dönemde Batılı devletlerle içerisine girdiği askeri teknoloji yarışında geri kalması ile birlikte okunduğunda; Rusya'nın bu anlamda seçtiği sınırlı konularda ve etki alanı çerçevesinde ölçülü bir strateji yürüttüğü ve bilgi teknolojileri çerçevesinde söz konusu eksikliği gidermeye çalıştığı sonucuna varılabilir.

Soğuk Savaş sonrası geçiş sürecinde olan Rusya, Batı ile sürdürülebilir karşılıklı saygı kapsamında bir strateji içinde olmasına rağmen, NATO'nun kendi sınırlarına kadar aşamalı bir biçimde genişlemesi ve verilen sözlü taahhütlerin uygulanmasının bir sonucu olarak 2008 yılı sonrasında, 2008 ve 2015 Strateji Belgelerini oldukça dikkatli bir tonda kaleme almıştır.

56 "A Speech Delivered...",

57 "Russia Pulls Out of Its Big Spy Base in Cuba", *The Guardian*, (Erişim Tarihi: 19.03.2022), <https://www.theguardian.com/world/2001/oct/18/russia>

58 "Putin: Soviet Collapse a 'Genuine Tragedy'", *NBC News*, (Erişim Tarihi: 23.03.2022), <https://www.nbcnews.com/id/wbna7632057>

59 "Putin: Soviet Collapse...",

60 Valery Gerasimov, "The Role of Science is in the Foresight- New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying Out Combat Operations", *Armyupress*, (Erişim Tarihi: 24.03.2022) https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art008.pdf.

Rus devleti en son 2015'te yayımlanmış olduğu strateji belgesini 2021 yılında revize ederek yeni bir belge yayımlamıştır. Bu belgenin Stratejik İstikrar ve Karşılıklı Fayda Sağlayan Uluslararası İş Birliği başlıklı bölümünde, Rusya'nın Şangay İş Birliği Örgütü ve BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika) kapsamındaki ülkelerle çok boyutlu iş birliğini derinleştireceği ve RIC (Rusya-Hindistan-Çin) bağlamındaki etkileşimin işlevsel ve kurumsal temellerini güçlendireceği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, 2015 ile 2021 belgeleri arasında bir süreklilik olduğu göze çarpmaktadır. 2015 yılındaki dokümanda bahse konu ülkeler ve

organizasyonlar ile ilişkilerin geliştirilmesi⁶¹ vurgulanırken, 2021 yılında bu ilişkilerin derinleştirilmesine⁶² atıf yapılmıştır. Öte yandan Rusya'nın Batı ile mücadelesi bağlamında Çin ve Hindistan'a atıfta bulunulmaması, Rusya'nın bu üçlü yapıyı küresel değil bölgesel telakki ettiğini ve ideolojik değil pragmatik bir yaklaşımla ele aldığını düşündürmektedir. Dikkat çeken diğer bir nokta ise Genişletilmiş Avrasya Ortaklığı'na yapılan vurgudur. Rusya'nın Avrasya'da Çin'le dengeli ve sürdürülebilir bir yapı oluşturmaya çalıştığı, bölgesel dinamiklerin tamamen Çin hegemonyasına girmesini istemediği anlaşılmaktadır.

Ukrayna Savaşı öncesi son doküman olan 2021 Strateji Dokümanında üç yerde dost olmayan ibaresi ülke ismi verilmeden kullanılmıştır. 15. ve 99. maddelerde dost olmayan eylemlerden bahsedilirken, 20. maddede dost olmayan ülkelerin Rusya Federasyonu'nun mevcut sosyo-ekonomik sorunlarını kullanmaya çalışarak iç birliğini yok etmeyi amaçladıkları ve dolaylı metotları provokasyon aracı olarak kullandığı da belirtilmiştir.

Ukrayna Savaşı öncesi son doküman olan 2021 Strateji Dokümanında üç yerde dost olmayan ibaresi ülke ismi verilmeden kullanılmıştır. 15. ve 99. maddelerde dost olmayan eylemlerden bahsedilirken, 20. maddede dost olmayan ülkelerin Rusya Federasyonu'nun mevcut sosyo-ekonomik sorunlarını kullanmaya çalışarak iç birliğini yok etmeyi amaçladıkları ve dolaylı metotları provokasyon

aracı olarak kullandığı da belirtilmiştir.⁶³ Ukrayna Savaşı sonrası Rusya bir dost olmayan ülke listesi yayımlamıştır.⁶⁴ 2021 Strateji Belgesinde açıkça belirtilmeyen ülke isimleri Rusya'ya yapılan yaptırımlar sonucu ilk kez açık olarak açıklanmıştır. Ancak bu durumda bile Soğuk Savaş terminolojisindeki 'düşman' teriminin kullanılmaması oldukça dikkat çekicidir.

61 "Russian National Security Strategy 2015", Russian Federation, (Erişim Tarihi: 24.03.2022), <https://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>.

62 "2021 Yılı Rusya Ulusal Strateji Belgesi". *Rusya Federasyonu Başkanı'nun 02.07.2021 tarihli ve 400 sayılı Kararnamesi*, (Erişim Tarihi: 28.03.2022), <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>

63 "2021 Yılı Rusya Ulusal Strateji Belgesi". *Rusya Federasyonu Başkanı'nun 02.07.2021 tarihli ve 400 sayılı Kararnamesi*, (Erişim Tarihi: 28.03.2022), <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>

64 "Russian Government Approves List of Unfriendly Countries and Territories", *TASS News Agency*, (Erişim Tarihi: 28.03.2022), https://tass.com/politics/1418197?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com

Fransa Strateji Belgeleri

Tablo 5: Fransa Beyaz Kitaplarında İfade Edilen Tehdit Tanımları

2008	Doğrudan bir tehdit/tehdit algısı bulunmamaktadır. ‘Yeni Hassasiyetler’ bölümünde, en tehlikeli endişe olarak terrorist grupların kitle imha silahlarına ulaşması hususu belirtilmiştir. ⁶⁵
2013	Fransa'nın tarihinde ilk defa topraklarına karşı doğrudan askeri bir tehdit karşısında olmadığı belirtilmiştir. ⁶⁶

Soğuk Savaş boyunca sadece bir beyaz kitap yayımlayan Fransa, Soğuk Savaş sonrası üç beyaz kitap yayımlamıştır. Bunlardan ilki olan 1994 yılına ait Beyaz Kitap'ta Fransız silahlı kuvvetlerinin radikal bir kararla profesyonel orduya geçişi üzerinde durulmuştur. 2008 Beyaz Kitabı ise dönemin Amerikan strateji belgeleriyle uyumlu konvansiyonel askeri tehditlerden ziyade genişletilmiş güvenlik temalı olmuştur. Soğuk Savaş sonrası oluşan rahatlama ortamında hem zorunlu askerlik kaldırılmış hem de satıhtan satıha nükleer silahlardan vazgeçilmiştir.⁶⁷ 2008 Belgesine göre ‘Cihatçı terörizm’ Fransa ve Avrupa’yı hedefleyen en tehlikeli hassasiyettir.⁶⁸ 2008 Beyaz Kitabı aynı zamanda

Soğuk Savaş sonrası yeni güçlerin ortaya çıktığını, globalizasyonun ekonomiyi ve uluslararası ilişkileri değiştirdiğinin altını çizmiştir. Soğuk savaş sonrası güç dağılımının değiştiği ve Asya'ya doğru bir kayış olduğu, yeni güçler olarak Çin ve Hindistan'ın öne çıktığı, Soğuk Savaş sonrası dönemin sona ermesiyle de yeni bir stratejiye ihtiyaç duyulduğu tespitleri yapılmıştır. Fransa ordusunun başkomutanı sıfatıyla ülkenin Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanan beyaz kitap tarihte ilk defa Fransa Parlamentosunda da tartışılarak onaylanmış ve bir web sitesi aracılığıyla da halkın görüşleri alınarak katılımcı bir şekilde hazırlanmıştır. Fransa'nın savunma yapısının yeni

2008 Beyaz Kitabı aynı zamanda Soğuk Savaş sonrası yeni güçlerin ortaya çıktığını, globalizasyonun ekonomiyi ve uluslararası ilişkileri değiştirdiğinin altını çizmiştir. Soğuk Savaş sonrası güç dağılımının değiştiği ve Asya'ya doğru bir kayış olduğu, yeni güçler olarak Çin ve Hindistan'ın öne çıktığı, Soğuk Savaş sonrası dönemin sona ermesiyle de yeni bir stratejiye ihtiyaç duyulduğu tespitleri yapılmıştır.

65 “The French White Paper on Defence and National Security 2008”, *France Présidence de la République*, (Erişim Tarihi: 04.04.2022),

<https://media.nti.org/pdfs/15-Fr.pdf>

66 “The French White Paper on Defence and national security 2013”, *France Présidence de la République*, s.13, (Erişim Tarihi: 04.04.2022),

<https://www.defense.gouv.fr/content/download/215253/2394121/file/White%20paper%20on%20defense%20202013.pdf>

67 “The French White Paper on Defence and National Security 2008”, *France Présidence de la République*, s.3, (Erişim Tarihi: 04.04.2022),

<https://media.nti.org/pdfs/15-Fr.pdf>

68 “The French White Paper on Defence and National Security 2008”, *France Présidence de la République*, s.5, (Erişim Tarihi: 04.04.2022),

<https://media.nti.org/pdfs/15-Fr.pdf>

yüzyılın ihtiyaçlarına göre hazırlanması gerektiği belirtilerek hem Avrupalı hem de global bir vizyonun Fransa için önemli olduğu bu belgede belirtilmiştir. Çin'in gelecekte ekonomik bakımdan hem ihracat hem ithalat anlamında dünyanın bir numarası olacağı öngörülmüş ve de Rusya'nın da

geçmişte (Soğuk Savaş sonrası ilk yıllarda) olduğu gibi zayıf olmadığı dokümanda yer almıştır. Belgede en tehlikeli senaryo olarak, Avrupa'da büyük bir terör saldırısı ile bu saldırıda nükleer, biyolojik veya kimyasal silahların kullanılması olasılığı belirtilmiştir.

2013 Beyaz Kitabı, coğrafi olarak bir önceki ile aynı bölgelere öncelik vermiştir. NATO imkanlarının kullanılarak 2011 yılında Libya'da gerçekleştirilen operasyon (Operation Unified Protector) ile Fransa liderliğinde 2013 yılında Mali'de yapılan operasyon (Operation Serval), hem NATO'ya hem de gelişmiş savunma yeteneklerine olan ihtiyacı öne çıkarmıştır.

2013 yılına ait Beyaz Kitap ise bir önceki ile uyumludur ve Avrupa güvenlik otonomisine dair yol haritasına da atıf yapan bir kimlik taşımaktadır. 2013 Beyaz Kitabı, coğrafi olarak bir önceki ile aynı bölgelere öncelik vermiştir. NATO imkanlarının kullanılarak 2011 yılında Libya'da gerçekleştirilen operasyon (Operation Unified Protector) ile Fransa liderliğinde 2013 yılında Mali'de yapılan operasyon (Operation Serval), hem NATO'ya hem de gelişmiş savunma yeteneklerine olan ihtiyacı öne çıkarmıştır. Bu nedenle dokümanda hem NATO'ya atıf hem de ortak bir Avrupa savunma sanayisine önem verilmesi hususları öne çıkmaktadır. Aynı dokümanda Rusya'nın, artan hammadde ve enerji ihracatı ile birlikte askeri gücünün toparlanmasıyla, bir taraftan yakın coğrafyasındaki devletlere karşı öngörülemez davranışlar içine girmesi riskinden diğer taraftan ise başta Almanya olmak üzere AB'nin daha büyük ekonomileri ile iktisadi bağlarından dolayı AB açısından Rusya ile ilişkilerinin karmaşık hale geldiği ifade edilmiştir.⁶⁹ 2013 Belgesinde başlıca

tehditler arasında; terörizm, füze tehdidi, siber saldırılar, doğal ve sağlık riskleri belirtilmiştir.

Almanya Strateji Belgeleri

2016 yılına ait Beyaz Kitap'ta, Rusya'ya yönelik bir taraftan açık diyalog seçeneği belirtilirken, diğer taraftan da dikkatli olunması gerektiğine dair bir yaklaşım esas alınmıştır. Avrupa'nın tek başına güvenliğini sağlayamayacağı ve bu nedenle NATO sayesinde ancak ABD ile birlikte 21. yüzyılın tehditlerine karşı koyabileceği belirtilmiştir. NATO'nun; Almanya, Avrupa ve Transatlantik Bölgesinin 'vazgeçilmez garantörü' ve Almanya'nın savunma ve güvenlik politikasının 'çipası' olduğu da bu belgede ifade edilmiştir. ABD dokümanlarından farklı olarak, Rusya ile dengeli bir politika yürütülmesinin belirtildiği dokümanda Rusya'nın tek taraflı Kırım'ı ilhakı ve Doğu Ukrayna'daki faaliyetlerine de eleştiri getirilmiştir. Rusya'nın mevcut politikalarını değiştirmede yakın bir gelecekte Avrupa için tehdit oluşturacağı değerlendirilmesinde de bulunulmuştur.

69 "The French White Paper on Defence and national security 2013", *France Présidence de la République*, s.36, (Erişim Tarihi: 04.04.2022), <https://www.defense.gouv.fr/content/download/215253/2394121/file/White%20paper%20on%20defense%20202013.pdf>

Tablo 6: Almanya Beyaz Kitaplarında İfade Edilen Tehdit Tanımları

2006	Doğrudan bir tehdit/tehdit algısı bulunmamaktadır. Temel tehditler olarak uluslararası terörizm, kitle imha silahları ve bunların artan oranda çoğalması potansiyel tehdit olarak belirtilmiştir. ⁷⁰
2016	Dokümanda herhangi bir ülkeden tehdit olarak veya potansiyel rakip olarak bahsedilmemektedir. ⁷¹

Son yaşanan Ukrayna Savaşı'ndan sonra uzun yıllar merkez sağ eğilimli Merkel Hükümeti döneminde savunma harcamalarını oldukça düşük seviyede tutan Almanya'nın yeni Sosyal Demokrat ve Yeşiller Partisi ağırlıklı koalisyonunun, beklentilerin tam tersine savunma harcamalarını önemli oranda artıracığını açıklaması da milli güvenlik konusunun partiler üstü bir statüsü olduğunu bir kez daha açıkça ispat etmiştir.

Chatham House Direktörü Dr. Robin Niblett, 2015 yılında Berlin'de yapmış olduğu 'Almanya'dan Uluslararası Beklentiler' başlıklı konuşmasında Almanya'nın kendisini orta büyüklükte bir güç olarak görmemesi ve fakat bununla birlikte orta büyüklükte sıkışmış büyük bir devlet olduğu hususuna vurgu yapmıştır.⁷² Dönemin NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen bir konuşmasında bu durumu şu şekilde açıklamıştır: "Öyle bir nokta gelir ki, artık yağların kaybı biter, kaslar ve kemikten kayıplar başlar."⁷³ Almanya Silahlı Kuvvetlerinin de böyle bir noktaya gelmiş olduğunu ifade edebiliriz. Öyle ki 2018 yılında yayımlanan bir raporda, Leopard tanklarının yarısından azının, 50 Tiger helikopterin 12'sinin, 128 Typhoon savaş uçağının ise 39'unun aktif olurken, mevcut 6 denizaltıdan hiçbirinin denizlerde

olmadığı belirtilmiştir.⁷⁴ Soğuk Savaş'ın bitiminden hemen önce 1988 yılında Almanya'nın 15 aktif ve hazır tümeni varken mevcut durumda bir tümeni bile zor hazır hale getireceği belirtilmiştir.⁷⁵ Soğuk Savaş döneminde eski Sovyetler Birliği'ni tehdit olarak gören Almanya için Rusya tehdit olmaktan ziyade ana enerji tedarikçisi ülke konumundadır. Son yaşanan Ukrayna Savaşı'ndan sonra uzun yıllar merkez sağ eğilimli Merkel Hükümeti döneminde savunma harcamalarını oldukça düşük seviyede tutan Almanya'nın yeni Sosyal Demokrat ve Yeşiller Partisi ağırlıklı koalisyonunun, beklentilerin tam tersine savunma harcamalarını önemli oranda artıracığını açıklaması da milli güvenlik konusunun partiler üstü bir statüsü olduğunu bir kez daha açıkça ispat etmiştir. Seçim kampanyası esnasındaki NATO'dan

70 "White Paper 2006 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr", *Federal Ministry of Defence*, (Erişim Tarihi: 07.04.2022),

https://issat.dcaf.ch/content/download/17423/203638/version/2/file/Germany_White_Paper_2006.pdf

71 "White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr", *The Federal Government*, (Erişim Tarihi: 07.04.2022),

<https://issat.dcaf.ch/download/111704/2027268/2016%20White%20Paper.pdf>

72 RCH. Niblett, *Internationale Erwartungen an Deutschland*, Speech, Berlin, 2015.

73 "NATO, the Strategic Concept and the way forward" (Erişim Tarihi: 15.04.2022),

NATO - Opinion: "NATO, the Strategic Concept and the way forward" - Keynote address by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen to the participants of the Lisbon2010 Young Atlanticist Summit, 19-Nov.-2010

74 "Why Germans's Army is in a Bad State" *The Economist*, (Erişim Tarihi: 04.04.2022),

<https://www.economist.com/the-economist-explains/2018/08/09/why-germanys-army-is-in-a-bad-state>

75 Elbridge A. Colby, A. Wess.Mitchell, "The Age of Great-Power Competition: How the Trump Administration Refashioned American Strategy", *Foreign Affairs*, (Erişim Tarihi:03.04.2022),

<https://www.foreignaffairs.com/articles/2019-12-10/age-great-power-competition>

çıkılabilir mi tartışmaları bir kenara atılarak, yeni Almanya Başbakanı Sosyal Demokrat Olaf Scholz, dünyanın artık eski dünya olmadığını, Almanya'nın 100 milyar Avroluk savunma harcamaları için özel bir fon kuracağını söylemiştir.

Sonuç

Amerikalı Uluslararası İlişkiler Profesörü Stephen M. Walt'un tehdit dengesi yaklaşımındaki coğrafi yakınlık değişkeni ile güç dengesindeki değişimler birlikte değerlendirildiğinde 2008 yılı ve sonrasındaki değişimler kendi içinde tutarlı bir şekilde ve artan oranda barışın aleyhine işlemiştir. ABD'de Irak harekâtına karşı olan Obama'nın başkan seçilmesi ve sonrasında ABD'nin sıklıkla merkezini Pasifik Bölgesine kaydırmasını Rusya avantaja döndürerek ilgisini öncelikle yakın coğrafyasına ve sonrasında da eski Sovyetler Birliği dönemindeki gibi Akdeniz'e, doğrudan veya dolaylı yollarla Suriye ve Libya'ya çevirmiştir.

Rusya Federasyonu, 1993 yılında ilan ettiği Yakın Çevre doktrininden başlayarak; Rusya Federasyonu'nun

tehdit algısı içerisinde, eski Sovyetler Birliği coğrafyası üzerinde cereyan eden gelişmeleri önemli bir noktada konumlandırmıştır. Bu minvalde NATO'nun 1999 ve 2004 yılları arasında gerçekleştirdiği genişleme dalgaları, Rusya'nın hassas dengesi üzerinde ciddi bir tehdit algısının belirmesine sebep olmuştur. Ancak Rusya o dönemde görece zayıf bir durumda olduğu için bu genişlemelere yeterli tepki verememiştir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 2007 yılında Münih Güvenlik Konferansı'nda ABD'ye ve NATO'ya genişleme politikası kapsamında yönelttiği sert eleştirilerin ardından, Rusya bu anlamdaki ilk tepkisini Gürcistan - Güney Osetya Savaşı esnasında sert güç unsurlarını devreye sokarak göstermiştir. Diğer taraftan söz konusu harekâtı sınırlı bir harekât olarak nitelendirebilmek mümkündür. İkinci olarak Ukrayna'da gerçekleşen Turuncu Devrim ve akabinde gelişen Batı ve NATO yanlısı tutum, Rusya'nın tehdit algısını bir kez daha tetiklemiştir. 2014 yılında gerçekleşen Kırım'ın ilhakı süreci ile Donbas'ta başlayan ayrılıkçı hareketin Rusya tarafından desteklenmesi politikalarını da bu çerçevede ele almak gerekir.

Diğer taraftan son dönemde Ukrayna'nın NATO'ya katılması gündeme geldiğinde, Rusya'nın bir kez daha hassas dengelerinin sarsıldığı tecrübe edilmiştir. Bu minvalde Rusya yeniden sert güç unsurlarına başvurarak Ukrayna'ya karşı kendi deyimiyle bir askerî harekât başlatmıştır.

Diğer taraftan son dönemde Ukrayna'nın NATO'ya katılması gündeme geldiğinde, Rusya'nın bir kez daha hassas dengelerinin sarsıldığı tecrübe edilmiştir. Bu minvalde Rusya yeniden sert güç unsurlarına başvurarak Ukrayna'ya karşı kendi deyimiyle bir askerî harekât başlatmıştır. Söz konusu harekâtın da tıpkı 2008 Gürcistan Savaşı, 2014 Kırım Krizi gibi sınırlı bir yapıda gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini topyekün bir Ukrayna işgaline dönüşmeyeceğini değerlendirmek mümkündür.

Türkçedeki "Sarı öküzü vermeseydik" metaforu birçok bakımdan Rusya'nın algısını yansıtmaktadır. İlk taviz verildikten sonra bunun arkasının geleceği güç parametreleri de hesaba katıldığında Rusya açısından aslında öngörülecek bir durum olmalıydı. NATO'nun askerî bir ittifak olmasının yanında, ideolojik temsil özelliği Rusya tarafından hem tarihinden gelen mirasına, hem dünyadaki farklı ulus algısına hem de çok uluslu ve dinli sosyolojik yapısına bir tehdit olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Teknolojik gelişmelerin imkân

verdiği uzun menzilli silahlar ile aslında NATO Ukrayna'ya kadar genişlemese de askeri açıdan zaten caydırıcılık niteliklerine sahiptir. Ancak,

Ukrayna, Ruslar tarafından aynı zamanda Rus kültürü ve tarihiyle (Kiev Knezliği) özdeşleşmiş bir sembol ülke olarak kabul edilmektedir.

Şekil 3: Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)

Rusya açısından sorun sadece Ukrayna ve Gürcistan ile de kalmayacak ve de kendi mevcut sınırları ile toplum yapısı da tehdit algısında yer alacaktır. Bunu önlemenin tek ve en mantıklı yolu karşılıklı güvenlik garantilerinin verildiği, eşitlik temelinde interaktif süreçlerden geçmektedir. Unutulmamalıdır ki Rusya günün sonunda nükleer bir güçtür ve bölgesinde ölçülü ve hesap edilebilir riskler ile askeri gücünü kullanmak suretiyle kazanımlar elde etmesini de bilmiştir. Son örnek olarak bunu Ukrayna'da şiddet dozu yüksek bir şekilde sağlamaya çalışmaktadır. Çok uluslu ve çok dinli bir yapıya sahip olan Sovyetler Birliği'nin komünizm ideolojisi etrafında yapısalıcı

oluşumu nasıl sona ermiş ve nükleer güç olması bu kapsamda kendisine fayda sağlamamış ise benzer riskler Rusya Federasyonu için de geçerlidir. Rusya'nın bu kapsamda yeni bir model ortaya koymamaktan kaynaklanan bir öz güven eksikliği olduğundan da bahsedebiliriz.

İncelenen Rus belgelerinde aslında yaklaşan Rusya-Ukrayna Savaşı öngörülmüş ve hatta buna dair ekonomik reçeteler de dahil olmak üzere izlenecek yol haritası açıkça ifade edilmiştir. Bölgesel ticaret ile bölgesel para birimlerinin kullanılmasına yönelik atılan/atılmaya çalışılan adımlar bu kapsamdaki somut örnekler olarak sayılabilir.

Unutulmamalıdır ki Rusya günün sonunda nükleer bir güçtür ve bölgesinde ölçülü ve hesap edilebilir riskler ile askeri gücünü kullanmak suretiyle kazanımlar elde etmesini de bilmiştir. Son örnek olarak, bunu Ukrayna'da şiddet dozu yüksek bir şekilde sağlamaya çalışmaktadır.

Milli menfaatlerin korunması maksadıyla askeri gücün kullanılması ve de nükleer gücün askeri güç çerçevesinde kullanımının en son başvurulması gereken yöntem olduğu aşıkardır. Askeri güç ile jeopolitik konular sınırlı da olsa bir çözüme kavuşurken; ekonomik, kültürel ve enformatik alanındaki mücadelenin sınırları aşan konular olduğu ve birbirleriyle olan bağının giderek arttığı bu dönemde söz konusu mücadelenin gelecekte de

devam edeceğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda yaratıcı, karşılıklı saygıya dayanan ve de açık politikalara olan ihtiyaç ile bölgesel inisiyatiflerin öneminin artacağı bir konjonktüre girdiğimizi ifade edebilirim. Stefan Zweig'in "Birisi barışı başlatmalı, tıpkı savaşı başlattığı gibi." sözünden bu makale kapsamında hareketle; kaybedilen barışı yeniden sağlamak bütün insanlık ailesinin ortak sorumluluğudur.

Dünya, Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu bir dünyadan çok kutuplu bir yapıya evrildiğinden, Asya-Pasifik bölesindeki yükseliş, ABD ve Avrupa'yı mutlaka farklı arayışlara itecektir. Ukrayna, maalesef Rusya ve NATO arasındaki bilek güreşinde mağdur edilen ülke olmuştur.

Dünya, Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu bir dünyadan çok kutuplu bir yapıya evrildiğinden, Asya-Pasifik bölesindeki yükseliş, ABD ve Avrupa'yı mutlaka farklı arayışlara itecektir. Ukrayna, maalesef Rusya ve NATO arasındaki bilek güreşinde mağdur edilen ülke olmuştur. Çözüm ise şu aşamada oldukça zor görünmektedir. Batı'ya doğru yaklaşan bir Ukrayna, Rusya'nın korkularını arttırmaya devam edecektir.

ABD, Rusya ve AB'nin iki etkili gücü olan Almanya ve Fransa'nın milli güvenlik strateji belgeleri

birlikte değerlendirildiğinde; Ukrayna Savaşının aslında engellenebileceği, Rusya'nın 2010'lu yıllara kadar tehdit olarak görülmediği, hatta ve hatta uluslararası liberal-kapitalist sisteme eklemlemeye çalışıldığı ve fakat hassasiyetlerinin göz ardı edildiğini ifade edebiliriz. Savaş ile başlayan belirsizliğin yakın dönemde de etkilerini sürdüreceği, ancak bununla birlikte savaş sonrası beklenmeyen sonuçların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Carr, Edward H. (1940). *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. London: Macmillan and Co., Limited.
- Gramsci, A. & Hoar, Q. & Geoffrey, N.S. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. New York: International Publishers Co.
- Kagan, R. (2013). *The World America Made*. New York: Vintage Books.
- Markedonov, S. (2015). The Conflict in and Over Abkhazia. In Bedler, A. (Ed), *Frozen Conflicts in Europe*, Leverkusen: Verlag Barbara Budrich.
- Walt, S.M. (1987). *The Origins of Alliances*. New York: Cornell University Press

Makaleler

- Antezak, A. (2018). Russia's Strategic Culture: Prisoner of Imperial History?, *Athenaeum*, 60: pp. 223-242.
- Cohen, A. (1997). The Primakov Doctrine: Russia's Zero-Sum Game with the United States, *The Heritage Foundation*.
- Walt, S.M. (1991). The Renaissance of Security Studies, *International Studies Quarterly*, 35(2): pp. 211- 239.

Tezler

- Troutman, N. (2020). *Alliance Cohesion: Connecting the Disconnect in Alliance Reliability*. (Master Tezi). Nebraska Üniversitesi. Lincoln.

Alkanalka, M. (2021). *Turbulence in Transatlantic Security Cooperation: The Motives of Confrontation*. (Doktora Tezi). Ka-dir Has Üniversitesi. İstanbul.

İnternet Kaynakları

- Alemdar, A. (2019). Güney Osetya Savaşı. Alındığı yer: <https://www.defenceturk.net/guney-osetya-savasi>.
- A Speech Delivered at the MSC 2007 by the President Vladimir Putin. (2007). Alındığı yer: https://is.muni.cz/th/xlghl/DP_Fillinger_Speeches.pdf.
- Axe, D. (2021). Russia's Su-57 Got a Good Test Run in Syria (But is it a Threat?), Alındığı yer: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/russias-su-57-got-good-test-run-syria-it-threat-125056>.
- Bucharest Summit Declaration. (2008). Alındığı yer: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm.
- Colby, E.A. Mitchell W. (2019). The Age of Great-Power Competition: How the Trump Administration Refashioned American Strategy. Alındığı yer: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2019-12-10/age-great-power-competition>
- Erlanger, S. & Myers, S. L. (2008). NATO Allies Oppose Bush on Georgia and Ukraine. Alındığı yer: <https://www.nytimes.com/2008/04/03/world/europe/03nato.html>
- Gerasimov, V. (2016). The Role of Science in the Foresight- New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying Out Combat Operations. Alındığı yer: https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/militaryreview/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art008.pdf.
- Gressel, G. (2022). Combined farces: Russia's Early Military Failures in Ukraine, European Council on Foreign Relations. Alındığı yer: <https://ecfr.eu/article/combined-farces-russias-early-military-failures-in-ukraine>.
- Holder, J. & Reinhard, Gamio, S.L. & Lu, D. (2022). Where Russian forces have made advances in eastern Ukraine. Alındığı yer: <https://www.nytimes.com/interactive/2022/world/europe/ukraine-maps.html>.
- Interim National Security Strategic Guidance. (2021). Alındığı yer: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>.
- Kırım'ın Yasa Dışı İlhakı 7 Yıl Önce '26 Şubat Olayları ile Başladı. (2021). Alındığı yer: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ki-rim-in-yasa-disi-ilhaki-7-yil-once-26-subat-olaylari-ile-basladi/2157735>.
- Libya'da Kim Kiminle Savaşıyor? Türkiye ve Uluslararası Güçler Hangi Tarafı Destekliyor?. Euronews, (2020). Alındığı yer: <https://tr.euronews.com/2020/06/10/libya-da-neler-oluyor-kim-kiminle-neden-savasiyor>.
- Libya'daki En Önemli Siyasi Aktörler Hangi Ülkeler ve Kim Ne İstiyor?. (2020). Alındığı yer: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50976809>.
- Lohsen, A. (2022). Will Russia Create New "People's Republics In Ukraine?. Alındığı yer: <https://warontherocks.com/2022/03/will-russia-create-new-peoples-republics-in-ukraine>.
- NATO Expansion: Budapest Blow. (1994). Alındığı yer: <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2021-11-24/nato-expansion-budapest-blow-1994>.
- NATO Expansion: What Gorbacov Heard. (2017). Alındığı yer: <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2017-12-12/nato-expansion-what-gorbachev-heard-western-leaders-early>.
- Nava, V.I. (2022). Ukraine in position to encircle Russian troops outside Kyiv, UK officials say. Alındığı yer: <https://www.washingtonexaminer.com/news/ukraine-in-position-to-encircle-russian-troops-outside-kyiv-uk-officials-say>.
- Putin: Soviet Collapse a 'Genuine Tragedy'. (2005). Alındığı yer: <https://www.nbcnews.com/id/wbna7632057>.
- 'NATO, the Strategic Concept and the way forward' (2010) Alındığı yer: NATO - Opinion: "NATO, the Strategic Concept and the way forward" - Keynote address by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen to the participants of the Lisbon2010 Young Atlanticist Summit, 19-Nov.-2010
- Russia Pulls Out of Its Big Spy Base in Cuba. (2001). Alındığı yer: <https://www.theguardian.com/world/2001/oct/18/russia>.
- Russian Government Approves List of Unfriendly Countries and Territories", (2022). Alındığı yer: https://tass.com/politics/1418197?utm_source=google.com&utm_medium=organic&utm_campaign=google.com&utm_referrer=google.com.
- Rusya Federasyonu Askeri Doktrinini Temel Hükümleri. (1993). Alındığı yer: <https://nuke.fas.org/guide/russia/doctrine/russia-mil-doc.html>.
- Rus- Gürcü Savaşı. (2008). Alındığı yer: <https://www.dw.com/tr/rus-g%C3%BCrc%C3%BC-sava%C5%9F%C4%B1/a-3549543>.
- The French White Paper on Defence and National Security. (2008). Alındığı yer: <https://media.nti.org/pdfs/15-Fr.pdf>.
- The French White Paper on Defence and National Security. (2013). Alındığı yer: <https://www.defense.gouv.fr/content/download/215253/2394121/file/White%20paper%20on%20defense%20202013.pdf>.
- Ukrayna Krizi: Donanma Komutanı Kırım Hükümeti Safında. (2014). Alındığı yer: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140302_ukrayna_donanma_komutani.

- Sancaktar, C. (2008). Kosova'dan Abhazya ve Güney Osetya'ya: Batı'nın Tutarsızlığı. Alındığı yer: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/936/kosovadan_abhazya_ve_guney_osetyaya_batinin_tutarsizligi.
- Smolkin, V. (2022). One Reason Russia Is Struggling in Ukraine. Alındığı yer: <https://www.politico.com/news/magazine/2022/03/03/russia-struggle-ukraine-soldiers-morale-00013397>.
- Putin, V. Meeting of the Valdai International Discussion Club. Alındığı yer: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46860>.
- Wagner Grubu: BBC, Paralı Askerlerin Libya'da İşlenen Savaş Suçlarıyla ve Rusya Ordusuyla Bağlantısını Ortaya Çıkardı. (2021). Alındığı yer: <https://t24.com.tr/haber/wagner-grubu-bbc-parali-askerlerin-libya-da-islenen-savas-suclariyla-ve-rusya-ordusuyla-baglantisini-ortaya-cikardi,971406>.
- White Paper 2006 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. (2006). Alındığı yer: https://issat.dcaf.ch/content/download/17423/203638/version/2/file/Germany_White_Paper_2006.pdf.
- White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. (2016). Alındığı yer: <https://issat.dcaf.ch/download/111704/2027268/2016%20White%20Paper.pdf>.
- Why Germans's Army is in a Bad State. (2018). Alındığı yer: <https://www.economist.com/the-economist-explains/2018/08/09/why-germanys-army-is-in-a-bad-state>.
- 1997 Yılı Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Planı. (1997). Alındığı yer: <https://nuke.fas.org/guide/russia/doctrine/blueprint.html>.
- 2015 Yılı Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi. (2015). Alındığı yer: <https://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>.
- 2020 Yılına Kadar Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi. (2009). Alındığı yer: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2015/08/NDS-RF-2009-en.pdf>.
- 2021 Yılı Rusya Ulusal Strateji Belgesi. (2021). Alındığı yer: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>.
- 2021 Yılı Rusya Ulusal Strateji Belgesi". Rusya Federasyonu Başkanı'nın 02.07.2021 tarihli ve 400 sayılı Kararnamesi. (2021). Alındığı yer: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202107030001>.

UKRAYNA-RUSYA SAVAŞINDA BAZI ANA AKTÖR DEVLETLERİN POLİTİKALARI (TÜRKİYE, ABD, HİNDİSTAN, ÇİN, ALMANYA VE İNGİLTERE)

Yrd. Doç. Dr. Ersoy ÖNDER

Girne Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Bu çalışmadaki amaç; Çin, Hindistan, Türkiye, ABD, Almanya ve Birleşik Krallık'ın bu krizle ilgili siyasi pozisyonlarını incelemek ve bu ülkelerin pozisyonunun Ukrayna'daki savaşa etkilerini analiz etmektir.

Giriş

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, tüm dünyanın karşı karşıya olduğu en önemli ikilemlerden birini meydana getirdi. Ukrayna'da savaşın başlamasından bu yana, Rusya'nın "Özel Harekat" olarak adlandırıldığı eylemlerini kınayan birçok ses yükseldi. Buna karşılık, bazı ülkeler çatışmada tarafsız bir rol oynamayı seçtiler. Bu çalışmadaki amaç; Çin, Hindistan, Türkiye, ABD, Almanya ve Birleşik Krallık'ın bu krizle ilgili siyasi pozisyonlarını incelemek ve bu ülkelerin pozisyonunun Ukrayna'daki savaşa etkilerini analiz etmektir.

Türkiye

Türkiye, Rusya-Ukrayna savaşında coğrafi konumu ve savaşın iki tarafıyla da ilişkilerinin bulunması sebebiyle, denge politikası izleyen

ülkelerden biri olmuştur. Türkiye bir yandan NATO üyesi, bir yandan her alanda her iki tarafla da ilişkileri olan bir ülke konumundadır. Rusya, Türkiye'nin en büyük enerji tedarikçisidir. Türkiye, bazı stratejik silahlarını da Rusya'dan temin etmektedir.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin başlangıcından itibaren, Türkiye savaşa karşı bir tutum benimsemiş ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklemiştir. Ancak aynı zamanda Rusya ile doğrudan herhangi bir çatışmaya girmeme konusunda da hassas davranmıştır.¹

Türkiye'nin Kiev'in toprak bütünlüğü ile ilgili tam destek kararını açıklamasından iki gün önce Ukrayna Devlet Başkanı Vladimir Zelensky'den Türkiye Cumhurbaşkanı'na bir teşekkür mektubu gönderilmiştir. Mektupta, Türk Boğazlarının Montrö

¹ Steven A. Cook, "Where Turkey Stands on the Russia-Ukraine War," *Council on Foreign Relations*, March 3, 2022, accessed April 22, 2022, <https://www.cfr.org/in-brief/where-turkey-stands-russia-ukraine-war>.

Anlaşması'na dayanarak Rus savaş gemilerinin hareketine kapatılması istenmiştir.²

Türkiye'nin bu savaştaki ana politikası, NATO üyesi bir ülke olarak, ittifakın üyesi olduğunu göz ardı etmediğini, ancak bölgedeki çıkarlarından da

vazgeçemeyeceğini göstermektedir. Türkiye, bağımsız rolünü güçlendirmeye, itibarını artırmaya ve Ukrayna ile Rusya arasında bir denge kurarak bu rolü bölgesel ve küresel olarak genişletmeye çalışan orta büyüklükte güce sahip bir ülkedir.³

Biden hükümetinin yaptırımlarının çoğu, Rusya'nın askeri yeteneklerini finanse etme kabiliyetine zarar vermeyi amaçlıyordu. Teknoloji ihracatı yasaklandı ve bu, kendi içinde Rusya'nın uzay ve askeri yeteneklerini sınırlandıracaktı.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Rusya-Ukrayna savaşına yönelik verilen yargı ve analizler genellikle yanıltıcıdır. Analizlerde bir tür duygusal önyargı kültürü vardır. Gerçekte, ciddi küresel siyasi sistemde aptal veya cahil taraf yoktur. Rusya-Ukrayna savaşı iyi düşünülmüş bir savaştır; politikaları ve pozisyonları deneyimlere, uzmanlıklara ve önceden stratejik planlamaya dayanmaktadır. ABD'nin kararı krizin başlangıcından itibaren belliydi. ABD'nin konumu Rusya'nın Ukrayna'yı işgali sonrasında da değişmedi. Bu karar, ABD'nin güçlerini Ukrayna'yı savunmaya göndermeyeceğiydi ve bu durum bugün itibarıyla halen değişmedi...

Biden yönetiminin tepkisi büyük ölçüde bu operasyondan önceki politikalarına benziyordu; Rusya'nın bu haksız saldırısını kınadı ve Rusya'ya yönelik yeni bir dizi yaptırım kararı aldı. Biden hükümetinin yaptırımlarının çoğu, Rusya'nın askeri yeteneklerini finanse etme kabiliyetine zarar

vermeyi amaçlıyordu.⁴ Teknoloji ihracatı yasaklandı ve bu kendi içinde Rusya'nın uzay ve askeri yeteneklerini sınırlandıracaktı. ABD, Putin'e ve hükümete yakın bir dizi Rus seçkinlerine yaptırımlar uyguladı ve Rusya'nın ulusal borcuyla ilgili ABD anlaşmalarına yönelik kısıtlamaları artırdı. Ayrıca Rusya Merkez Bankası ve Rusya Maliye Bakanlığı ile anlaşmaları yasakladı ve kısıtlamalar getirdi.⁵ ABD, Rusya'nın sahip olduğu 13 büyük şirketin, özellikle de Rusya'nın en büyük finans kuruluşu Gazprom ve Sberbank'ın, ABD'de fon toplamasını engellemenin yanı sıra, Rus petrol ve gazının tüm ithalatını da yasakladı.⁶

Putin sertlikten vazgeçmediği müddetçe, bu savaşın kazananı Biden ve ABD olacaktır. Nedeni ise gayet basit. Çünkü bu savaş sayesinde;⁷

1. Rusya'nın Avrupa Birliği ile yakınlaşması önlenmiş, neredeyse tüm Avrupa'nın, ABD ile birlikte hareket etmesi sağlanmıştır. NATO'nun önemi artmış, kendini güvende hissetmenin anahtarı NATO'ya üyelik olarak lanse edilmiştir.

- 2 Steven A. Cook, "Where Turkey Stands on the Russia-Ukraine War," *Council on Foreign Relations*, March 3, 2022, accessed April 22, 2022, <https://www.cfr.org/in-brief/where-turkey-stands-russia-ukraine-war>.
- 3 W. Robert Pearson, "Turkey between Ukraine and Russia," *Middle East Institute*, March 28, 2022, accessed April 22, 2022, <https://www.mei.edu/publications/turkey-between-ukraine-and-russia>.
- 4 Amanda Macias, "Biden didn't Accept Putin's 'Red Lines' on Ukraine - Here's What that Means," *CNBC*, December 8, 2021, accessed Jan 1, 2022, <https://cnb.cx/3yxkmGX>.
- 5 Michelle Toh et al., "The list of global sanctions on Russia for the war in Ukraine," *CNN*, February 28, 2022, accessed February 30, 2022, <https://edition.cnn.com/2022/02/25/business/list-global-sanctions-russia-ukraine-war-intl-hnk/index.html>.
- 6 Kevin Liptak, "Biden Says US Troops in Ukraine are off the Table but Promises Withering Sanctions if Russia Invades," *CNN*, December 8, 2021, accessed Jan 1, 2022, <https://cnn.it/3pVf2cm>.
- 7 Ersöz Önder, "Putin'in aklı başına geldi mi?" *STRASAM*, April 14, 2022, accessed April 20, 2022, <https://strasam.org/savunma/askeri-harekat/putinin-akli-basina-geldi-mi-701>

Başta Almanya ve Türkiye olmak üzere, Avrupa'nın yeniden silahlanması ve bu silahların ABD'den tedarik edilmesi, gelişen ekonomilerin silaha yatırım yapması ile daralan ABD ekonomisinin kurtulması ve gelişen Avrupa ve Rusya ekonomisinin geriye gitmesi sağlanmıştır.

2. ABD'nin Rusya'yı Ukrayna'ya itmesi ve ardından yaşanan insani dramlar, sadece Avrupa'da değil, tüm dünyada yıllarca sürecek Rusya düşmanlığını sağlamıştır.

3. ABD, Ukrayna'ya yapmış olduğu askeri destek vasıtasıyla tüm Avrupa'ya, ABD'ye askeri olarak bağımlı olduğunu hatırlatmış, Avrupa'nın bir ordu kurması engellenmiş ve Avrupa'nın Kuzey Atlantik güvenlik sistemine mecburiyeti konsolide edilmiştir.

4. Başta Almanya ve Türkiye olmak üzere, Avrupa'nın yeniden silahlanması ve bu silahların ABD'den tedarik edilmesi, gelişen ekonomilerin silaha yatırım yapması, daralan ABD ekonomisinin kurtulması ve gelişen Avrupa ve Rusya ekonomisinin geriye gitmesi sağlanmıştır. Böylece, gelecekte, ABD'nin Çin'e karşı tüm Avrupa ile birlikte hareket etme zemini hazırlanmıştır.

5. Git gide değeri erimekte olan doların yeniden değerinin artması sağlanmış, özellikle avro/dolar paritesindeki makas kapanmaya başlamıştır.

6. Yaşanan savaş neticesinde artan doğal kaynak fiyatlarından en fazla faydalanan ülke, doğal kaynak ihracatçısı olan ABD olmuştur.

7. Rusya'nın askeri gücü ortaya dökülmüş ve yaşanan savaş neticesinde Rus ordusu yıpranmıştır. Bu savaş yüzünden, içinde üst rütbeli general ve subayların bulunduğu birçok yetişmiş Rus ordusu mensubu etkisiz hale gelmiş; tanklar, topolar, helikopterler ve zırhlı araçlar ekipmanlarıyla birlikte imha olmuştur.

8. Yaptırımlar vasıtasıyla ABD, Rusya'ya ait 1,5 trilyon dolar (Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasılasının neredeyse iki katı) değerindeki çeşitli varlıklarına el koymuştur.

9. Rusya'nın dünya üzerinde büyümekte olan etkinliği azaltılmış, itibarı bitirilmiş, en sevilmeyen ülke liderliği ABD'den Rusya'ya dönmüş, dünyanın en sevilmeyen liderinin Putin olması sağlanmıştır.

10. Üstelik ABD, kendi ordusunun bir üyesinin burnu bile kanamadan ve tek kurşun atmadan bu kazanımlara ulaşmıştır.

Çift kutupluluğun bir tarafında ABD liderliğindeki NATO ve demokratik ülkeler, diğer tarafında ise Rusya ile anti demokratik olarak kategorize edilen ülkeler, ABD tarafından şekillendirilmektedir. Böylece ABD dünya liderliğini pekiştirmeyi, Çin'i devre dışı bırakmayı ve Rusya'yı karşı tarafın lideri yapmayı amaçlamaktadır.

Çift kutupluluğun bir tarafında ABD liderliğindeki NATO ve demokratik ülkeler, diğer tarafında ise Rusya ile anti demokratik olarak kategorize edilen ülkeler, ABD tarafından şekillendirilmektedir. Böylece ABD dünya liderliğini pekiştirmeyi, Çin'i devre dışı bırakmayı ve Rusya'yı karşı tarafın lideri yapmayı amaçlamaktadır. Ayrıca ABD, bu savaştan faydalanarak, eski Sovyetler Birliği ve İskandinav ülkelerine, Rusya'ya karşı savunmasız kalacaklarını gösterme çabasıdır. Bugüne kadar NATO üyesi olmayı düşünmeyen iki İskandinav ülkesi Finlandiya ve İsveç'in NATO'ya üyelik talepleri bu politik realitenin bir sonucudur.

Hindistan

Yeni Delhi, Ukrayna krizi konusunda kendisini hassas bir konumda görmektedir. Hem Moskova hem de Batı kampıyla stratejik olarak bağlantılı olan Hindistan, bir nevi ortaklarını ayırmaya çalışmaktadır. Şu anda Yeni Delhi, Rusya'yı alenen kınamaktan ve BM'de bu yöndeki oylara katılmaktan kaçınmaktadır.⁸ Kremlin, çatışmanın başlangıcından bu yana Yeni Delhi'nin "dengeli" duruşundan memnun olduğunu ifade etmektedir.

2 Mart 2022'de Hindistan, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırganlığını kınayan bir karara ilişkin BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada üçüncü

kez çekimser kalmıştır. Bu çekimserliği lehine çevirmek adına Hindistan başkenti tüm dünya siyasi yelpazesinden temsilciler ağırlamaktadır. Başta Amerikalılar olmak üzere, Ruslar, Çinliler, Avusturyalılar, Almanlar, Meksikalılar, İngilizler bu ziyaretler vasıtasıyla Hindistan'ın konumunu diplomatik olarak etkilemeye çalışmışlardır. Ancak, son tahlilde hiçbir değişiklik olmamış ve Hindistan Başbakanı Narendra Modi, Ukrayna'daki durumu yalnızca "endişe verici" olarak nitelendirmiştir.⁹

Hindistan, uluslararası hukuka ve toprak bütünlüğüne saygı gösterme ve barışçıl bir çözüm arayışını destekleme zorunluluğunu yalnızca sözlü olarak vurgulamaktadır. Hindistan ayrıca, 4 Mart'ta Cenevre'deki BM İnsan Hakları Konseyi'nde, Rusya'nın Ukrayna'daki eylemlerini araştırmak üzere uluslararası bir komisyon kurulmasına yönelik oylamanın yanı sıra, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nda Ukrayna'da nükleer güvenlikle ilgili bir karar için oy kullanmaktan da kaçınmıştır.¹⁰

2016-2020 döneminde, sadece Hindistan'ın Rusya'nın silah ihracatı toplamının %23'ü ile en büyük pazarı olmaya devam etmediğini, ayrıca Rusya'nın Hindistan'ın silah ithalatının yarısını temsil ettiğini belirtmek gerekmektedir.¹¹

Hindistan, uluslararası hukuka ve toprak bütünlüğüne saygı gösterme ve barışçıl bir çözüm arayışını destekleme zorunluluğunu yalnızca sözlü olarak vurgulamaktadır.

- 8 "France Culture", Guerre en Ukraine: la neutralité de l'Inde agace les États-Unis, Accessed April 26,2022, <https://www.franceculture.fr/emissions/la-revue-de-presse-internationale/la-revue-de-presse-internationale-dumardi-12-avril-2022>.
- 9 "Fondation pour la Recherche Stratégique", Le pragmatisme de l'Inde face à la guerre en Ukraine, Accessed April26,2022, <https://www.frstrategie.org/publications/notes/pragmatisme-inde-face-guerre-ukraine-2022>.
- 10 "The Times of India", India's neutrality will be on test at UNGA vote today, Accessed April 26,2022, <https://timesofindia.indiatimes.com/india/ukraine-india-braces-for-toughest-test-yet-as-russia-warns-againstabstention-on-crucial-vote/articleshow/90693141.cms>
- 11 "Fondation pour la Recherche Stratégique", Le pragmatisme de l'Inde face à la guerre en Ukraine, Accessed April 26,2022, <https://www.frstrategie.org/publications/notes/pragmatisme-inde-face-guerre-ukraine-2022>.

Çin'de, kendisini Batı için güvenilir bir ortak olarak konumlandırmak adına, Pekin'i Moskova'dan ayrılmaya teşvik etmek için birkaç farklı ses yükseldi. Ancak, özellikle Joe Biden ve Anthony Blinken'in, Çin'in yaptırım rejimine katılmayı reddetmesi halinde Pekin'i misilleme ile tehdit etmesi, Çin'in Amerikan taleplerine yanıt olarak, bu yönde herhangi bir karar alınmayacağını vurgulamasıyla sonuçsuz kalmıştır.

İkili ilişkilerin gergin olduğu bir zamanda dahi, krizin ihtiyatlı yönetimini gerektiren hususun, komşu Çin ve Pakistan ile sorunlar yaşayan Hindistan'ın silahlı kuvvetlerinin Rus teçhizatına bağlılığı olduğu ortaya çıkmaktadır.¹²

Vladimir Putin'in, Haziran ayında Cenevre'de Joe Biden ile yaptığı görüşmenin ardından Covid 19 krizinin başlamasından bu yana ikinci yurtdışı gezisini, Hindistan zirvesi için 6 Aralık 2021'de Yeni Delhi'ye yaptığını da unutmamak gerekir.¹³ Bu zirvede, Rusya ve Hindistan arasında savunma işbirliği ön planda tutulmuş, ayrıca Uzak Doğu'daki ortak projelerin güçlendirilmesi, hidrokarbonlar, sivil nükleer enerji, bilim, teknoloji ve uzay alanlarında işbirliği ve bankacılık bağlarının geliştirilmesi konusunda ortak bir bildiri yayınlanmıştır.¹⁴

Washington, Hintli ortağını kendi tarafına çekmek için her şeyi deniyor. Ancak Hindistan son yıllarda bir yandan ABD'ye daha da yakınlaşırken, Rusya ile olan bağlantısını da Sovyet döneminden bu yana çok daha fazlaştırıyor, yani tam bir denge politikası izliyor.¹⁵

Çin

Avrupalı liderlerle yakın zamanda yapılan sanal bir toplantının gösterdiği gibi, Çin lideri Xi Jinping, Batı'nın taleplerine olumlu yanıt vermeye istekli görünmüyor.¹⁶ Dolayısıyla bu tercih, Pekin'in Moskova'yı önemli bir ortak olarak tutma ihtiyacıyla örtüşmektedir.

Bununla birlikte; Çin'de, kendisini Batı için güvenilir bir ortak olarak konumlandırmak adına, Pekin'i Moskova'dan ayrılmaya teşvik etmek için birkaç farklı ses yükseldi. Ancak, özellikle Joe Biden ve Anthony Blinken'in, Çin'in yaptırım rejimine katılmayı reddetmesi halinde Pekin'i misilleme ile tehdit etmesi, Çin'in Amerikan taleplerine yanıt olarak, bu yönde herhangi bir karar alınmayacağını vurgulamasıyla sonuçsuz kalmıştır. Pekin'in Moskova ve Kiev'e arabulucu olarak çok hızlı bir şekilde hizmet sunduğu da unutulmamalıdır, çünkü ağır sonuçları olan uzun bir çatışma ihtimali Pekin'in çıkarına değildir.¹⁷ Avrupa Birliği (AB) sürekli olarak Çin'e Rusya'yı finansal olarak desteklememesi çağrısında bulunmaktadır.

12 "Groupe d'Étude et de Recherche sur l'Asie contemporaine", Les conflits frontaliers entre l'Inde et la Chine : un antagonisme d'hier et de demain, Accessed April 27,2022, https://www.gerac.hei.ulaval.ca/sites/gerac.hei.ulaval.ca/files/mleclercno-lin_conflits_inde-chine.pdf

13 "The Economic Times News, Russian President Vladimir Putin to visit India on December 6 for summit talks with Modi, Accessed April 27,2022, <https://economictimes.indiatimes.com/news/india/india-developed-ties-withrussia-as-us-couldnt-do-it-earlier-antony-blinken/vedioshow/91144839.cms>

14 "Ministry of External Affairs, Government of India", 21st India – Russia Annual Summit, Accessed April 27,2022, https://www.mea.gov.in/press-releases.htm?dtl/34608/21st_India_Russia_Annual_Summit

15 "FP Insider Access", Why India Won't Condemn Russia, Accessed April 27,2022, <https://foreignpolicy.com/2022/04/11/india-russia-ukraine-war-diplomacy/>

16 "STIMSON", The War in Ukraine: China as the Mediator?, Accessed April 27,2022, <https://www.stimson.org/2022/the-war-in-ukraine-china-as-the-mediator/>

17 "Government Portal of the Republic of China (Taiwan), Cross-strait relations, Accessed April 28,2022, https://www.taiwan.gov.tw/content_6.php#:~:text=Today%2C%20Taiwan%20is%20one%20of,trade%20was%20US%24166%20billion.

AB, Pekin'i, Moskova'nın Batı yaptırımlarını atlatmasına izin verecek herhangi bir desteğin, en büyük ticaret ortağı olan Avrupa ile ekonomik ilişkilerine zarar vereceği konusunda uyarılmış ve hatta Rusya'ya, Ukrayna'daki çatışmayı sona erdirmesi için baskı yapmaya çağırılmıştır.

Rusya'nın Ukrayna'da yol açtığı yıkıma rağmen Hindistan'ın Moskova ile arasına mesafe koymayı reddetmesi, Batı dünyasıyla ilişkileri üzerindeki etkisi hakkında soru işaretleri yaratacaktır. Ukrayna'daki çatışma, hem Hindistan'ı hem de Çin'i, her iki büyük gücü güvenliklerini sağlamak için yapmaları gerektiğine inandıkları ve bir yandan Rusya ile diğer yandan Batı ve Birleşik Devletler

ile kendi küresel ortaklıkları açısından doğru olanı dengeleme zorluğuna itmektedir.

Almanya

Ukrayna-Rusya savaşının başlamasından itibaren, Alman hükümeti tarafını belli etmiş ve Ukrayna'ya yönelik saldırıyı şiddetle kınamıştır. Rusya'nın saldırılarına karşı Almanya, Avrupa Birliği'ndeki ortaklarıyla birlikte benzeri görülmemiş kapsamlı bir yaptırım paketini kabul etmiştir. Ukrayna'ya tam destek sözü veren hükümet, bu ülkeye doğrudan silah teslimatını da onaylamıştır.

Almanya, geleneksel olarak çatışmaların yaşandığı bölgelere silah satışı ya da sevkiyatı yapmıyordu. Ancak Ukrayna savaşının Avrupa içinde yaşanması, Almanlara yakın tarihte yaşananları hatırlatmış, beraberinde gelen endişe ile Ukrayna'ya silah verilmesi kararlaştırılmıştır.

Şansölye Olaf Scholz, saldırı için doğrudan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'i sorumlu tutmuş ve ABD Başkanı Joe Biden'la benzer şekilde: "Bu savaş Putin'in savaşı" ifadesini kullanmıştır. Scholz, Rusya Devlet Başkanı'nı "gözünü kırpmadan bir savaş başlatmakla" suçlamıştır. Dünyanın yeni bir dönüm noktası yaşadığını ifade eden Scholz, "Bu gelişme sonrasında dünya artık eskisi gibi olmayacak" demiştir. Buradaki temel meselenin, gücün yasaları ihlal edip etmeyeceği olduğunu belirten Scholz sözlerine şöyle devam etmiştir: "Mesele bizim, Putin'in zamanı geriye döndürüp 19. yüzyıldaki süper güçler zamanına geri gitmesine izin verip vermeyeceğimiz meselesi ve Putin gibi savaş çığırtaçlarına sınır çizecek gücü toplayıp toplayamayacağımız meselesidir." Federal Mecliste gerçekleştirilen özel bir oturumda konuşan Scholz,

"İçinde bulunduğu bu umutsuz durumda Ukrayna'yı desteklemeliyiz," demiş ve Ukrayna'ya silah gönderme kararı almıştır.¹⁸

Almanya, geleneksel olarak çatışmaların yaşandığı bölgelere silah satışı ya da sevkiyatı yapmıyordu. Ancak Ukrayna savaşının Avrupa içinde yaşanması, Almanlara yakın tarihte yaşananları hatırlatmış, beraberinde gelen endişe ile Ukrayna'ya silah verilmesi kararlaştırılmıştır.

Scholz, bu yeni dönem için "Zeitenwende" (Dönüm noktası) ifadesini kullanmıştır. Bu yeni dönemin anlamı, silah ihracatı ile ilgili kısıtlama kurallarını kaldırmak, savunma harcamalarında büyük artışa gitmek ve Rusya'dan enerji ithaline kademeli olarak son vermek anlamına gelmektedir.¹⁹ Scholz, "Bu savaşı başlatma kararını veren Rus

18 "Almanya Ukrayna'yı nasıl destekliyor?", 28 Şubat 2022, accessed May 10, 2022, (<https://www.deutschland.de/tr/topic/politika/almanya-rusya-ukraynada-savas>)

19 Damien McGuinness, "Ukraine war: Germany's conundrum over its ties with Russia," BBC, April 18, 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-61118706>.

halkı değil, Putin'dir" ifadesiyle, halklar arasında sorun olmadığını vurgulamıştır. Rus şehirlerindeki savaş karşıtı protestoların "müthiş bir cesaret ve yiğitlik" örneği olduğunu söylemiş

ve Almanya'nın, Rusya'da Putin'in iktidar aygıtına cesurca karşı çıkan ve Ukrayna'ya karşı açtığı savaşı reddeden herkesin yanında olduğunu ifade etmiştir.

Soğuk Savaş sonrası Alman ordusu daha çok yurt dışına; örneğin Balkanlar, Afganistan veya Mali'ye odaklanmıştı. Ancak Rusya'nın Ukrayna'ya açtığı savaş, Almanya'nın gözünü açmasına ve kendi ülkesini ve müttefiklerini savunmaya odaklanan bir orduya ihtiyacı olduğunu anlamasına sebep olmuştur.

Ukrayna'ya yapılan saldırı sonrasında Şansölye Scholz, Almanya'nın, NATO Sözleşmesi'ndeki destek verme yükümlülüğünü "kayıtsız şartsız olarak" yerine getireceğini açık ve net bir şekilde belirtmiştir. Scholz, NATO ile ilgili yaptığı açıklamada: "İttifak topraklarının her bir metrekaresinin savunulmasında, müttefik ülkeler olarak sahip olduğumuz kararlılığı Başkan Putin hafife almamalı" diyerek, bir nevi Putin'e gözdağı vermiştir. Bu açıklamalar doğrultusunda Alman ordusu, Doğu Avrupa NATO ülkelerine verdiği desteği artırmıştır. NATO da, hızlı müdahale birliklerini doğuya konuşlandırma kararı almıştır.

Görüldüğü üzere, Rusya'nın Ukrayna'ya açtığı savaş, Avrupa ülkelerini tedirgin ettiği gibi Almanya'nın da güvenlik politikasında önemli kırılmalara yol açmıştır. Rusya'nın, Ukrayna'ya 24 Şubat'ta saldırmasının ardından, Almanya Başbakanı Olaf Scholz Alman ordusunun (Bundeswehr) modernizasyonu ve güçlendirilmesi için, 100 milyar avroluk mali kaynak ayrılacağını²⁰ ve savunma harcamalarının artırılacağını duyurmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra savunma harcamalarına çok da fazla kaynak ayırmayan ve uluslararası platformlarda temkinli ve dengeli bir politika

izlemeye çalışan Almanya'nın bazı tabuları yıkması, ülkenin geçmişinden kopmaya başlaması olarak değerlendirilebilir.²¹

Soğuk Savaş sonrası Alman ordusu daha çok yurt dışına; örneğin Balkanlar, Afganistan veya Mali'ye odaklanmıştı. Ancak Rusya'nın Ukrayna'ya açtığı savaş, Almanya'nın gözünü açmasına ve kendi ülkesini ve müttefiklerini savunmaya odaklanan bir orduya ihtiyacı olduğunu anlamasına sebep olmuştur.²²

Angela Merkel döneminde, nükleer santrallerin ve kömür madenlerinin kapatılması kararının ardından ülkede yenilebilir enerjiye yatırımlarda artış olmuştu. Almanya'nın Ukrayna-Rusya savaşı yüzünden duyacağı enerji ihtiyacı, nükleer santrallerin kapanma tarihinin ertelenmesine veya iptal edilmesine sebep olabilir. Rusya'ya enerji yönünden bağımlı bir ülke konumunda olan Almanya, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasının ardından bu bağımlılığı azaltmak için iki adet sıvılaştırılmış doğalgaz LNG (Liquefied Natural Gas) terminali kurma kararı almıştır. Rusya'dan Almanya'ya uzanacak Kuzey Akım 2 doğalgaz boru hattı planları da askıya alınmıştır.

20 Jana Randow, "Germany faces recession if war in Ukraine spurs energy ban," *Al Jazeera*, 22 Apr 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.aljazeera.com/economy/2022/4/22/germany-faces-recession-if>.

21 "Ukraine's war "wakened"... Germany seeks to regain its glory as an indomitable power," *THE NEWS GLORY*, 30 March, accessed May 10, 2022, <https://thenewsglory.com/ukraines-war-wakened-germany-seeks-to-regain-its-glory-as-an-indomitable-power/>.

22 "Ukraine's war "wakened"... Germany seeks to regain its glory as an indomitable power," *THE NEWS GLORY*, 30 March, accessed May 10, 2022, <https://thenewsglory.com/ukraines-war-wakened-germany-seeks-to-regain-its-glory-as-an-indomitable-power/>.

Alman Haber Ajansı'na göre federal hükümet, Ukrayna'ya ağır silah tedarikini tamamlamak için çok taraflı bir takas hazırlamaya başladı.²³ Dolayısıyla, önümüzdeki süreçte Almanya'nın Ukrayna'ya desteğinin artarak devam edeceği öngörülmektedir.

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasının ardından, Almanya'nın savunma harcamalarına yüksek miktarda mali kaynak ayırması, yeni bir dönemin habercisi olabilir. Ordusu silahlanmış bir Almanya, Avrupa'nın en güçlü ordusuna sahip olabilir ve NATO'da da önemli bir konum elde edebilir. İki büyük dünya savaşının ana aktörlerinden olan Almanya'nın gelecek yıllarda silahlanmış ve modernize edilmiş bir orduya kavuşması, sadece Avrupa'da değil dünyada da dengeleri değiştirebilir.

Geçtiğimiz günlerde yapılan bir araştırmaya göre Almanların %55'i Berlin'in, Rusya'yla savaşması için Ukrayna'ya tanklar ve avcı uçakları gibi ağır silahlar göndermesi gerektiğini söylüyor. Birçok Alman'ın yakın geçmişte yaşadıkları Rusya romantizmi, Putin'in tankları Ukrayna sınırını geçer geçmez bir daha geri dönmek üzere sona ermiş gözüküyor. Bu düşüncenin oluşmasını sağlayan ana politik aktörün, Putin'i Ukrayna'ya iten ABD Başkanı Joe Biden olduğunu da unutmamak lazım.

İngiltere

İngiltere de tıpkı Almanya gibi, savaşın başlamasıyla birlikte Ukrayna'ya destek olmuş ve Rusya'yı şiddetle kınamıştır. Ayrıca İngiltere, Rusya'nın bir türlü sonuca ulaşamamasını fırsata çevirmek istemektedir. Bu bağlamda üst düzey bir İngiliz

Savunma Bakanlığı yetkilisi, Londra'nın, Ukrayna savaşında Rus silahlarının başarısızlığını savunma sanayileri için bir fırsat olarak gördüğünü açıklamıştır. Bu açıklamalar, doğrudan Savunma Bakanı'na rapor veren ve bakanlığın stratejilerini ve doğrudan koordinasyonunu değerlendirme ve analiz etme konusunda uzmanlaşmış yeni bir ofisten sorumlu olarak atanan Dr. Rob Johnson'dan alıntı yapan İngiliz "The Times" gazetesi tarafından yayınlanmıştır. Ayrıca Başbakan Boris Johnson, "Rus teçhizatının zayıf performansının ülkeleri savunma sözleşmelerini yeniden değerlendirmeye sevk edeceğini ve İngiltere'ye, Sovyet dönemi cephanelerine dayanan ülkelere silah ve teçhizat satma fırsatı vereceğini," söylemiştir.²⁴ Ukrayna'nın Rus saldırısını püskürtme çabalarının en güçlü destekçilerinden Johnson, "Ana sanayi bileşenleri olan zırhlı araç üreten Rus fabrikalarının, yurt dışından yeni yedek parça almaya başlamadıkları takdirde önümüzdeki birkaç ay içinde tükenmeye başlayacağını," sözlerine eklemiştir.²⁵

İngiliz hükümeti, Ukrayna'ya tanksavar füzeleri, hava savunma sistemleri ve diğer silahlar göndermiştir. Ayrıca Ukrayna'ya 1,6 milyar dolarlık ek askeri destekte bulunacağını duyurmuştur. İngiliz hükümeti, "Bu, Irak ve Afganistan'daki savaşlardan bu yana bir çatışmayla ilgili en yüksek harcama oranı," ifadesini kullanmıştır.²⁶ İngiliz hükümeti, Rus endüstrisini hedef alan bir ihracat yasağı ve Ukrayna savaşı zemininde Rusya ve Beyaz Rusya'ya karşı yeni ticari yaptırımlar yapacağını duyurmuştur.²⁷

İngiltere ile ilgili bir diğer önemli konu da Finlandiya'nın NATO üyeliği ile ilgili verdiği destektir.

23 Priyanka Shankar, "Months into the Ukraine war, has Germany's position changed?," Aljazeera, 5 May 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/5/germany-s-russia-policy-under-the-microscope-amid-war-in-ukraine>.

24 "Live blog: UK pledges additional \$1.6B military aid to Ukraine," *TRT World*, 8 May, 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.trtworld.com/europe/live-blog-uk-pledges-additional-1-6b-military-aid-to-ukraine-56932>.

25 "Live blog: UK pledges additional \$1.6B military aid to Ukraine," *TRT World*, 8 May, 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.trtworld.com/europe/live-blog-uk-pledges-additional-1-6b-military-aid-to-ukraine-56932>.

26 Luke Hurst, Starstreak: What is the UK-made weapon being used in Ukraine and how does it compare to Stingers?," *Euro news. Next*. April4, 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.euronews.com/next/2022/04/04/starstreak-what-is-the-uk-made-weapon-being-used-in-ukraine-and-how-does-it-compare-to-sti#:~:text=In%20March%2C%20the%20UK%20government,itself%20against%20the%20Russian%20invasion>

27 "New UK sanctions for Russia and Belarus," *BBC*, 9 May, 2022, accessed 10 May, 2022, <https://www.bbc.com/news/uk-61372302>.

Finlandiya Cumhurbaşkanı Sauli Niinisto ve Başbakan Sanna Marin, NATO'ya katılma niyetlerini açıklayarak, başvuru sürecinin “gecikmeden” gerçekleşmesi gerektiğini ve bunun “önümüzdeki günlerde” gerçekleşmesini umduklarını belirtmişlerdir. Rusya'nın bu hareketi bir provokasyon olarak görüp görmediği sorulduğunda Niinisto, “Cevabım buna senin sebep olduğun olurdu - aynaya bak,” ifadesini kullanmıştır. İngiltere Başbakanı

Boris Johnson, İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya katılması başvurusu ile ittifakın 5. maddesi gereği karşılıklı savunma taahhüdü kapsamında resmen üye olmak arasındaki belirsiz aylarda, gerekirse onları korumak adına her iki ülkeye de resmi olarak yazılı bir Birleşik Krallık güvenlik garantisi teklif etmiştir.²⁸ Bu teklif, Rusya'nın bu iki ülkeye karşı yapabileceği olası bir operasyonu önlemek adına oldukça önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Başbakan Boris Johnson, “Rus teçhizatının zayıf performansının ülkeleri savunma sözleşmelerini yeniden değerlendirmeye sevk edeceğini ve İngiltere'ye, Sovyet dönemi cephanelerine dayanan ülkelere silah ve teçhizat satma fırsatı vereceğini” söylemiştir.

Sonuç

Rusya-Ukrayna arasındaki savaş, sadece bu iki ülkeyi değil, bölgesel ve küresel aktörleri de etkilemektedir. Savaşın neticelenme şekline göre, yakın gelecekte uluslararası dünya düzeninin yeni şeklinin belirlenmesi muhtemeldir. Soğuk Savaş'ın 1991'de bitimiyle tek kutupluluğa ve ABD hegomonik güç düzenine evrilen dünya, 2001'de yaşanan 11 Eylül saldırıları ve sonrasındaki 10 yılda yeni bir düzene geçmiştir. ABD'nin yarattığı bu yeni düzen, yeniden iki kutupluluğu, bir yanda devletler, diğer yanda terör örgütleri olacak biçimde şekillendirmiştir. Bu düzen 2011 Arap Baharı ve Suriye krizi ile sona ermiş, dünya düzeni Rusya, Çin ve AB'nin etkinliğini artırmasıyla çok kutupluluğa dönmüştür. Joe Biden'ın ABD'yi yeniden sisteme döndürmesi ve Rusya'yı Ukrayna'ya bir nevi

itmesindeki amaç, dünya düzenini ABD'nin çıkarına olmayan çok kutupluluktan, geçmişte örneği görüldüğü gibi, çıkarına olan iki kutupluluğa çevirmektir. ABD tarafından demokratik ve anti demokratik ülkeler olarak sınıflandırılan bu iki kutuplu dünya düzeninde bir tarafın liderliğine ABD devam ederken, diğer tarafın liderliği için şekillendirilen aktör devlet Rusya olmaktadır. ABD, belki de sadece Türkiye haricinde, kendi tarafını bütünüyle konsolide etmiştir. Rusya ise, NATO'nun kendisi için tehdit olduğu gerekçesiyle sert gücünü kullanma yolunu seçmiştir. Savaşların kaybedeni, savaşlara katılanlardır. Dünya düzenini değiştiremezse, bu savaşın kaybedeni Rusya, kazananı ise tek bir askerinin burnu bile kanamadan birçok kazanım elde eden Batı dünyası ve ABD olacaktır.

KAYNAKÇA

“Almanya Ukrayna'yı nasıl destekliyor?”, 28 Şubat 2022, accessed May 10, 2022, (<https://www.deutschland.de/tr/topic/politika/almanya-rusya-ukraynada-savas>)

Cook, Steven A. “Where Turkey Stands on the Russia-Ukraine War.” *Council on Foreign Relations*. March 3, 2022. accessed April 22, 2022. <https://www.cfr.org/in-brief/where-turkey-stands-russia-ukraine-war>.

Foreign Policy Morning Brief by Colm Quinn, The Jackson Institute for Global Affairs at Yale University, 12 May, 2022, accessed 14 May, 2022.

28 “Foreign Policy Morning Brief by Colm Quinn”, The Jackson Institute for Global Affairs at Yale University, 12 May 2022, accessed 14 May, 2022.

- “Fondation pour la Recherche Stratégique”, Le pragmatisme de l’Inde face à la guerre en Ukraine, Accessed April 26, 2022, <https://www.frstrategie.org/publications/notes/pragmatism-inde-face-guerre-ukraine-2022>.
- “Fondation pour la Recherche Stratégique”, Le pragmatisme de l’Inde face à la guerre en Ukraine, Accessed April 26, 2022, <https://www.frstrategie.org/publications/notes/pragmatisme-inde-face-guerre-ukraine-2022>.
- “FP Insider Access”, Why India Won’t Condemn Russia, Accessed April 27, 2022,
- “France Culture”, Guerre en Ukraine: la neutralité de l’Inde agace les États-Unis, Accessed April 26, 2022,
- “Government Portal of the Republic of China (Taiwan), Cross-strait relations, Accessed April 28, 2022,
- “Groupe d’Étude et de Recherche sur l’Asie contemporaine”, Les conflits frontaliers entre l’Inde et la Chine : un antagonisme d’hier et de demain, Accessed April 27, 2022, https://www.gerac.hei.ulaval.ca/sites/gerac.hei.ulaval.ca/files/mleclercnolin_conflits_inde-chine.pdf
- <https://foreignpolicy.com/2022/04/11/india-russia-ukraine-war-diplomacy/>.
- <https://timesofindia.indiatimes.com/india/ukraine-india-braces-for-toughest-test-yet-as-russia-warns-against-stubborn-on-crucial-vote/articleshow/90693141.cms>
- <https://www.franceculture.fr/emissions/la-revue-de-presse-internationale/la-revue-de-presse-internationale-dumardi-12-avril-2022>.
- https://www.taiwan.gov.tw/content_6.php#:~:text=Today%2C%20Taiwan%20is%20one%20of,trade%20was%20US%24166%20billion.
- Hurst, Luke. “Starstreak: What is the UK-made weapon being used in Ukraine and how does it compare to Stingers?” *Euro news*. Next. April 4, 2022. accessed May 10, 2022. <https://www.euronews.com/next/2022/04/04/starstreak-what-is-the-uk-made-weapon-being-used-in-ukraine-and-how-does-it-compare-to-sti#:~:text=In%20March%2C%20the%20UK%20government,itself%20against%20the%20Russian%20invasion>
- Liptak, Kevin. “Biden Says US Troops in Ukraine are off the Table but Promises Withering Sanctions if Russia Invades.” CNN. December 8, 2021. Accessed Jan 1, 2022. <https://cnn.it/3pVf2cm>.
- “Live blog: UK pledges additional \$1.6B military aid to Ukraine.” TRT World, 8 May, 2022. accessed May 10, 2022. <https://www.trtworld.com/europe/live-blog-uk-pledges-additional-1-6b-military-aid-to-ukraine-56932>.
- Macias, Amanda. “Biden didn’t Accept Putin’s ‘Red Lines’ on Ukraine – Here’s What that Means.” *CNBC*. December 8, 2021. accessed Jan 1, 2022. <https://cnb.cx/3yxkmGX..>
- McGuinness, Damien. “Ukraine war: Germany’s conundrum over its ties with Russia.” BBC, April 18, 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.bbc.com/news/world-europe-61118706>.
- “Ministry of External Affairs, Government of India”, 21st India – Russia Annual Summit, Accessed April 27, 2022, https://www.mea.gov.in/press-releases.htm?dtl/34608/21st_India__Russia_Annual_Summit.
- Önder, Ersoy. “NATO and Russia.” STRASAM, February 7, 2022. Accessed February 10, 2022. <https://strasam.org/ua-iliskiler/uluslararası-politika/nato-ve-rusya-504>.
- Önder, Ersoy. “Who Is the Winner of the Ukraine War? Biden or Putin?” STRASAM. February 26, 2022. Accessed February 28, 2022. <https://strasam.org/ua-iliskiler/uluslararası-politika/ukrayna-savasinin-kazanani-kimbiden-mi-putin-mi-560>.
- Önder, Ersoy. “Putin’in aklı başına geldi mi?” STRASAM, April 14, 2022, accessed April 20, 2022, <https://strasam.org/savunma/askeri-harekat/putinin-akli-basina-geldi-mi-701>
- Pearson, W. Robert. “Turkey between Ukraine and Russia.” *Middle East Institute*, March 28, 2022, accessed April 22, 2022, <https://www.mei.edu/publications/turkey-between-ukraine-and-russia>.
- Randow, Jana. “Germany faces recession if war in Ukraine spurs energy ban.” Al Jazeera, 22 Apr 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.aljazeera.com/economy/2022/4/22/germany-faces-recession-if>.
- Shankar, Priyanka. “Months into the Ukraine war, has Germany’s position changed?.” Al Jazeera, 5 May 2022, accessed May 10, 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/5/germanys-russia-policy-under-the-microscope-amid-war-in-ukraine>.
- “STIMSON”, The War in Ukraine: China as the Mediator?, Accessed April 27, 2022, <https://www.stimson.org/2022/the-war-in-ukraine-china-as-the-mediator/>.
- “The Economic Times News, Russian President Vladimir Putin to visit India on December 6 for summit talks with Modi, Accessed April 27, 2022, <https://economictimes.indiatimes.com/news/india/india-developed-ties-with-russia-as-us-couldnt-do-it-earlier-antony-blinken/videoshow/91144839.cms>
- “The Times of India”, India’s neutrality will be on test at UNGA vote today, Accessed April 26, 2022,
- Toh, Michelle, Junko Ogura, Hira Humayun, Isaac Yee, Eric Cheung, Sam Fossum and Ramishah Maruf. “The list of global sanctions on Russia for the war in Ukraine.” CNN, February 28, 2022. Accessed February 30, 2022. <https://edition.cnn.com/2022/02/25/business/list-global-sanctions-russia-ukraine-war-intl-hnk/index.html>.
- “Ukraine’s war ‘wakened’... Germany seeks to regain its glory as an indomitable power,” THE NEWS GLORY, 30 March, accessed May 10, 2022, <https://thenewsglory.com/ukraines-war-wakened-germany-seeks-to-regain-its-glory-as-an-indomitable-power/>.

RUSYA-UKRAYNA SAVAŞININ DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİLERİNE ETKİLERİ

Doç. Dr. Evren Bolgün
Akademisyen, İktisatçı

Özellikle 2000’li yıllarda, Putin’le birlikte enerji zengini olmasının avantajını da kullanarak aktif bir dış politika yürütmeye başlayan Rusya, yakın çevresi olarak gördüğü Kafkaslar, Orta Asya Cumhuriyetleri, Doğu Avrupa ve Baltık’ta gücünü her geçen gün artırmış, NATO ve AB ile buralarda karşı karşıya gelmiştir.

Bilindiği üzere Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra uluslararası sistemde güç dengesinin kendi aleyhinde gelişmesi münasebetiyle eski Sovyet ülkelerine karşı “Yakın Çevre Doktrini”ni geliştirmeye başlamıştır. Rusya Federasyonu, kendisini güneyden çeviren bu devletlerin oluşturduğu coğrafyayı dış politikasının en öncelikli etki alanı olarak tanımlamış ve bu bölgelerdeki her türlü gelişmeden birinci derece sorumlu olduğunu iddia etmiştir. Rusya uygulamaya koyduğu bu politikayla “yakın çevresini” oluşturan Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde kalan Rus azınlığın haklarını ve sınırlardaki güvenlik sorunlarını ileri sürerek, bu devletleri eskisi gibi olmasa da siyasi, askeri ve ekonomik olarak Moskova’ya bağımlı hale getirmek istemiştir.¹

Özellikle 2000’li yıllarda, Putin’le birlikte enerji zengini olmasının avantajını da kullanarak aktif bir dış politika yürütmeye başlayan Rusya, yakın

çevresi olarak gördüğü Kafkaslar, Orta Asya Cumhuriyetleri, Doğu Avrupa ve Baltık’ta gücünü her geçen gün artırmış, NATO ve AB ile buralarda karşı karşıya gelmiştir.

Rusya ile Batı, Gürcistan’dan sonra Ukrayna krizi ile tekrar karşı karşıya gelmiştir. 1922 yılında Sovyetler Birliğine katılan Ukrayna, 1991’de Sovyetlerden ayrılmış ve müteakiben Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kurucu üyelerinden biri olmuştur. Ukrayna, Sovyetler sonrası bağımsızlığını ilan etmesine rağmen geçen süreçte tam anlamıyla istikrarlı bir siyasi yapıya kavuşamamış, Batı ile Rusya arasında gidip gelmiştir. Turuncu Devrim ve Yuşçenko döneminde Rusya ile mesafeli politika izlenirken, Karadeniz Filosunun paylaşımı, enerji sorunu ve Batı ile yakınlaşmalar sebebiyle çeşitli krizler yaşanmıştır.

Özellikle AB ve NATO’nun, Rus “yakın çevresinin” ilgi alanına giren Ukrayna ile ilişkilerini derinleştirmesi Rusya’yı rahatsız etmiş ve bu kriz

2014 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesiyle sonuçlanmıştır. Bu müdahale, Doğu Ukrayna'nın işgaliyle birlikte Kırım'ın ilhakına kadar gitmiştir. Kırım ve Doğu Ukrayna'da yaşanan iç çatışmalar ilk başlarda muhalif gruplarla iktidar yanlıları arasında başlamış gibi görünmesine rağmen, ilerleyen süreçte amacın çok farklı olduğu görülmüştür. Bu çatışmalar neticesinde öncelikle Kırım tartışmalarına neden olacak şekilde “self determinasyon” hakkını kullanarak bağımsızlığını ilan etmiş, ardından bir referandumla Rusya'ya bağlanmıştır.²

Bunun için Rusya, 2000'li yıllardan itibaren Doğu Avrupa, Kafkaslar, Orta Asya'daki eski Sovyet ülkelerinden oluşan BDT ülkeleriyle ilişkileri güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu “yakın çevrede” Rusya için Ukrayna, Gürcistan'la birlikte en çok sorun çıkartabilecek ülkelerdendir. Ukrayna'nın Avrupa ile Rusya arasındaki konumu, Karadeniz'e hâkim olması ve aynı ırktan gelmeleri, Ukrayna'yı yakın çevrede ön plana çıkartmaktadır. Bu sebeple Rusya, Batı'nın Ukrayna'ya doğru ilerlemesine izin vermemek için hamleler yapmaktadır. Zira NATO ve AB'nin Ukrayna ile yakınlaşmaları, Rusya'yı tedirgin ederek müdahalesine yol açmıştır.³

Ukrayna'nın Avrupa ile Rusya arasındaki konumu, Karadeniz'e hâkim olması ve aynı ırktan gelmeleri, Ukrayna'yı yakın çevrede ön plana çıkartmaktadır. Bu sebeple Rusya, Batı'nın Ukrayna'ya doğru ilerlemesine izin vermemek için hamleler yapmaktadır. Zira NATO ve AB'nin Ukrayna ile yakınlaşmaları, Rusya'yı tedirgin ederek müdahalesine yol açmıştır.

Bugünlerde yaşanmakta olan Rusya-Ukrayna savaşının yakın dönemi kapsayan perde arkasındaki süreçleri sizlere özetleyerek, uluslararası ilişkiler bağlamında yazıya bir giriş yapmanın çok daha doğru olacağını düşündüm. Hatırlanacağı üzere 2014 yılındaki müdahalesiyle de Rusya, o yıl dünyada adından en çok söz edilen ülke olmuştu. Yine hatırlanacağı gibi 2014 yılı, “Soğuk Savaş”ın bitmesinin ardından Rusya ile başını ABD'nin çektiği Batı dünyası arasındaki en büyük kışımanın arka planını oluşturmuştu. Tarihsel olarak dış güçler tarafından “kuşatılma” korkusu yaşayan Kremlin, artık NATO üyesi olan Doğu Avrupa ülkeleriyle arasında son tampon bölge olan Ukrayna'da Rusya yanlısı yönetimin devrilmesiyle kritik bir durumla karşı karşıya kaldı.

Geçmişte Rusya'nın, Ukrayna hamlelerine ve özellikle Malezya uçağının düşürülmesine ABD'nin gösterdiği tepkiyle zaman zaman sertleşen siyasi,

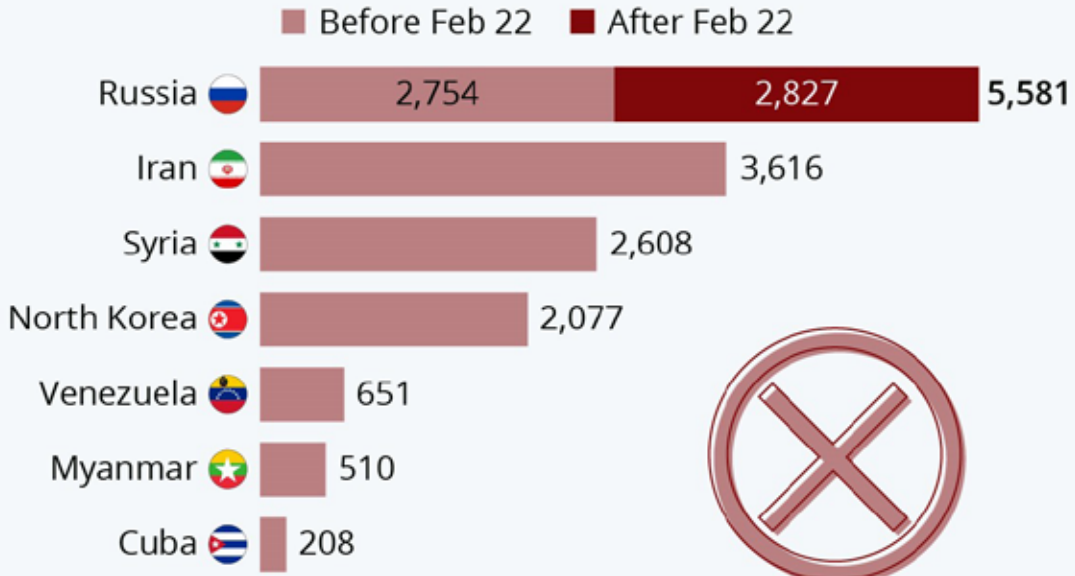
ekonomik ve askeri yaptırımlarla karşı karşıya kaldığını da gördük. O tarihlerde de Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerin ekonomik zarar göreceği endişesiyle gönülsüz katıldığı yaptırımlar Rus banka, savunma sanayi ve enerji şirketlerini hedef almıştı. Bunlar arasında Gazprombank, petrol devi Rosneft ve silah üreticisi Kalaşnikov da vardı. Ayrıca, üst düzey Rus yetkililerin AB üyesi ülkelere girişi yasaklandı ve mal varlıkları dondurulmuştu. Yaptırımların o tarihlerde Rus ekonomisine yıllık maliyetinin en az 40 milyar dolar olduğu hesaplanıyordu. 2014'te Rusya'dan kaçan sermayenin ise 130 milyar dolara ulaştığı düşünülüyordu. Bugün ise ABD ve Avrupa Birliği, geçmişte uyguladığı yaptırım listesini çok daha fazla ağırlaştırarak ve çok daha kısa bir süre içerisinde uygulayarak Rusya'yı Dünya finans ve ekonomik sisteminden izole etmek üzere gerekli tüm adımları atmaktadır. 1991-2021 yıllarında Rusya'nın kapitalist/neoliberal ekonomik sisteme kendi iç

kurallarıyla eklenmesi (ahbap-çavuş kapitalizmi) ile geçen 30 yıllık tecrübesi, geçtiğimiz iki haftanın sonunda elinden alınarak 1945-1991

arasındaki Soğuk Savaş döneminin yeni bir versiyonuna doğru hızlı bir yolculuğa başlamış bulunmaktadır.

The World's Most-Sanctioned Countries

Number of currently active sanctions by target country*

As of March 9, 2022

* Sanctions targeting individuals or entities excluding sectoral sanctions.

Source: Castellum.AI

statista

22 Şubat öncesinde Rusya'nın karşı karşıya olduğu yaptırımların sayısı 2.754 adet iken, geçen iki haftanın sonunda bu rakam 5.581 adete yükselmiş oldu. Böylece Rusya, dünyada en çok yaptırıma uğrayan ülkeler sıralamasında birinciliğe yükselmiş oldu.

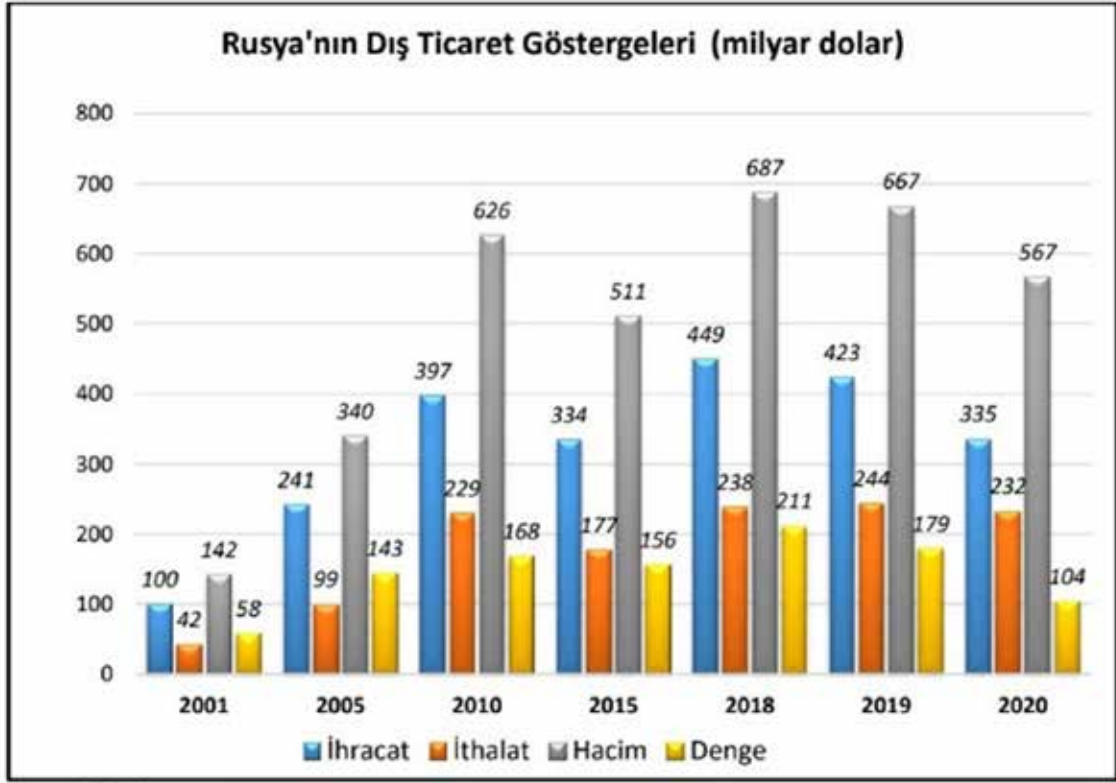
Rusya'nın ihracat ve ithalatından oluşan dış ticaret rakamlarında, özellikle enerji fiyatlarının artmasına bağlı olarak son yıllarda belirgin ölçüde bir yükseliş olduğunu göstermektedir. 2001

yılında 142 milyar dolar olan Dış Ticaret Hacmi, 2020 yılında 567 milyar dolara yükselmiş bulunmaktadır.

2020 yılında 335 milyar dolarlık (%20 azalış) ihracatla dünyada 14. sırada olan Rusya'nın ihracat yaptığı başlıca ülkeler: Çin (%14,6), Hollanda (%7,4) ve İngiltere'dir (%6,9). Ülkenin ihracatında Türkiye %4,6 pay ile 6. sırada yer almaktadır. Ülkenin 2020 yılında ihraç ettiği en önemli ürün ise %35 ile ham petrol ve petrol yağlarıdır.

2020 yılında 232 milyar dolarlık (%5 azalış) ithalatla dünyada 22. sırada olan Rusya'nın ithalat yaptığı başlıca ülkeler: Çin (%23,7), Almanya

(10,1) ve Amerika Birleşik Devletleri'dir (%5,7). Ülkenin ithalatında Türkiye %2 pay ile 9. sırada yer almaktadır.

Kaynak: Trademap

22 Şubat öncesinde Rusya'nın karşı karşıya olduğu yaptırımların sayısı 2.754 adet iken, geçen iki haftanın sonunda bu rakam 5.581 adete yükselmiş oldu. Böylece Rusya, dünyada en çok yaptırıma uğrayan ülkeler sıralamasında birinciliğe yükselmiş oldu.

Rusya'nın ihracatında 2020 yılı itibarıyla 141 milyar dolar ile en büyük payın mineral yakıtlar ve yağlar ile 61 milyar dolar ile gübrelerin aldığını görmekteyiz.

Rusya'nın ithalatında ise, 2020 yılı itibarıyla 92 milyar dolar ile en büyük payın Elektrikli Makine ve Cihazlar ile Makineler, Mekanik Cihazlar ve Aletler gruplarının yer aldığını görmekteyiz.

Rusya'nın ülkeler bazında gerçekleştirdiği ihracat dağılımına 2020 yılı sonu itibarıyla baktığımızda ise; Çin, Hollanda, İngiltere, Almanya, Beyaz

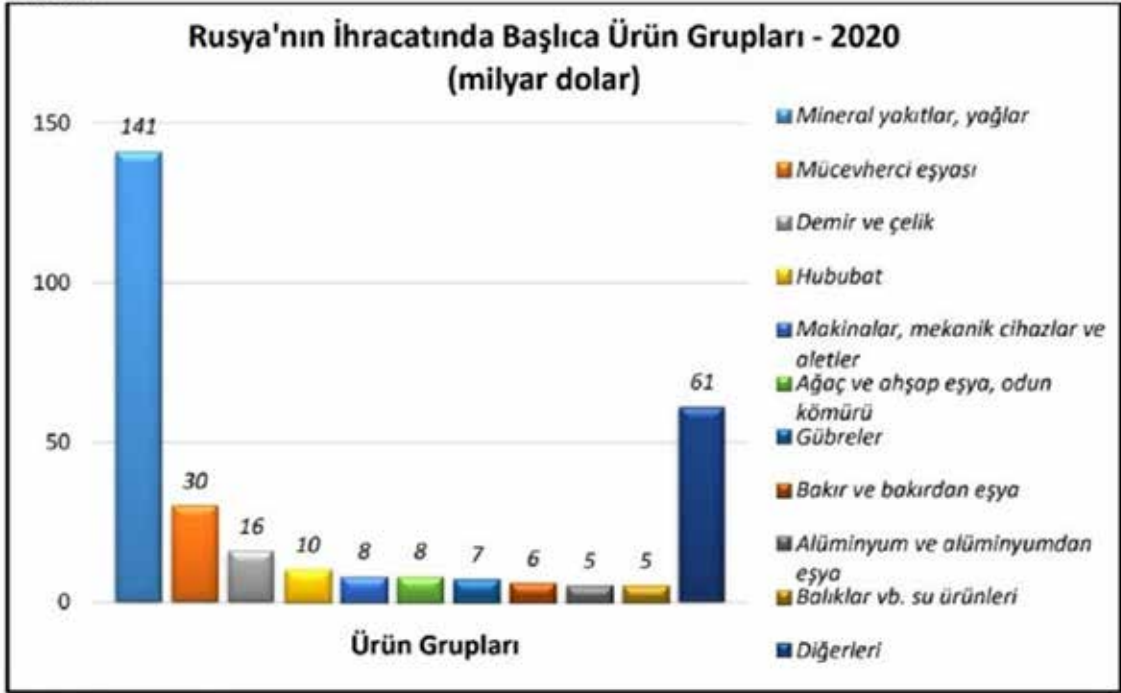
Rusya, Türkiye, Kazakistan, G.Kore ve ABD'nin pay aldıklarını görmekteyiz.

Rusya'nın ülkeler bazında gerçekleştirdiği ithalat dağılımına 2020 yılı sonu itibarıyla baktığımızda ise, Çin, Almanya, ABD, Beyaz Rusya, İtalya, Fransa, G.Kore, Japonya ve Türkiye'nin pay aldıklarını görmekteyiz.

Rusya'nın iki hafta sonunda tüm dünyadan aldığı ekonomik yaptırımlardan en çok etkilenen kalemlerin başında "Doğrudan Yabancı Yatırımlar" kanalı da gelmektedir. Esasında doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), 1990'lar süresince Rusya'nın

büyüklüğü ve ekonomik potansiyeline rağmen yetersiz düzeyde kalmıştır. Siyasi istikrarsızlık, ekonomik belirsizlik, yasal boşluklar ve ülkedeki iş

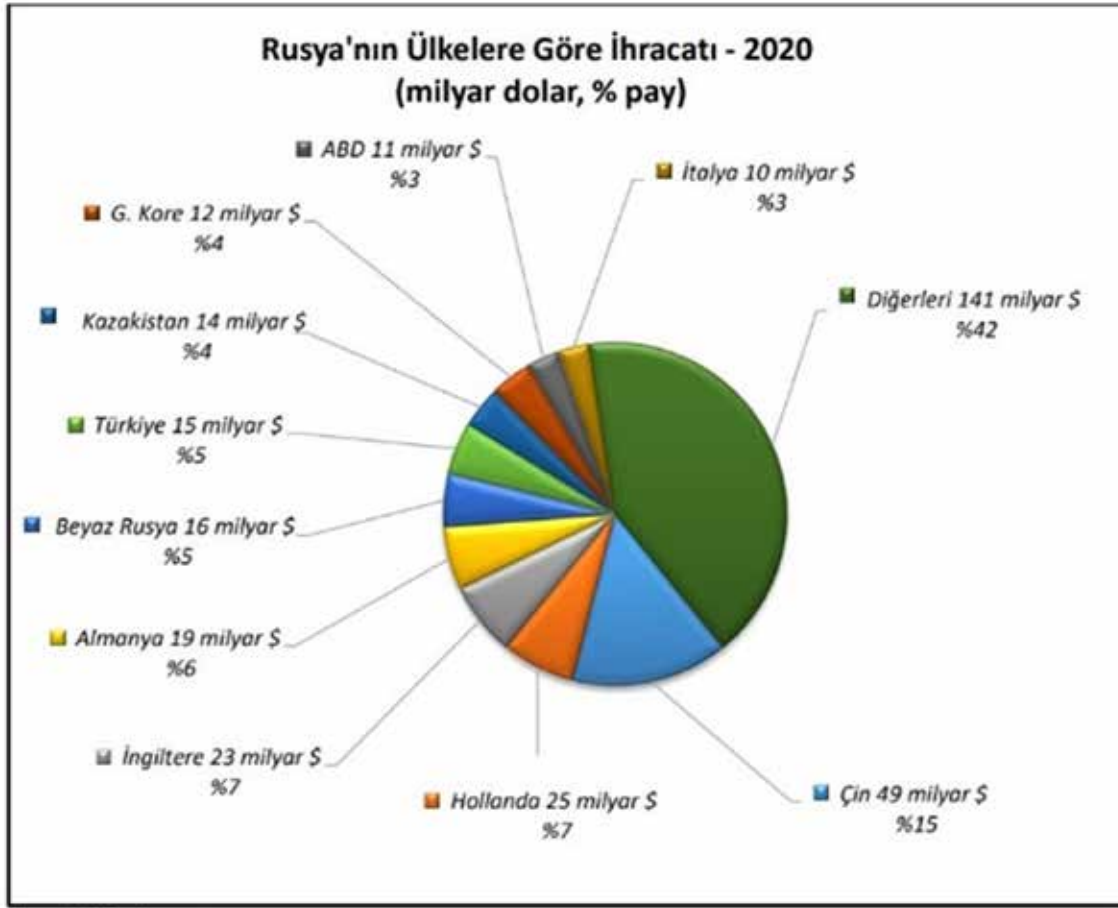
ortamını olumsuz yönde etkileyen düzenlemeler ve vergi yükü, ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişini olumsuz yönde etkileyen unsurlar olmuştur.

Kaynak: Trademap

Kaynak: Trademap

Kaynak: Trademap

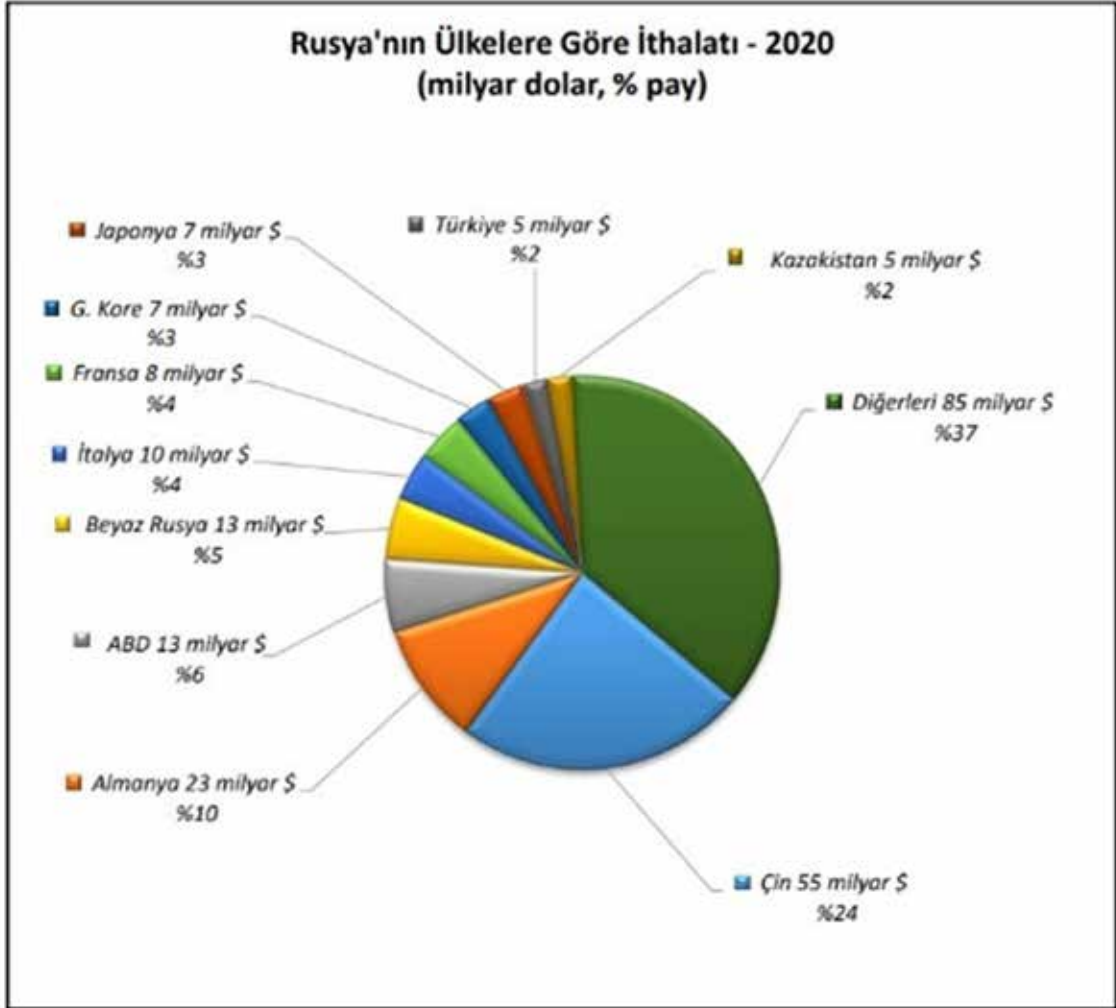
Siyasi istikrarsızlık, ekonomik belirsizlik, yasal boşluklar ve ülkedeki iş ortamını olumsuz yönde etkileyen düzenlemeler ve vergi yükü, ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişini olumsuz yönde etkileyen unsurlar olmuştur.

2000'li yılların başından itibaren doğrudan yabancı yatırımlar dikkate değer artış kaydetmeye başlamıştır. 2002 yılından sonra hızla artmaya başlayan doğrudan yabancı yatırımlar, 2008 yılında 75 milyar dolarlık (GSYİH'nın %4,5'i) rekor seviyeye ulaşmıştır. Rusya, 2008 yılında gelişen pazarlar içinde Çin'den sonra en fazla DYY çeken ikinci ülke olmuştur. Küresel krizin olumsuz etkisine bağlı olarak 2009 yılında ülkeye giriş yapan doğrudan yabancı yatırımlar, 2008 yılına

göre yaklaşık %50 oranında gerileyerek 36,6 milyar dolar tutarında gerçekleşmiştir. 2010 yılında 43,2 milyar dolar olan DYY girişi, 2011 yılında 55,1 milyar dolar, 2012 yılında 50,6 milyar dolar olmuştur. 2013 yılında ülkeye 69,2 milyar dolar tutarında doğrudan yabancı yatırım girişi olmuştur. 2014 yılında ise, ülkeye 22,9 milyar dolarlık DYY girişi olmuştur. 2015 yılından itibaren ise, ülkeye giren doğrudan yatırımlar kaleminde 32 milyar dolar kadar belirgin bir yükseliş gerçekleştiğini

görmekteyiz. 2020 yılındaki Covid-19 karantina ortamı, küresel resesyon anlamında yatırımlarda önemli ölçüde bir geriye çekiliş yaşatmış olmasına rağmen, 2021 yılını 22 milyar dolara yakın

düzeyde bir yabancı yatırımla kapatan Rusya, geçen sene sonunda yapılan 2022-2023 yıllarında 27 milyar ve 28 milyar dolarlık tahminlerini de artık çöpe atmak durumunda kalmıştır.

Kaynak: Trademap

Bu noktadan itibaren gelişmelere Türkiye ile Rusya'nın ticareti açısından bakmak yararlı olacaktır.

Türkiye'nin 2020 yılında Rusya'ya yapmış olduğu ihracat, bir önceki yıla göre %16,7 artış göstererek 4,5 milyar dolar olmuştur. Rusya 2020 yılında ihracat yaptığımız ülkeler arasındaki %2,6'lık payı ile 10. sırada yer almaktadır.

Aynı yıl Rusya'dan yapmış olduğumuz ithalat ise, bir önceki yıla göre %20 azalarak 17,9 milyar dolar

olmuş ve ithalat yaptığımız ülkeler arasında %8,1 pay ile 3. sırada yer almıştır.

Ülkemizin Rusya'ya ihracatındaki başlıca ürünler; turuncgiller, karayolu taşıtları için aksam ve parçalar ve taze meyveler olarak sıralanmaktadır.

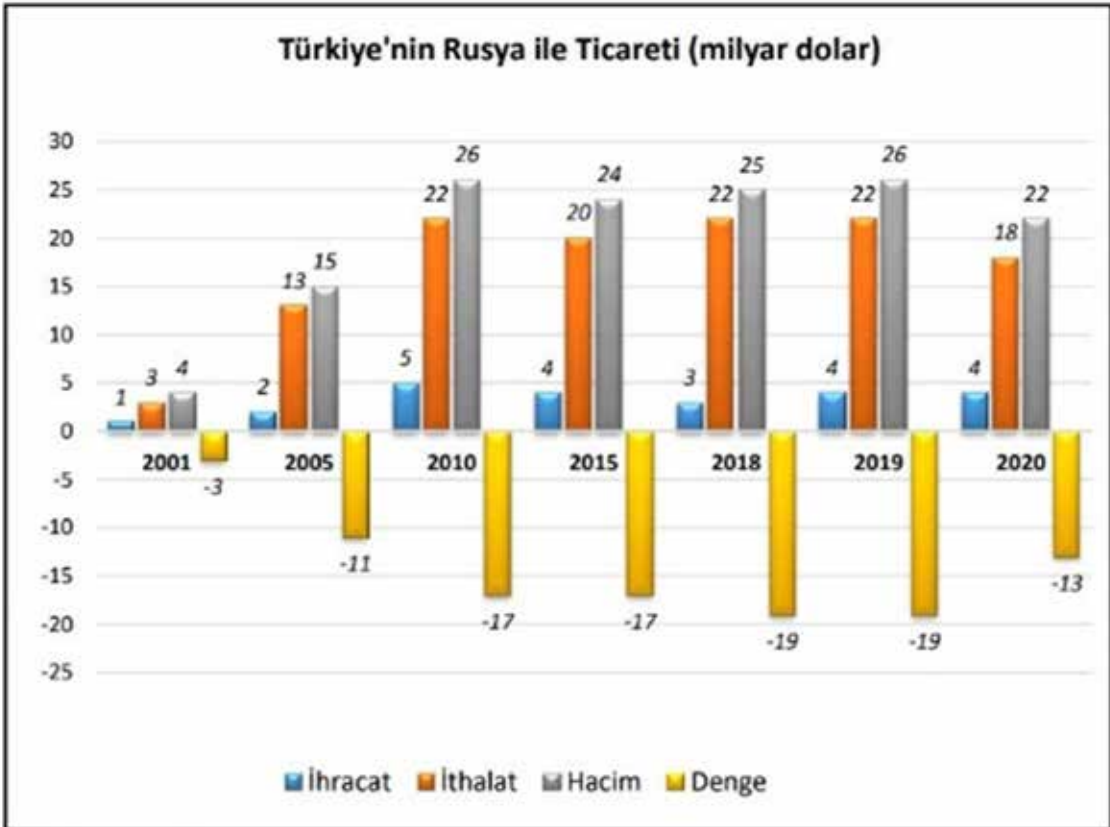
2020 yılı baz alındığında, Rusya ile ticarete ülkemizin 13,3 milyar dolar dış ticaret açığı verdiği gözlenmektedir.

Doğrudan Yabancı Yatırım İstatistikleri, milyar dolar

Veriler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*	2023*
Ülkeye giren DYY	6,9	32,5	28,6	8,8	31,8	7,5	22,0	27,0	28,0
Ülkeye giren DYY (% GSYİH)	0,5	2,6	1,8	0,5	1,9	0,5	1,4	1,6	1,5
Ülkeye giren DYY (Gayrisafi sabit sermaye yatırımlarındaki payı, %)	2,4	11,8	8,3	2,6	9,0	2,5	7,1	7,9	7,5
Ülkeden çıkan DYY	-22,1	-22,3	-36,8	-31,4	-22,6	-38,0	-42,0	-45,0	-48,0
Net DYY	-15,2	10,2	-8,2	-22,6	9,2	-30,5	-20,0	-18,0	-20,0
DYY stoğu	347,7	477,7	529,6	497,4	585,8	593,3	615,3	642,3	670,3
Kişi başına DYY stoğu (\$)	2.349	3.221	3.565	3.343	3.934	3.983	4.131	4.316	4.510
DYY stoğu (% GSYİH)	25,5	38,5	33,7	29,8	34,5	40,7	40,5	37,9	36,3
Ülkeye giren DYY açısından dünyadaki payı (%)	0,21	1,24	1,41	1,09	2,96	0,72	2,04	2,41	2,41
DYY stoğu açısından dünyadaki payı (%)	1,32	1,70	1,76	1,55	1,71	1,80	1,79	1,80	1,81

Kaynak: EIU

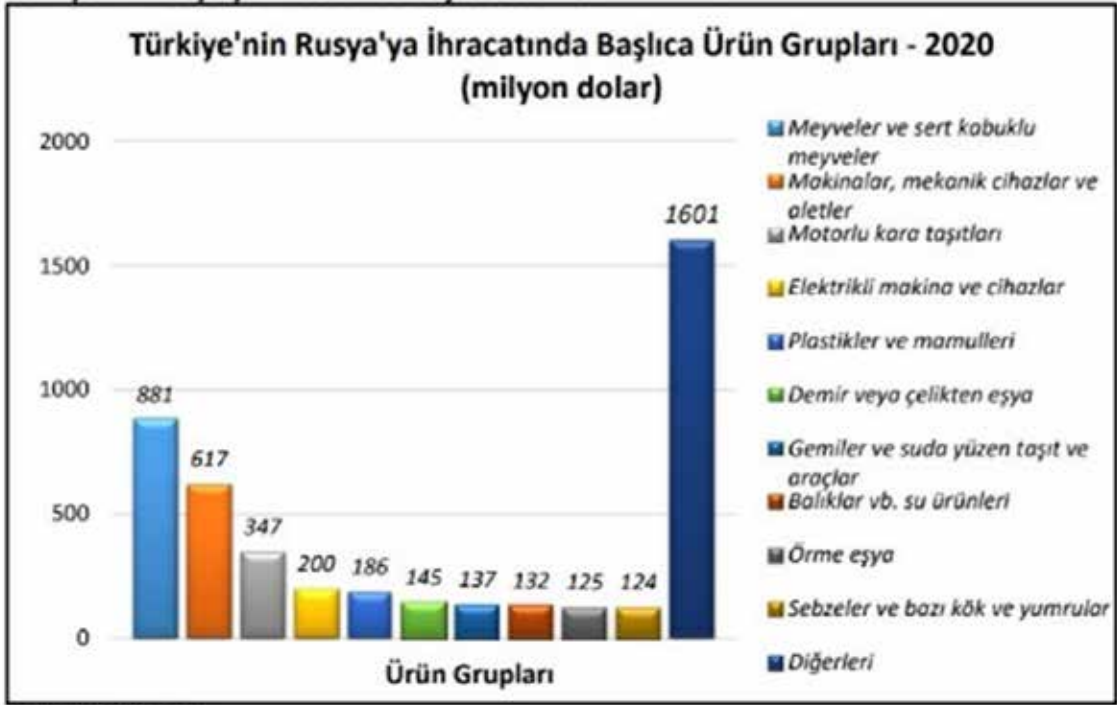
(*) Tahmin

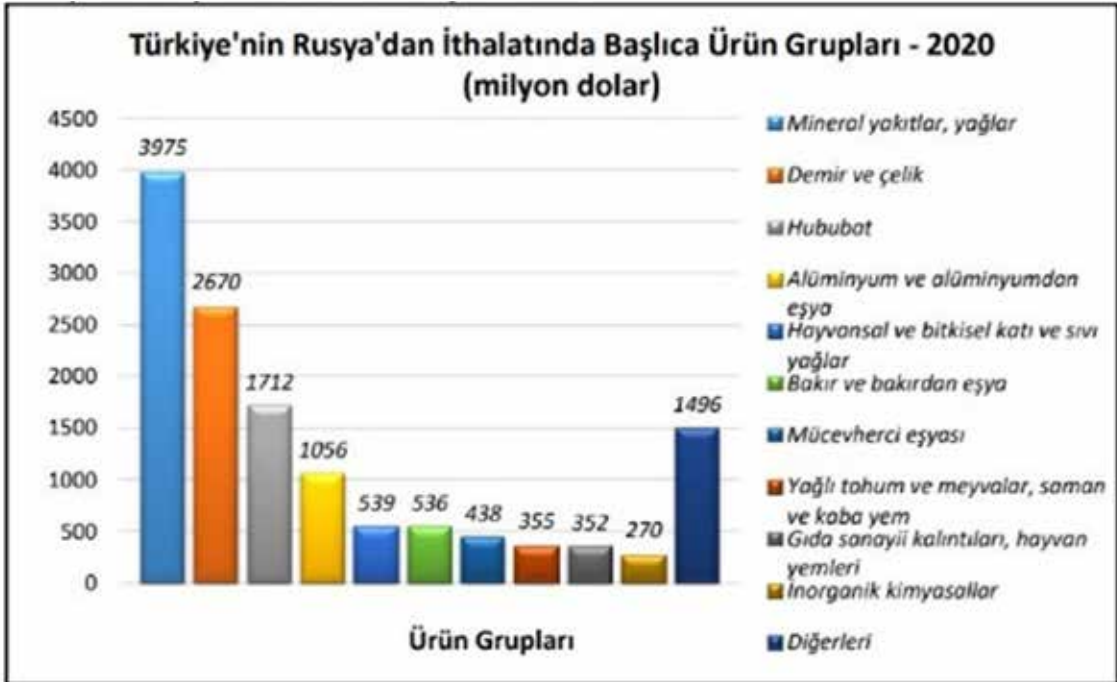
Kaynak: Trademap

Türkiye'nin Rusya'ya ihracat ve ithalatında başlıca ürün grupları değerlendirildiğinde, yoğun

bir dış ticaret ilişkimizin gerçekleşmekte olduğunu ifade edebiliriz.

Kaynak: Trademap

Kaynak: Trademap

Ayrıca her iki ülke arasında yoğun bir yatırım ilişkisi de söz konusudur. Müteahhitlik hizmetleri alanında Rusya, ülkemizin bir numaralı pazarı konumunda bulunmaktadır. Bugüne kadar Türk müteahhitlik sektörünün yurt dışında üstlendiği 400 milyar doları aşan proje portföyünün yaklaşık beşte biri Rusya merkezli projelere ait bulunmaktadır.

Diğer taraftan; halihazırda, Rusya'da tekstil-konfeksiyon, bankacılık, turizm, gıda-gıda işleme, beyaz eşya-makine, cam sanayi ve müteahhitlik-inşaat malzemeleri alanlarında güçlü Türk yatırımlarının bulunduğu görülmektedir. Rusya'da 1.300'ün üzerinde Türk sermayeli firmanın faaliyette bulunduğu tahmin edilmektedir.

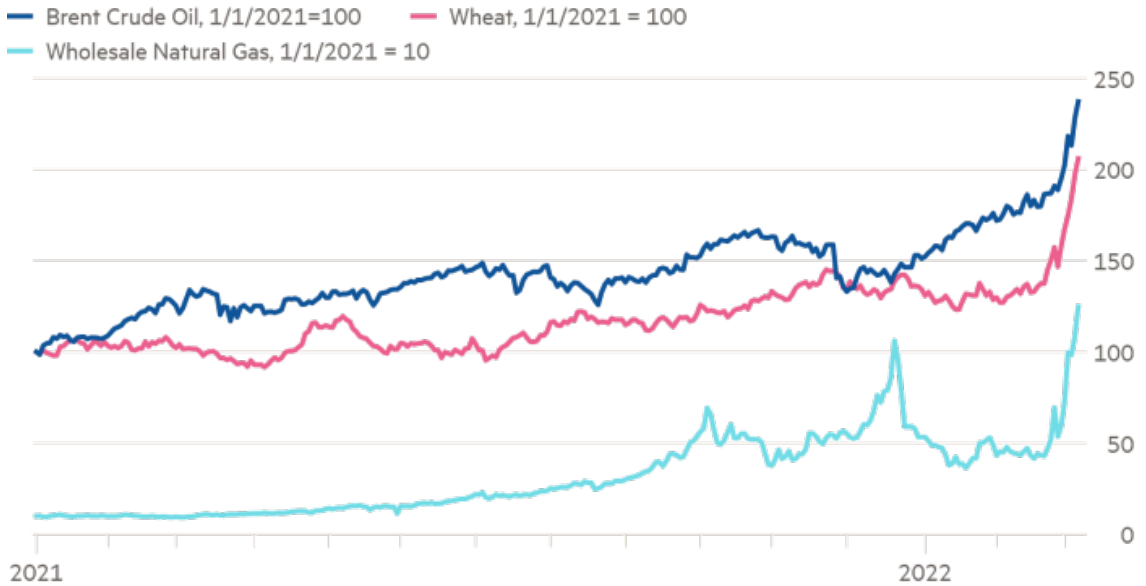
Enerji, Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin en önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. Enerji tedarikinde başlıca ortaklarımız arasında bulunan Rusya'yla bu alandaki işbirliğimiz Akkuyu Nükleer Santrali (35 milyar dolarlık uzun

vadeli yatırım) ve TürkAkım projeleriyle daha da ileri bir safhaya taşınmaktadır. TürkAkım Doğalgaz Boru Hattı 8 Ocak 2020 tarihinde açılmıştır. (11.4 milyar €)

Sıcak savaş ortamının dünyaya olan ilk maliyetinin de aşırı bir hızla yükselmekte olan emtia fiyatları olduğunu ilk etapta söylemek mümkündür. Özellikle Brent tipi petrol fiyatı 13 dolara kadar hızlı bir yükseliş gerçekleştirmiştir. Diğer yandan buğday ve doğalgaz fiyatlarında aşırı bir yükselişin yaşandığını görmekteyiz. 2021 yılı başında 100 olarak endekslenen Brent petrol, buğday ve doğalgaz fiyatlarında 2 ila 2,5 kat düzeyinde bir fiyat artışının yaşanmakta olduğunu söyleyebiliriz.

Rusya'nın özellikle Avrupa Birliği bölgesine boru hattı üzerinden yapmakta olduğu doğalgaz ihracat payının %45'lerde, petrol ihracatının ise %11 seviyelerinde olmasının aşırı fiyat yükselişlerinin ana sebebi olduğu çok açıktır.

The price of oil and wheat has jumped and that of natural gas has soared

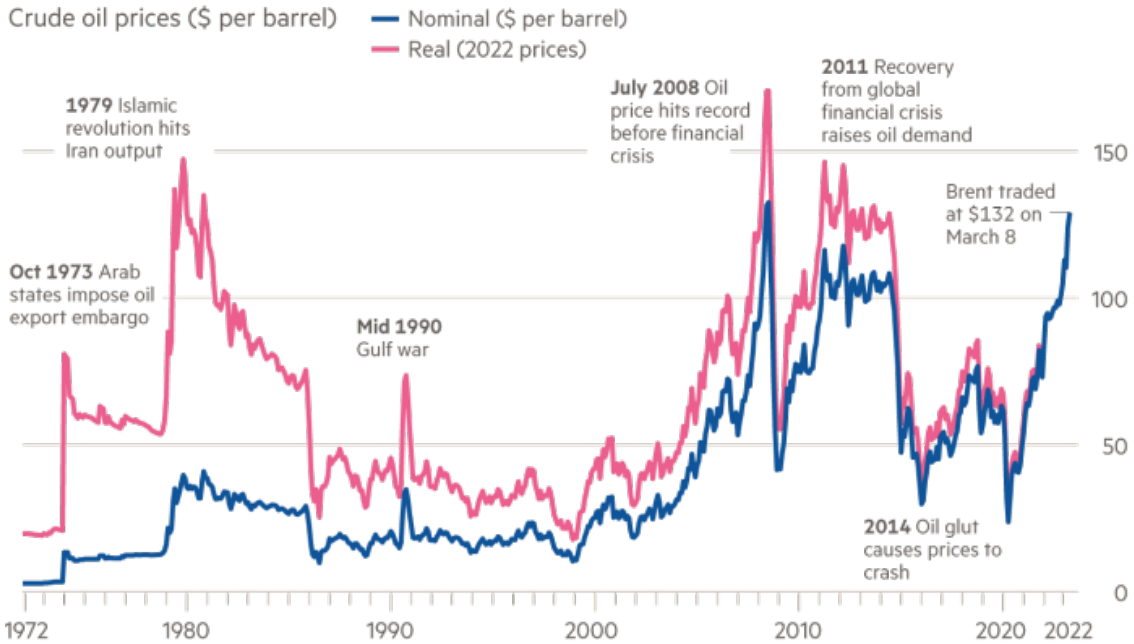
Source: Refinitiv
© FT

Enerji, Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin en önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. Enerji tedarikinde başlıca ortaklarımız arasında bulunan Rusya'yla bu alandaki işbirliğimiz Akkuyu Nükleer Santrali (35 milyar dolarlık uzun vadeli yatırım) ve TürkAkım projeleriyle daha da ileri bir safhaya taşınmaktadır. TürkAkım Doğalgaz Boru Hattı 8 Ocak 2020 tarihinde açılmıştır. (11.4 milyar €)

Ancak petrol fiyatına enflasyondan arındırarak reel bazda baktığımızda, 2008 yılında gördüğü 200 dolar/varil (145 dolar/varil nominal) seviyesinin halen altındayız. 24 Şubat tarihinde başlayan savaşın en sıcak yaşandığı günler içerisinde hatırlanacağı üzere Brent tipi Petrol fiyatında 131 dolar/varil düzeyine kadar çok hızlı bir yükseliş yaşanmıştı. Ancak Rusya'nın petrol satışlarını artık ruble üzerinden gerçekleştireceğini açıklaması, ABD'nin bu dönemde ekstra petrol ihracatı ile Batı Avrupa'yı kısmen destekleyeceğini açıklaması ve Batı'nın alternatif ülkeler üzerinden çok hızlı bir şekilde enerji piyasasına yönelik arz

çeşitlendirmesine gideceğini ifade etmesi gibi hususlar, o tarihlerde yapılan kısa vadede 150-200 dolar aralığına doğru fiyat beklentilerini şimdilik boşa çıkarmış durumda gözükmektedir. Ancak buna karşılık, savaş sürecinin beklenenden daha uzun bir zaman aralığına doğru evrilmiş olması da enerji fiyatlarında belirgin bir gerileme ihtimalini devreden çıkarmış durumdadır. Burada temel sorun, kısa vadede Rusya'dan kaynaklanacak olan arz kesintisini kompanse edecek ülkeler topluluğunun Venezüela, İran ve BAE (Birleşik Arap Emirlikleri) birlikteliği şeklinde gerçekleştirebileceğinin yetersizliğinin fiyatlanması hadisesidir.

Oil prices are close to record levels in real terms

Source: Refinitiv
© FT

Sonuç olarak; Türkiye'nin öncelikle bu sıcak savaş ortamından, daha sonrasında da yıllarca sürmesi beklenen Soğuk Savaş ortamından olumsuz etkiler ile karşılaşması söz konusu olabilecektir. Özellikle Dış Ticaret tarafında küresel büyüme rakamlarının azalması neticesinde en az 10 milyar dolara yakın miktarda bir gerilemeyle karşı karşıya kalmasını beklemekteyim.

Sonuç olarak; Türkiye'nin öncelikle bu sıcak savaş ortamından, daha sonrasında da yıllarca sürmesi beklenen Soğuk Savaş ortamından olumsuz etkiler ile karşılaşması söz konusu olabilecektir. Özellikle Dış Ticaret tarafında küresel büyüme rakamlarının azalması neticesinde en az 10 milyar dolara yakın miktarda bir gerilemeyle karşı karşıya kalmasını beklemekteyim. Turizm tarafında ise, Rusya ve Ukrayna'dan gelmekte olan turist miktarının toplam içerisindeki payının %30'lara yakın seyretmesi sebebiyle, turizm gelirlerinde bu yıl bu kanaldan da 5 milyar ile 6 milyar dolar arasında kayıp yaşanabileceğini düşünmekteyim.

En büyük etki noktası ise artmakta olan enerji maliyetlerinde olacaktır. Yıllık 50 milyar dolara yaklaşan enerji faturasının da en az 15 milyar dolara yakın düzeyde yükseleceğini söyleyebilirim. 2021 yılında 15 milyar dolar tutarında Gıda İthalatı yapan Türkiye'nin gıda faturasında da 5 milyar ile 6 milyar dolar düzeyinde bir artış gerçekleşeceğini dikkate alabiliriz. Bu durumda Dış Ticaret,

Turizm ve Gıda tarafında bu yıl toplamda en az 37 milyar dolara yaklaşan düzeyde bir maliyetle karşı karşıya kalacağımızı düşünmemiz gerekiyor. Bu faturaya bölgede gerçekleşen müteahhlik hizmetlerinden kaynaklanan yatırımlar sonrasında elde edilen döviz gelirlerinde yaşanacak gecikmeler dahil değildir. Ayrıca ülke risk priminin de oldukça yükselmesi sebebiyle artmakta olan döviz kurları ile piyasa tahvil borç maliyetlerinin yükleri de hariçtir.

Özellikle merkezi hükümetin %65 üzerinde bir döviz cinsi borçlanmaya sahip olması sebebi yanında, yurtdışında 5 ve 10 yıl vadeli dış borçlanma faiz maliyetleri dolar bazında %9-%10 arasındaki seviyelerine kadar yükselmiştir. Dolayısıyla bu durum, içinde bulunduğumuz günlerden başlayarak önümüzdeki yıllara sirayet edecek olan önemli bir faiz maliyetindeki yükseliş sebebiyle kamu bütçesine ciddi olumsuz etkisi olacaktır. Özellikle Türkiye'nin 5 yıl vadeli ülke risk primini gösteren Kredi Temerrüt Takas Priminin

Özellikle Türkiye'nin 5 yıl vadeli ülke risk primini gösteren Kredi Temerrüt Takas Priminin (CDS) 700 baz puanının üzerine çıkması ve 10 yıllık ABD Tahvil faizinin de Mayıs ayında %3.21 seviyesine kadar yükselmesi neticesinde dış borçlanma maliyetlerinde yıl sonuna doğru düzenli artacak olan bir yük ile karşı karşıya kalacağız.

(CDS) 700 baz puanının üzerine çıkması ve 10 yıllık ABD Tahvil faizinin de Mayıs ayında %3.21 seviyesine kadar yükselmesi neticesinde dış borçlanma maliyetlerinde yıl sonuna doğru düzenli artacak olan bir yük ile karşı karşıya kalacağız. Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti'nin 2027 vadeli 5 yıllık Eurobond faizinin mevcut %9.30 seviyelerinden yıl sonuna doğru %11.30 seviyelerine yükselceğini beklemekteyim.

20 Aralık 2021 tarihinde getirilen Kur Korumalı Mevduat (KKM) ürününde, 13 Mayıs 2022 tarihi itibarıyla mevcut bakiye 819 milyar TL düzeyindedir (Toplam mevduat miktarının yaklaşık %14'ü -dolar karşılığı yaklaşık 55 milyar dolar). Bu toplam bakiye üzerinden mayıs ayı içerisinde 16,00 TL seviyesinin üzerine yükselen \$/TL kurunun, mayıs ayı sonunda 16,00 TL seviyesinden kapanması durumunda (Nisan sonu TCMB \$/TL kuru

14,78), Hazine'ye gelecek olan ilave toplam maliyetin yaklaşık 67 milyar TL, şayet dolar kurunun Haziran ayı sonunda 17,00 TL seviyesinden kapanması durumunda ise, toplam KKM maliyetinin 122 milyar TL'ye yaklaşacağını düşünebiliriz. Sonuç olarak halihazırdaki stok KKM bakiyesi üzerinden Dolar kurundaki her 1 TL'lik yükselişin devletimize yaratacağı ekstra maliyet 55 Milyar TL düzeyine yükselmiş bulunmaktadır!

Dünya için 2022 yılının azalan büyüme oranları, yüksek enflasyon oranları, ABD ve gelişmekte olan ülke Merkez Bankalarının hızla yükseltecekleri kısa vadeli faiz oranları neticesinde, küresel ticaret hacimlerinde bir önceki yıla göre belirgin bir düşüş yaşanacağını da hep birlikte göreceğiz.

Son Söz: İnce Buz Üzerinde Yürürsen Sonunda Islanırsın...

Dünya için 2022 yılının azalan büyüme oranları, yüksek enflasyon oranları, ABD ve gelişmekte olan ülke Merkez Bankalarının hızla yükseltecekleri kısa vadeli faiz oranları neticesinde, küresel ticaret hacimlerinde bir önceki yıla göre belirgin bir düşüş yaşanacağını da hep birlikte göreceğiz.

KAYNAKLAR

Mikail, Elnur Hasan; Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası, İstanbul, IQ Yayıncılık, 2007, s. 254

Özmen, H.Alpaslan; Enerji Güvenliği Politikaları ve Kırım, 2014

Keskin, Mustafa; Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Rus Dış Politikası: Ukrayna Müdahalesi

Rusya Ülke Profili; T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 2021

Dünya, son yıllarda müşterek akıl ve dayanışmayı artan bir ivme ile zorunlu kılan sıra dışı olaylara tanıklık etmektedir. COVID 19 pandemisi ile başlayan sorunlar, ekonomik krizin etkisini derinleştirerek artırmıştır. İç çatışmaların etkisiyle göç ve mülteci krizi, Türkiye başta olmak üzere birçok ülkeyi etkilemeye devam ederken, küresel ısınmanın neden olduğu sorunlar ile insanlık olarak mücadele, uluslararası gündemdeki devletler üstü yerini korumayı sürdürmektedir. Son olarak, Rusya-Ukrayna Savaşı, hem bölgemizi hem Avrupa hem de dünyayı önümüzdeki yıllarda da birçok yönden etkileyeceğe benzemektedir.

